

Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach
Právnická fakulta
Ústav medzinárodného práva a európskeho práva

ODKAZ 105. VÝROČIA PARÍŽSKEJ MIEROVEJ KONFERENCIE

*Zborník príspevkov z XVIII. ročníka študentského sympózia z medzinárodného
a európskeho práva konaného dňa 15. novembra 2024*

Laura Gazdagová (ed.)

Košice

2025

Vzor oficiálnej citácie zborníka vo forme: AUTOR (PREZVISKO), P (M.). Názov príspevku. GAZDAGOVÁ, L. (ed.). In: *Odkaz 105. výročia Parížskej mierovej konferencie. Zborník príspevkov z XVIII. ročníka študentského sympózia z medzinárodného a európskeho práva konaného dňa 15. novembra 2024*. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Právnická fakulta, 2025. 93.s.

ODKAZ 105. VÝROČIA PARÍŽSKEJ MIEROVEJ KONFERENCIE

Zborník príspevkov z XVIII. ročníka študentského sympózia z medzinárodného a európskeho práva konaného dňa 15. novembra 2024

Editorka:

Mgr. Laura Gazdagová

Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Právnická fakulta

Ústav medzinárodného práva a európskeho práva

Tento text je publikovaný pod licenciou Creative Commons 4.0 - Creative Commons Attribution-NonCommercial-No-derivates 4.0 („Uved'te pôvod – Nepoužívajte komerčne - Nespracováajte“)

Za odbornú a jazykovú stránku tejto publikácie zodpovedajú autori jednotlivých príspevkov. Rukopis neprešiel redakčnou ani jazykovou úpravou.

Umiestnenie: www.unibook.upjs.sk

Dostupné od: 03.04.2025

DOI: <https://doi.org/10.33542/PMK-0399-9>

ISBN 978-80-574-0399-9 (e-publikácia)

Predhovor

V rámci príprav XVIII. ročníka študentského sympózia si zostavovatelia programu vybrali nie celkom typickú tému venovanú odkazu Parížskej mierovej konferencie 1919 pre neskorší vývoj medzinárodného práva. Úvodom možno uviesť, že podobne ako viaceré medzinárodné konferencie zvolané v priebehu 19. storočia (Viedenský kongres 1815, Parížska mierová konferencia 1856, Berlínska konferencia 1884) bola aj Parížska mierová konferencia venovaná nielen právnemu ukončeniu 1. svetovej vojny, ale aj ďalším otázkam, ktoré s touto matériu priamo nesúviseli, ale venovali sa povojnovému usporiadaniu Európy v rámci a prostredníctvom tzv. „kongresovej diplomacie“. Túto skutočnosť potvrdzuje aj samotný výber príspevkov na sympóziu, v rámci ktorého sa iba jeden venuje významu Parížskej mierovej konferencie t.j. (ne)ukončenia vojnového stavu. Spoločným znakom posudzovaných výsledkov Parížskej mierovej konferencie je, že identifikovali a do určitej miery aj „predznamovali“ viaceré témy budúcej úpravy a vývoja medzinárodného práva v 20. storočí, aj keď v špecifikách povojnového usporiadania Európy a slabej nepripravenosti vtedajšieho medzinárodného práva. V takejto súvislosti možno uviesť vznik prvej Spoločnosti národov ako prvej politickej medzinárodnej organizácie, cieľom ktorej bolo odvrátenie vojny použitím kolektívnej akcie jej členov. Hoci išlo ešte o nedokonalú právnu úpravu, jej základná idea, t.j. ochrana medzinárodného mieru a bezpečnosti prostredníctvom kolektívnych opatrení medzinárodnej organizácie, sa neskoršie premietla do Charty OSN (kapitola VII). Ďalšou oblasťou, ktorá si zaslúži pozornosť, je uplatnenie „práva na sebaurčenie“. Je skutočnosťou, že poversaillská mierová konferencia rozhodla aj o vytvorení nových štátov (vrátane ČSR), v ktorých sa obyvateľstvo porazených štátov ocitlo v novom štátoprávnom usporiadaní vrátane menších z občanov porazených štátov. O svojom budúcom štátoprávnom osude však nerozhodli samotní občania, ale veľmoci na Versaillskej konferencii. Vývoj práva na sebaurčenie v 20. storočí následne potvrdil kľúčovú úlohu národov pri realizácii práva na sebaurčenie bez akéhokoľvek vonkajšieho vplyvu.

O práve na sebaurčenie preto nemôžu rozhodovať tretie subjekty. Uvedené sa týka aj obyvateľov viacerých kolónií porazených štátov, ktoré boli „dočasne“ podrobené tzv. mandátneho režimu Spoločnosti národov a v rámci OSN získali označenie ako tzv. poručenské územia. Hoci sa Versaillská konferencia venovala aj ochrane práv menších, neskorší vývoj potvrdil, že rozhodnutie o ich začlenení do obyvateľstva nových štátov v rámci povojnovej architektúry Versaillskej konferencie malo často politické príčiny a nevytvorilo záruky ich budúceho stabilného a bezpečného režimu. V 30. rokoch sa stalo citlivou politickou otázkou a jedným z argumentov fašistického Nemecka v procese prípravy druhej svetovej vojny. Napokon určitý „vizionársky“ charakter mala aj otázka trestnej zodpovednosti za zločiny prvej svetovej vojny. Hoci Versaillská zmluva vo všeobecnej podobe uznala individuálnu zodpovednosť nemeckého cisára Wilhema II. (Čl.277), k jej praktickému uplatneniu pred medzinárodným trestným tribunálom

nedošlo, pretože ani nebol vytvorený. Individuálna trestnoprávna zodpovednosť za zločiny podľa medzinárodného práva bola výslovne uznaná Norimberským tribunálom a v povojnovom období v *ad hoc* medzinárodných tribunáloch, ako aj v štatúte táleho Medzinárodného trestného súdu.

Vzhľadom na svoju povahu však zmluvy o stanovení štátnych hraníc nových štátov mali stabilný charakter (týka sa to aj vymedzenia zmlúv ČSR so susednými štátmi) a nakoľko nepodliehajú sukcesii, pretrvali až do súčasného obdobia. To však nevylučuje, že po druhej svetovej vojne sa niektoré stali predmetom úpravy mierových zmlúv, prípadne dvojstranných dohovorov zainteresovaných strán.

Zborník príspevkov zo študentského sympózia „**Odkaz 105. výročia Parížskej mierovej konferencie**“ v tomto predstavuje užitočný príspevok pre porozumenia miesta a významu Versailleskej konferencie v kontexte budúceho vývoja viacerých inštitútov a pravidiel medzinárodného práva v 20. storočí.

Košice 14.2.2025

Prof. JUDr. Ján Klučka, CSc.

Obsah

Predhovor	3
Obsah.....	5
Výkon práva národov na sebaurčenie v kontexte Parížskej mierovej konferencie	
<i>Bc. Lenka Poláčková</i>	8
Úvod.....	8
1. Idealistické ponímanie sebaurčenia?.....	9
2. Koloniálny paradox	11
2.1 Sebaurčenie ako jablko sváru.....	13
3. Prežitok?	15
3.1 Zem bez národa pre národ bez zeme	15
Záver.....	17
Zoznam použitej literatúry a zdrojov	18
Význam Parížskych mierových zmlúv z pohľadu kreácie Spoločnosti národov	
<i>Bc. Andrej Kokavec</i>	21
Úvod.....	21
1. Spoločenská, a politická situácia pri, a po vzniku Spoločnosti národov	22
2. Pakt Spoločnosti národov ako súčasť parížskych mierových zmlúv.....	23
2.1 Štruktúra Spoločnosti národov.....	24
3. Vplyv Spoločnosti národov na medzinárodné právo	25
3.1 Spoločnosť národov a vnímanie vojny	26
3.2 Kodifikačná činnosť Spoločnosti národov	27
3.3 Spoločnosť národov a ľudské práva.....	27
3.4 Stály dvor medzinárodnej spravodlivosti a jeho rozhodovacia činnosť	28
Záver.....	29
Zoznam použitej literatúry a zdrojov	29
Vznik nových štátov v dôsledku Parížskej mierovej konferencie (1919)	
<i>Bc. Lenka Bruňová</i>	31
Úvod.....	31
1. Parížska mierová konferencia: historický a politický context.....	32
1.1 Právo sa sebaurčenie a 14 bodov prezidenta Wilsona	33
2. Očakávania jednotlivých národov a ich predstaviteľ'ov	34
2.1 Prvá Československá republika.....	34
2.2 Poľsko	35
2.3 Rumunsko.....	36
2.4 Juhoslávia.....	36

2.5 Maďarsko.....	37
2.6 Fínsko.....	38
2.7 Pobaltské krajiny.....	39
2.8 Iné krajiny, ktorých právo na sebaurčenie nevyústilo do vzniku štátneho útvaru.....	40
3. Proces vytyčovania hraníc prvej Československej republiky.....	40
Záver.....	43
Zoznam použitej literatúry a zdrojov.....	45
Význam medzinárodnej arbitráže pri riešení územného sporu Československa s Poľskom Bc. Lívia Vítková.....	48
Úvod.....	48
1. Priebeh arbitráže.....	48
1.1 Prijatie rozhodnutia.....	49
2. Spor o Javorinu.....	50
2.1 Kontext a argumentácia strán.....	50
2.2 Konečné rozhodnutie.....	53
Záver.....	54
Zoznam použitej literatúry a zdrojov.....	55
Význam Parížskej mierovej konferencie (1919) pre (ne)ukončenie vojnového stavu Bc. Andriána Knežníková.....	56
Úvod.....	56
1. Parížska mierová konferencia.....	56
1.1 Spoločnosť národov.....	58
1.2 Parížska mierová konferencia a Nemecko.....	59
2. Nemecko a Versaillská mierová zmluva.....	60
Záver.....	64
Zoznam použitej literatúry a zdrojov.....	64
Versaillská mierová zmluva ako výsledok Parížskej mierovej konferencie verzus Schumanova deklarácia a integračný proces v Európe Anastasiia Stryzhak.....	67
Úvod.....	66
1. Versaillská mierová zmluva ako výsledok Parížskej mierovej konferencie.....	66
2. Schumanova deklarácia a integračný proces v Európe.....	68
3. Porovnanie Versaillskej zmluvy a Schumanovej deklarácie.....	71
Záver.....	71
Zoznam použitej literatúry a zdrojov.....	72

Význam Parížskych mierových zmlúv z pohľadu medzinárodnoprávnej ochrany práv menších

Bc. Peter Kuko	74
Úvod.....	73
1. Pojem menšina v medzinárodnom práve verejnom a jeho historický vývoj v 20. storočí.....	73
2. Medzinárodnoprávna úprava ochrany práv menšín Spoločnosti národov vo všeobecnosti	74
3. Ochrana menšín v prvej Československej republike	77
4. Vplyv Trianonskej mierovej zmluvy na menšiny v prvej Maďarskej demokratickej republike	79
Záver.....	81
Zoznam použitej literatúry a zdrojov	81
Význam Parížskej mierovej konferencie z pohľadu medzinárodného trestného práva	
Bc. Dominika Komarová	84
Úvod.....	83
1. Parížska mierová konferencia a jej dopady na oblasť medzinárodného trestného práva	83
1.1 Versaillská mierová zmluva a klauzuly o trestnej zodpovednosti.....	84
2. Zodpovednosť za zločiny podľa medzinárodného práva a ich stíhanie.....	86
2.1 Vplyv Versaillskej mierovej zmluvy na neskoršie súdne procesy.....	88
Záver.....	90
Zoznam použitej literatúry a zdrojov	90

Výkon práva národov na sebaurčenie v kontexte Parížskej mierovej konferencie

Bc. Lenka Poláčková

Úvod

Keď delegácie arabských, ázijských a latinskoamerických krajín začali začiatkom 50. rokov 20. storočia naliehať na Organizáciu Spojených národov (ďalej len „OSN“), aby uznala právo národov na sebaurčenie za ľudské právo, európski predstavitelia nad touto kampaňou vyjadrili znepokojenie, považujúc ju za „púhu zámienku pre útoky na koloniálne mocnosti“.¹ To aj napriek tomu, že práve tieto veľmoci na Parížskej mierovej konferencii rozhodli o novom usporiadaní Európy, ktoré so sebou malo priniesť stabilitu a nastolenie večného mieru, pričom pri vzniku nových štátov bol pre nich určujúcim práve princíp² práva národov na sebaurčenie. Tento princíp bol do medzinárodnej právnej diskusie vnesený prostredníctvom 14 bodov z pera prezidenta Woodrowa Wilsona a na medzinárodnej úrovni implementovaný práve skrze systém mierových dohôd po prvej svetovej vojne.³ Cieľom tohto príspevku je skúmať teoretický koncept práva národov na sebaurčenie v kontexte Parížskej mierovej konferencie, ako aj poukázať na nedostatky pri jeho realizácii a posúdiť jeho presahy až do súčasnosti. Za týmto účelom bude pozornosť venovaná nasledovným oblastiam:

1. **obsah a rozsah práva národov na sebaurčenie**, pričom budeme vychádzať z hypotézy, že právo na sebaurčenie v danej dobe nebolo absolútnym a univerzálnym. V tejto súvislosti sa naskytajú nasledovné výskumné otázky:
 - *Aké predpoklady musel subjekt splniť na to, aby sa stal adresátom tohto práva?*
 - *Realizovalo sa na základe slobodnej vôle adresáta? Do akej miery bol pri jeho uplatňovaní prípustný vonkajší zásah?*
 - *Aké faktory vplývali na jeho obmedzenie, resp. nepriznanie?*
2. **spôsob realizácie práva národov na sebaurčenie**, pričom budeme vychádzať z hypotézy, že jeho selektívna aplikácia viedla k destabilizácii, násiliu a konfliktom,
3. **jeho súčasné implikácie**, pričom budeme vychádzať z hypotézy, že závery Parížskej mierovej konferencie ovplyvnili budúci vývoj práva národov na sebaurčenie, a ich dopady na niektoré národy možno badať i dnes.

¹BRIAN SIMPSON, A.W.: *Human Rights and the End of Empire: Britain and the Genesis of the European Convention*. Oxford: Oxford University Press, 2004. ISBN 0199267898. s. 814.

²V medzivojnovom období sa právo na sebaurčenie chápalo skôr ako politický princíp než ako záväzné pravidlo medzinárodného práva.

³Právo národov žijúcich na území vtedajšieho Rakúsko-Uhorska na vlastnú štátnosť bolo obsahom 10. bodu. Pojem „sebaurčenie“ sa však v texte nenachádza. Znenie 14 bodov. [cit. 2024-11-05]. Dostupné z: [https://www.theworldwar.org/learn/peace/fourteen-points!/.](https://www.theworldwar.org/learn/peace/fourteen-points!/)

Vymedzený cieľ príspevku sa pokúsime dosiahnuť pomocou metódy historickej analýzy, ale aj pomocou komparácie či deskripcie. Z dôvodu rozsahovej limitácie budú v druhej kapitole v hojnej miere využité i metódy indukcie a syntézy.

Príspevok tvoria tri kapitoly. Prv než preskúmame samotný výkon práva národov na sebaurčenie v kontexte Parížskej mierovej konferencie, predstavíme princíp sebaurčenia tak, ako bol koncipovaný prezidentom Wilsonom, a identifikujeme kľúčové udalosti, ktoré jeho názor ovplyvnili. Následne sa pokúsime vyabstrahovať základné predpoklady, ktoré museli byť splnené na to, aby bol tento princíp uplatnený. Taktiež poukážeme na jeho praktické nedostatky, i na to, ako rozhodnutia prijaté pri formovaní versaillského systému ovplyvňujú súčasné dianie.

1. Idealistické ponímanie sebaurčenia?

Dnešné národy môžu byť ovládané a riadené len na základe vlastného súhlasu. Sebaurčenie nie je len púhou fráhou. Predstavuje imperatívny princíp konania, ktorý budú štátnici odteraz ignorovať na vlastné riziko...

...Všetky jasne definované národné požiadavky budú uspokojené v maximálnej možnej miere, akú možno dosiahnuť bez vytvorenia nových alebo udržiavania existujúcich prvkov nezhôd, ktoré by mohli časom ohroziť stabilitu a mier v Európe, a následne i vo svete.⁴
- Woodrow Wilson, 1918

Princíp odvodzovania legitimacy vlády od súhlasu ovládaných sa v Spojených štátoch amerických objavil už v kontexte vojny za nezávislosť. Wilson ho považoval za prirodzené právo a nevyhnutný dôsledok demokratického systému, nie však za mechanizmus na riešenie konkrétnych medzinárodných otázok.⁵ Z uvedeného vyplýva, že Wilsonove návrhy mali skôr povahu osobného presvedčenia než systematického politického programu,⁶ a preto k ich realizácii pristupoval bez dôkladného premyslenia konkrétnych praktických dôsledkov. Napríklad si nebol vedomý potenciálne revolučného účinku uplatnenia tohto princípu na mnohonárodnostné ríše, akými boli Rakúsko-Uhorsko či Rusko, pričom v danej dobe ich rozpad nepodporoval.⁷ V tejto súvislosti je potrebné zdôrazniť i to, že Wilson princíp sebaurčenia interpretoval ako právo národa na samosprávu (*self-government*), ktoré v sebe inkorporuje nárok zvoliť si vlastnú demokratickú vládu.⁸ Preferoval teda vnútornú formu sebaurčenia v rámci hraníc štátu, v

⁴BAKER, R. S., W. E. DODD (ed.): *The Public Papers of Woodrow Wilson*. I. vyd. New York: Harper & Brothers, 1927. s. 138.

⁵LYNCH, A.: Woodrow Wilson and the principle of 'national self-determination': a reconsideration. In *Review of International Studies*, 2002. roč. 28, č. 2. ISSN 0260-2105. s. 427.

⁶*Ibid.*

⁷MAMATEY, V. S.: *The United States and East Central Europe, 1914–1918: A Study in Wilsonian Diplomacy and Propaganda*. Princeton: Princeton University Press, 1957. s. 41–42.

⁸WHELAN, A.: Wilsonian Self-Determination and the Versailles Settlement. In *The International and Comparative Law Quarterly*, 1994. roč. 43. č. 1, s. 100.

ktorom národ žije, pričom za rozlišovacie kritérium etnika považoval jazyk⁹. V súlade s tým, Wilsonových 14 bodov nepredstavovalo výzvu na dezintegráciu Rakúsko-Uhorska podľa etnického princípu, ale skôr podporu autonómie pre jeho národy,¹⁰ čo malo Habsburgovcov primäť k ukončeniu spojenectva s Nemeckom.¹¹ Wilsonov primárny zámer preto nespočíval v uznaní suverenity jednotlivých národov *per se*, ani v uspokojovaní konkrétnych národnostných nárokov, ale v posilnení vojnového úsilia Dohody a udržaní strategickej rovnováhy a mieru po vojne.¹²

Definitívny posun v americkej zahraničnej politike smerom k rozpadu Rakúsko-Uhorska nastal až v polovici roku 1918, a to z vojenských a strategických dôvodov. V dôsledku zlyhania diplomatických snáh o oddelenie Rakúsko-Uhorska od Nemecka a pod vplyvom obáv, že by Rakúsko mohlo uzavrieť separátny mier s Talianskom, presadil minister zahraničných vecí Robert Lansing myšlienku rozpadu Habsburskej ríše, s čím Wilson súhlasil.¹³ V nadväznosti na to Lansing verejne deklaroval podporu národnostným aspiráciám Čechoslovákov a Juhoslovanov,¹⁴ čo bolo neskôr posilnené uznaním Československej národnej rady.¹⁵ Vzhľadom na vyššie uvedené možno konštatovať, že neexistoval žiaden koherentný, vopred určený program na realizáciu princípu sebaurčenia. Konečný záväzok k uplatňovaniu sebaurčenia národov ako jedného z hlavných cieľov Dohody¹⁶ reflektoval politické a strategické záujmy vzniknulé v priebehu vojny. Princíp sebaurčenia sa tak stal významným nástrojom legitimizácie územného usporiadania po rozpade rakúsko-uhorskej a Osmanskej ríše, pričom Wilson v tejto súvislosti formuloval tri hlavné, vzájomne prepojené piliere tohto povojnového usporiadania:

1. štátnosť pre identifikovateľné národy (etnicky definované)
2. plebiscit v sporných pohraničných oblastiach
3. ochrana príliš malých alebo rozptýlených etnických skupín prostredníctvom osobitných menšinových režimov, pod dohľadom Rady Spoločnosti národov^{17,18}

Spôsob implementácie takejto koncepcie na Parížskej mierovej konferencii je predmetom druhej kapitoly.

⁹LYNCH *op. cit.*, s. 424.

¹⁰*Ibid.* Výnimkou bolo Poľsko, pri ktorom Wilson podporoval úplnú nezávislosť.

¹¹LYNCH *op. cit.*, s. 428.

¹²MAMETEVY *op. cit.*, s. 42.

¹³United States Department of State: *Papers Relating to the Foreign Relations of the United States: The Lansing Papers, 1914–1920* [online]. Washington: 1940. s. 127. [cit. 2024-11-09]. Dostupné z: <https://archive.org/details/papersrelatingt1420/mode/2up/>.

¹⁴United States Department of State: *Papers Relating to the Foreign Relations of the United States: The World War, 1918. Supplement I, vol. I* [online]. Washington: 1933, s. 808ff. [cit. 2024-11-09]. Dostupné z: <https://www.loc.gov/item/2022693356/>.

¹⁵Lansing Papers *op. cit.*, s. 140–141.

¹⁶*Ibid.*

¹⁷S ohľadom na tematické zameranie príspevku nebude tejto problematike ďalej venovaná pozornosť.

¹⁸WHELAN *op. cit.*, s. 100-101.

2. Koloniálny paradox

Právo na sebaurčenie bolo na Parížskej mierovej konferencii primárne realizované reorganizáciou územných hraníc a vznikom nových národných zvrchovaných štátov v dôsledku cesie. Ako právny základ teda slúžili predovšetkým územné klauzuly v rámci mierových zmlúv,¹⁹ ktoré zároveň obsahovali ustanovenia o uznaní nezávislosti novovzniknutých štátov. V tejto súvislosti bola významným prejavom i dismembrácia Rakúsko-Uhorska a Osmanskej ríše.

V dôsledku povojnového usporiadania sa približne 30 miliónov ľudí ocitlo v pozícii príslušníkov národnostnej menšiny,²⁰ čo môže indikovať selektívny charakter uplatňovania princípu sebaurčenia pri delimitácii nových hraníc. Cieľom tejto kapitoly preto bude verifikácia tohto záveru. Za týmto účelom sa zameriame na analýzu obsahu a rozsahu práva na sebaurčenie tak, ako bolo aplikované počas Parížskej mierovej konferencie. V prvom rade bude potrebné zistiť, komu bolo toto právo priznané. Z úvah predstavených v rámci prvej kapitoly možno vyvodiť, že jeho adresátmi boli *národy*. Tento pojem však nebol (a stále nie je) v medzinárodnom práve jasne definovaný. Ak budeme vychádzať z kritérií, na ktorých svoju štátnosť postavili skupiny, ktoré boli za národy uznané²¹, možno konštatovať, že za národ bola považovaná skupina ľudí, ktorá bola jednoznačne identifikovateľná na základe spoločných znakov ako jazyk, národná identita²², spoločná historická tradícia²³, či kultúrna a náboženská²⁴ homogenita. Uplatňovaná teda bola **koncepcia etnicky definovaného národa**.

Za ďalší znak, ktorý musela etnicky identifikovateľná skupina splniť, možno považovať **určitý stupeň politickej „vypelosti“**. Zo spisov Roberta Lansinga totiž vyplýva, že právo na sebaurčenie nepatrilo *rasám, národom alebo spoločenstvám, ktorých stav barbarstva alebo nevedomosti ich zbavuje schopnosti múdro si zvoliť svoje politické zriadenie*.²⁵ To do istej miery reflektovalo i vytvorenie mandátneho systému Spoločnosti národov, ktorého hlavným účelom bolo *zabezpečiť blaho a rozvoj národných kmeňov*²⁶ žijúcich na územiach, ktoré v dôsledku vojny prestali byť pod zvrchovanosťou štátu, ktorý ich spravoval, avšak

¹⁹Mírová smlouva mezi mocnostmi spojenými i přidruženými a Německem a Protokol, podepsané ve Versailles dne 28. června 1919. Praha: Národní shromáždění československé, 1919. Mírová smlouva mezi mocnostmi spojenými i sdruženými a Rakouskem podepsaná v Saint-Germain-en-Laye dne 10. září 1919. Praha: Národní shromáždění československé, 1919. Mírová smlouva mezi mocnostmi spojenými i sdruženými a Bulharskem a Protokol, podepsané v Neuilly-sur-Seine dne 27. listopadu 1919. Praha: Národní shromáždění československé, 1921. Mírová smlouva mezi mocnostmi spojenými i sdruženými a Madarskem a Protokol, podepsané v Trianon dne 4. června 1920. Praha: Národní shromáždění československé, 1921.

²⁰V roku 1914 to bolo až 60 miliónov. SHARPE, A.: The Genie that Would Not Go Back into the Bottle. National Self-Determination and the Legacy of the First World War and the Peace Settlement. In DUNN, S. a T. G. FRASER (ed.). *Europe and Ethnicity: The First World War and Contemporary Conflict*. Londýn: Routledge, 1996, s. 25.

²¹Vid' kapitola 1.

²²Ústavní listina Československé republiky. Zákon č. 121/1920 Sb. ze dne 29. února 1920. Preambula.

²³Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej, 17. marec 1921. Dziennik Ustaw, 1921, nr 44, poz. 267. Preambula.

²⁴*Ibid.*

²⁵Lansing Papers *op. cit.*, s. 354-356.

²⁶Pakt Spoločnosti národov zo dňa 28. júna 1919, čl. 22 ods. 1.

boli považované za nedostatočne „vyvinuté“ na to, aby si boli schopné vládnuť samé. Kontrolou nad výkonom mandátnej správy bola poverená Spoločnosť národov, ktorá však nedisponovala žiadnymi právnymi prostriedkami na vynútenie svojich rozhodnutí. Spravujúce mocnosti preto zaobchádzali so zverenými územiaми *de facto* ako s kolóniami,²⁷ pričom rešpektovali svoje vlastné záujmy, ako to ilustruje postoj Veľkej Británie k Arabom a Židom v Palestíne počas rôznych období jej správy.²⁸ Ďalej, v zmysle dikcie článku 22 ods. 4 Paktu Spoločnosti národov, *určité spoločenské jednotky, ktoré kedysi patrili k Osmanskej ríši, dosiahli taký stupeň vývoja, že ich konštituovanie ako nezávislé štáty možno dočasne uznať pod podmienkou, že rada a pomoc mandatára bude sprevádzať ich spravovanie dovtedy, kým si nebudú schopné vládnuť samy. Pri výbere mandatárov sa musia zohľadniť predovšetkým želania týchto spoločenských jednotiek.* Týmto ustanovením sa uznalo právo na vytvorenie nových nezávislých štátov, ale bolo explicitne geograficky obmedzené na oblasť Blízkeho východu, takže v tomto kontexte nemožno hovoriť o práve na sebaurčenie so všeobecne platným obsahom. Zároveň je potrebné akcentovať i to, že víťazné mocnosti princíp sebaurčenia na vlastné koloniálne územia neaplikovali vôbec.

Podobne ako subjekt, ani obsah práva na sebaurčenie nebol jasne definovaný. Z Wilsonových úvah možno vyvodiť, že postuluje právo národa organizovaného na stanovenom území slobodne si zvoliť politickú reprezentáciu, či už v rámci vlastného zvrchovaného štátu alebo v rámci územnej autonómie. Z uvedeného možno vyabstrahovať ďalší znak práva na sebaurčenie - **kolektívnu vôľu národa** byť súčasťou určitého spoločenského celku, ktorá mala byť v praxi realizovaná formou plebiscitu. Tento nástroj sa však využíval skôr výnimočne, spravidla v strategicky nevýznamných oblastiach (s výnimkou Horného Sliezska) a v situáciách, kedy spojenci nedokázali dosiahnuť konsenzus.²⁹ To preto, lebo pri rozhodovaní v súlade s etnickým princípom bolo za určitých okolností potrebné zohľadniť i ďalšie faktory – či už diplomatické, strategické, bezpečnostné alebo ekonomické.³⁰

Príkladom, československé hranice s Nemeckom boli v zmluve delimitované s ohľadom na bezpečnostné a strategické záujmy, následkom čoho Sudetskí Nemci *de iure* získali status menšiny bez toho, aby im bolo priznané právo na sebaurčenie a o svojom osude tak rozhodnúť plebiscitom. Hospodárske aspekty zas prevážili pri určení hraníc na Žitnom ostrove. Bol pridelený Československu i napriek tomu, že bol majoritne obývaný Maďarmi. Právo na sebaurčenie teda bolo v týchto prípadoch obmedzené v záujme zabezpečenia životaschopnosti novovzniknutých štátov. Medzi prvky práva na sebaurčenie tak možno klasifikovať i **stabilitu a schopnosť sebestačného fungovania**

²⁷Rozdelenie osmanských arabských území medzi Francúzsko a Spojené kráľovstvo bolo v skutočnosti dohodnuté ešte pred skončením vojny v rámci tajnej Sykes-Picotovej dohody (1916), ktorá ignorovala miestne etnické a náboženské štruktúry, teda aj právo miestnych obyvateľov na sebaurčenie.

²⁸Vid' podkapitola 3.2.

²⁹Plebiscity sa konali v Šlezvicku, Allensteine a Marienwerderi (Východné Prusko), Klagenfurte (Korutánsko), Hornom Sliezske a v Šoproni v rokoch 1920 - 1913 a v Sársku v roku 1935. WHELAN *op. cit.*, s. 101.

³⁰LYNCH *op. cit.*, s. 433.

novovzniknutého štátu. Odlišným bol prípad Rakúska, ktorému bolo právo na anšlus odopreté, pretože by znamenalo vstup do štátneho zväzku s Nemeckom.³¹ V tomto prípade dominovali geopolitické a strategické záujmy víťazných mocností. Právo na sebaurčenie teda bolo podriadené politickému rozhodnutiu. Víťazné mocnosti v podstate rozhodli o každom priznaní či nepriznaní práva na sebaurčenie, keďže obsah ustanovení medzinárodných zmlúv, na základe ktorých bolo vykonávané, bol tvorený ich diktátom. Z uvedeného vyplýva, že posledným znakom potrebným na uplatnenie práva národa na sebaurčenie, ktorý sa nám podarilo identifikovať, je **medzinárodné uznanie** zo strany mocností. Na základe vykonanej analýzy možno zhrnúť, že právo na sebaurčenie nebolo na Parížskej mierovej konferencii uplatňované ani univerzálne, ani absolútne, čím sa nám podarilo verifikovať prvú hypotézu.

2.1 Sebaurčenie ako jablko sváru

Uchyl'ovanie sa k etnickému násiliu za účelom legitimizácie územnej kontroly a štátnej suverenity bolo v sporných pohraničných oblastiach temer všadeprítomné,³² hoci jeho intenzita i výsledky variovali od pokojných riešení v regióne Eupen-Malmédy až po genocidálne násilie v Malej Ázii. Keďže deklarovaným cieľom versaillského systému bolo zabezpečenie mieru a stability, v rámci tejto podkapitoly sa zameriame na príčiny jeho zlyhania, ako aj na faktory determinujúce závažnosť výsledku sporu. To prostredníctvom komparatívnej analýzy dvoch takýchto konfliktov. Boli zámerne zvolené jednak preto, že sa odohrali na dvoch rozdielnych kontinentoch, a taktiež preto, že oba dosiahli značnej intenzity násilia *in situ*. Posudzovanými boli nasledovné faktory³³:

- 1) primeranosť rozhodnutia o pridelení územia vzhľadom na miestne podmienky
- 2) stabilita štátnych orgánov (schopnosť realizovať štátne donútenie, efektívne a demokratické fungovanie inštitúcií, dodržiavanie zásad právneho štátu, ľudských práv a slobôd)
- 3) podpora a akceptácia územných zmien zo strany medzinárodného spoločenstva
- 4) identita miestneho obyvateľ'stva a markery odlišnosti – povaha (jazyková, náboženská, rasová, atď.) a intenzita
- 5) história etnického násilia v regióne.

³¹Pred rokom 1918 nebola sformovaná osobitná rakúska národná identita. Vid': MARUŠIAK, J., HALÁSZ, I., GNIAZDOWSKI, M.: *(Dez)integračná sila stredoeurópskeho nacionalizmu: Prípad štátov Vyšehradskej skupiny*. Bratislava: Univerzita Komenského, 2015. ISBN 978-80-223-3874-5, s. 73-74.

³²PROTT, V.: Assessing the "Paris System": Self-determination and Ethnic Violence in Alsace-Lorraine and Asia Minor, 1919–23. In DALLE MULLE, E. a kol.: *Sovereignty, Nationalism, and the Quest for Homogeneity in Interwar Europe*. London: Bloomsbury Academic, 2023, s. 87.

³³DALLE MULLE, E., PROTT, V., AMBROSINO, A.: The Paris System in Western Europe: Minorities, Self-Determination, and the Management of Difference in the "Civilized West." In *Nationalities Papers*, 2024, s. 2-3.

	Malá Ázia	Alsasko-Lotrinsko
1) Primeranosť rozhodnutia o pridelení územia	Nedostatočná, závažný nedostatok legitimacy	Neprimeraný a nedostatočne legitímny, ale vo všeobecnosti očakávaný dôsledok vojny, založený na historicky ustálenej hranici
2) Štátna moc	Slabá, kolaborujúca s vojenskými veliteľmi a banditmi	Silná, rešpektujúca limity liberálnej demokracie
3) Podpora zo strany medzinárodného spoločenstva	Dočasná a slabá, Sèvreská zmluva nebola Tureckom podpísaná a bola revidovaná Lausanskou zmluvou	Silná, aj napriek určitej ambivalentnosti; Versaillská zmluva bola podpísaná a uznaná oboma stranami
4) Identita miestneho obyvateľstva a determinant odlišnosti	Fluidné identity, náboženstvo ako zreteľný rozlišovací znak	Fluidné, ale nedávno politizované identity, zreteľné rozlišovacie znaky
5) História etnického násillia	Mierové spolužitie náboženských skupín, ale aj výskyt genocídneho násillia voči menšinám v ostatnom období; absencia právneho štátu a demokratickej tradície	Nedávne prípady štátom vedeného násillia voči civilistom, ale dlhodobjšie existencia tradície právneho štátu a demokratických mechanizmov
Výsledok	Postupná eskalácia: vypuknutie vojny, deportácie, genocídne masakre, násillné vysídľovanie obyvateľstva	Prechodná eskalácia (klasifikácia obyvateľstva do tried, hromadné vysídľovanie, vyvlastňovanie, sporadické telesné násillie), ale rýchle potlačenie násillia

Povojnové usporiadanie v oboch prípadoch nezodpovedalo národnostnému, resp. náboženskému, zloženiu miestneho obyvateľstva. Medzi populáciou existovali zreteľné

rozlišovacie znaky. To možno identifikovať ako príčinu sporu o sebaurčenie, ktoré sa štátne orgány snažili vyriešiť diskriminačným konaním, cieľným etnickým násilím a hromadným vysídľovaním. Naopak, medzi faktory determinujúce závažnosť výsledku sporu možno zaradiť jednak stabilitu orgánov verejnej moci, vrátane ich záväzku dodržiavať princípy právneho štátu, ako aj podporu a akceptáciu predmetných územných zmien zo strany medzinárodného spoločenstva.

3. Prežitok?

Cieľom poslednej kapitoly bude predstaviť súčasné implikácie rozhodnutí prijatých v kontexte Parížskej mierovej konferencie, a to na príklade Palestíny ako krajiny pod bývalou mandátnou správou.

3.1 Zem bez národa pre národ bez zeme

V rámci povojnového usporiadania získala mandát nad Palestínou Veľká Británia. Jej koloniálna politika mala veľký vplyv na ďalší vývoj v regióne, kde sa od roku 1920 začali objavovať arabsko-židovské konflikty. Zavše treba spomenúť písomný sľub britského vysokého komisára sira Henryho McMahon Arabom z 24. októbra 1915, v ktorom zo strany Veľkej Británie deklaroval *podporu národnej nezávislosti v celom arabsky hovoriacom svete*, čo ostro kontrastuje s Balfourovou deklaráciou z 2. novembra 1917, v zmysle ktorej *vláda Jeho Veličenstva priaznivo hľadá na vytvorenie národného domova pre židovský ľud v Palestíne*.

S rozvojom princípu práva národov na sebaurčenie sa naň začali odvolávať Arabi i Židia. Oba národy si nárokovali právo na sebaurčenie v Palestíne.³⁴ Sionisti tvrdili, že Balfourova deklarácia a Palestínsky mandát formálne uznávajú právo Židov na sebaurčenie. Svoje nároky odôvodňovali historickými väzbami ako i náboženskou príslušnosťou k regiónu, keďže sa v ňom nachádza centrum judaizmu. Ďalej podľa nich palestínski Arabi netvorili samostatnú identifikovateľnú politickú jednotku (národ), ktorá by bola oprávnená nárokovat' si suverenitu v Palestíne. Boli podľa nich len súčasťou širšej arabskej kultúry ako takej. Palestínčania naproti tomu argumentovali trinásťstoročnou dominanciou ich kultúry i jazyka v regióne, pričom historické židovské nároky odmietli s poukazom na inštitút vydržania. Arabskí predstavitelia považovali Balfourovu deklaráciu za neplatnú a tvrdili, že britský mandát porušil článok 22 ods. 4 Paktu Spoločnosti národov. Po zániku osmanskej zvrchovanosti totiž mala suverenita prejsť na pôvodné palestínske obyvateľstvo, a nie na britskú okupačnú moc. Z právneho hľadiska preto Británia nebola oprávnená previesť Palestínu na tretí subjekt. Ďalej sa odvolávali na záväzok Británie z roku 1918 podporiť arabskú nezávislosť, ktorý mal podľa ich názoru vyššiu právnu silu než deklarácia adresovaná orgánu bez politickej i právnej legitimacy. Británia však Palestínu označila za osobitný prípad a v Bielej knihe z roku 1922 uviedla, že podporuje vytvorenie židovského národného štátu, avšak

³⁴Ich argumenty, predstavené v ďalšej časti práce, boli vyabstrahované z monografie KAPITAN, T.: Self-Determination. In: HALWANI, R., KAPITAN, T.: *The Israeli-Palestinian Conflict: Philosophical Essays on Self-Determination, Terrorism, and the One-State Solution*. New York: Palgrave-Macmillan, 2008, s. 15-17.

s dodatkom, že jeho realizáciou nesmie dôjsť ani k zániku, ani k podriadeniu práv a zvykov pôvodného arabského obyvateľstva.

Hlavnými zdrojmi napätia medzi oboma komunitami v Palestíne bol jednak predaj pôdy židovským prisťahovalcom, v dôsledku čoho vzrástla nezamestnanosť, ako aj sionistický postoj k arabskému obyvateľstvu. Raný sionizmus propagoval ideológiu stelesnenú heslom: „Zem bez národa pre národ bez zeme“. Pôvodné palestínske obyvateľstvo, prevažne orientované na poľnohospodársku výrobu, považovali za zaostalé a barbarické. Nový domov v Palestíne pre nich predstavoval „vítazstvo civilizácie nad barbarstvom“.³⁵ V čase vydania Balfourovej deklarácie tvorila židovská komunita len približne 3% celkovej populácie Palestíny. Aj napriek organizovanému prisťahovalectvu Židov tvorilo pôvodné arabské palestínske obyvateľstvo pred vznikom štátu Izrael väčšinu populácie v pomere 2:1. Podobne ako v prípadoch analyzovaných v druhej kapitole, je aj od začiatku arabsko-izraelského konfliktu spojeného so vznikom štátu Izrael jeho základným prvkom vysídľovanie pôvodného palestínskeho obyvateľstva a konfiškácia ich pôdy. Účelom je výstavba nových židovských osád v pohraničných oblastiach, strategicky významných na obranu štátu, ale aj vo východnom Jeruzaleme. Budovanie nelegálnych³⁶ židovských osád pokračuje dodnes, dokonca i na vojensky okupovaných územiach. Na Západnom brehu pokrývajú izraelské osady až 40% územia, ktoré bolo pôvodne v súkromnom vlastníctve palestínskych obyvateľov, dnes utečencov.³⁷ Cieľom osadníkov je čo najväčšia fragmentácia palestínskeho územia, do takej miery, aby sa znemožnilo vytvorenie suverénneho a životaschopného palestínskeho štátu.³⁸ Izraelský minister financií dokonca dňa 11. novembra 2024 vyzval na „uplatnenie suverenity“ na Západnom brehu Jordánu, čo by predstavovalo jasný prechod od nezákonnej okupácie k anexii.³⁹

³⁵CHAPMAN, C.: *Čí je země zaslíbená? Pokračující krize mezi Izraelem a Palestinci*. Praha: Volvox Globator, 2003. ISBN 80-7207-507-1. s. 63.

³⁶Bezpečnostná rada OSN vydala 1. marca 1980 rezolúciu č. 465, v ktorej výslovne potvrdila, že ustanovenia Ženevského dohovoru z roku 1949 o ochrane civilných osôb počas vojny sa vzťahujú na izraelské osídľovacie aktivity na okupovaných územiach. Oficiálnym stanoviskom Izraela je odmietnutie aplikácie tohto dohovoru s odôvodnením, že predmetné územia neboli nikdy uznané ako zvrchované územie a neboli súčasťou územia žiadnej zmluvnej strany tohto dohovoru.

³⁷Who are Israeli settlers, and why do they live on Palestinian lands?. In: *Al Jazeera* [online], 2023. [cit. 2024-11-11]. Dostupné z: <https://www.aljazeera.com/news/2023/11/6/who-are-israeli-settlers-and-why-do-they-live-on-palestinian-lands/>.

³⁸*Ibid.*

³⁹Israeli minister's annexation declaration 'death sentence to two-state solution'. In: *Al Jazeera*. [online], 2024. [cit. 2024-11-12]. Dostupné z: <https://www.aljazeera.com/news/liveblog/2024/11/12/live-israeli-drone-attack-kills-10-in-gaza-cafe-as-tanks-enter-nuseirat?update=3319642/>.

Záver

Výkon práva národov na sebaurčenie v kontexte Parížskej mierovej konferencie nebol ani univerzálny, ani absolútny. V skutočnosti išlo skôr o politický koncept než o záväzné pravidlo medzinárodného práva. Kľúčovú úlohu pri jeho realizácii zohrávala podpora svetových mocností, motivovaná najmä ich geopolitickými záujmami. Jeho selektívna aplikácia navyše destabilizovala mnohé regióny a podnietila mnoho násilných konfliktov. Anexia Sudetov v duchu wilsonovských ideálov, politika appeasementu a následné vypuknutie druhej svetovej vojny sú toho jasným dôkazom.

Ďalší vývoj normatívneho zakotvenia práva národov na sebaurčenie v medzinárodnom práve zaznamenal významné míľniky v článku 1 ods. 2 Charty OSN,⁴⁰ a následne v spoločnom článku 1 Medzinárodného paktu o občianskych a politických právach (1966) a Medzinárodného paktu o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach (1966). Dikcia prvého odseku toto právo priznáva všetkým národom, ktoré si na jeho základe môžu slobodne určovať svoj politický štatút a slobodne uskutočňovať svoj hospodársky, sociálny a kultúrny vývoj. Právo národov na sebaurčenie ďalej konkretizujú nezáväzné deklarácie OSN: Deklarácia Valného zhromaždenia OSN 1514 (XV) z roku 1960 o poskytnutí nezávislosti koloniálnym krajinám a národom a Deklarácia zásad priateľských vzťahov a spolupráce medzi štátmi Valného zhromaždenia OSN č. 2526 (XXV) z roku 1970.

Sebaurčenie zohralo významnú úlohu v dekolonizačných procesoch, kedy sa vnímalo ako univerzálny nástroj na získanie nezávislosti pre územne vymedzené skupiny. Došlo teda k zmene v chápaní pojmu *národ*. Kým počas Parížskej mierovej konferencie sa národy chápali ako etnicky vymedzené skupiny, počas dekolonizácie sa právo na sebaurčenie priznávalo územne definovaným národom. Pri vytyčovaní štátnych hraníc sa uplatňovala zásada *uti possidetis iuris*, pričom etnické zloženie obyvateľstva sa zohľadňovalo iba zriedkavo (napr. Togo). Rezolúcia Valného zhromaždenia OSN A/RES/50/139 o všeobecnom uplatňovaní práva národov na sebaurčenie ďalej indikuje, že právo na sebaurčenie by sa na získanie štátnosti mohlo aplikovať i mimo dekolonizačného kontextu, a to v prípadoch okupácie v rozpore s medzinárodným právom⁴¹ a anexie územia.⁴²

Medzinárodný súdny dvor (ďalej len „MSD“) v poradnom stanovisku zo dňa 9. júla 2004 k právnym dôsledkom výstavby múru na okupovaných palestínskych územiach

⁴⁰Charta OSN zo dňa 26. júna 1945. Podľa článku 1 ods. 2 je jedným z jej cieľov *rozvíjať medzi národmi priateľské vzťahy založené na úcte k zásade rovnoprávnosti a sebaurčenia národov, ako aj robiť každé iné vhodné opatrenia na posilnenie svetového mieru*. Avšak čo predstavuje výkon práva národov na sebaurčenie v súlade s Chartou zostalo nezodpovedané.

⁴¹Poradný posudok MSD zo dňa 21. júna 1971 vo veci *Legal Consequences for States of the Continued Presence of South Africa in Namibia (South-West Africa) Notwithstanding Security Council Resolution 276 (1970)*, I.C.J. Reports 1971, s. 16.

⁴²Rozsudok MSD zo dňa 30. júna 1995 vo veci *East Timor (Portugal v. Australia)*, I.C.J. Reports 1995, s. 90.

konštatoval, že výstavba izraelského múru je v rozpore s medzinárodným právom. Dokončenie múru na Západnom brehu Jordánu označil za *de facto* anexiu palestínskeho územia, ktorá predstavuje prekážku pre výkon práva palestínskeho národa na sebaurčenie,⁴³ pričom súčasne porušuje zásadu zákazu nadobúdania štátneho územia silou.⁴⁴ MSD zároveň potvrdil, že právo na sebaurčenie je záväznou normou medzinárodného práva platnou *erga omnes*, ktorú Izrael svojím konaním porušuje.⁴⁵ Vo svojom poradnom stanovisku zo dňa 19. júla 2024 tieto závery opätovne potvrdil, pričom konštatoval, že dlhodobý pokračujúci charakter nezákonných izraelských praktík prehlbuje porušovanie práva na sebaurčenie palestínskeho národa.⁴⁶ Prijímanie diskriminačnej legislatívy a opatrení zo strany Izraela označil za porušenie článku 3 Medzinárodného dohovoru o odstránení všetkých foriem rasovej diskriminácie.⁴⁷ Toto ustanovenie zakazuje rasovú segregáciu a apartheid. Právo na sebaurčenie sa z pôvodne politickej proklamácie pretransformovalo na záväzné pravidlo medzinárodného práva kogentnej povahy a zároveň kolektívne ľudské právo. Spoločnou črtou citovaných judikátov je to, že hoci MSD priznal dotknutým národom právo na sebaurčenie, jeho presný obsah a rozsah nevymedzil, čo vytvára priestor na *ad hoc* posudzovanie a politické interpretácie. Preto sa môže zdať, že napriek nastienenej metamorfóze práva na sebaurčenie, kľúčovými i naďalej ostáva ako úcta k ľudským právam a dodržiavanie princípov právneho štátu zo strany štátnej moci, tak aj podpora zo strany svetových veľmocí.

Zoznam použitej literatúry a zdrojov

1. BAKER, R. S., W. E. DODD (ed.): *The Public Papers of Woodrow Wilson*. I. vyd. New York: Harper & Brothers, 1927. 526 s.
2. BRIAN SIMPSON, A.W.: *Human Rights and the End of Empire: Britain and the Genesis of the European Convention*. Oxford: Oxford University Press, 2004. 1178 s. ISBN 0199267898.
3. DALLE MULLE, E., PROTT, V., AMBROSINO, A.: The Paris System in Western Europe: Minorities, Self-Determination, and the Management of Difference in the “Civilized West.” In *Nationalities Papers*, 2024, s. 1–21.
4. CHAPMAN, C.: *Čí je země zaslíbená? Pokračující krize mezi Izraelem a Palestinci*. Praha: Volvox Globator, 2003. 332 s. ISBN 80-7207-507-1.
5. Charta OSN zo dňa 26. júna 1945.
6. Israeli minister’s annexation declaration ‘death sentence to two-state solution’. In: *Al Jazeera* [online], 2024 [cit. 2024-11-12]. Dostupné z: <https://www.aljazeera.com/news/liveblog/2024/11/12/live-israeli-drone-attack-kills-10-in-gaza-cafe-as-tanks-enter-nuseirat?update=3319642/>.

⁴³Poradný posudok z 9. júla 2004 MSD vo veci *Právnych dôsledkov výstavby múru na okupovanom palestínskom území*, I.C.J. Reports 2004, s. 52, bod 121-122.

⁴⁴*Ibid.*, s. 49, bod 115.

⁴⁵*Ibid.*, s. 67, bod 155-156.

⁴⁶Poradný posudok zo dňa 19. júla 2024 vo veci *Právnych dôsledkov vyplývajúcich z politik a postupov Izraela na okupovanom palestínskom území vrátane východného Jeruzalema*, body 230-243, s. 65-68.

⁴⁷*Ibid.*, bod 229, s. 65.

7. KAPITAN, T.: Self-Determination. In HALWANI, R., KAPITAN, T.: *The Israeli-Palestinian Conflict: Philosophical Essays on Self-Determination, Terrorism, and the One-State Solution*. New York: Palgrave-Macmillan, 2008, s. 13-71.
8. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej, 17. marec 1921. Dziennik Ustaw, 1921. nr 44, poz. 267.
9. LYNCH, A.: Woodrow Wilson and the principle of 'national self-determination': a reconsideration. In *Review of International Studies*. 2002, roč. 28, č. 2, 2002, s. 419–436. ISSN 0260-2105.
10. MAMATEY, V. S.: *The United States and East Central Europe, 1914–1918: A Study in Wilsonian Diplomacy and Propaganda*. Princeton: Princeton University Press, 1957. 431 s.
11. MARUŠIAK, J., HALÁSZ, I., GNIAZDOWSKI, M.: *(Dez)integračná sila stredoeurópskeho nacionalizmu: Prípady štátov Vyšehradskej skupiny*. Bratislava: Univerzita Komenského, 2015. 220 s. ISBN 978-80-223-3874-5.
12. Medzinárodný pakt o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach z roku 1966.
13. Medzinárodný pakt o občianskych a politických právach z roku 1966.
14. *Mírová smlouva mezi mocnostmi spojenými i sdruženými a Bulharskem a Protokol, podepsané v Neuilly-sur-Seine dne 27. listopadu 1919*. Praha Národní shromáždění československé, 1921.
15. *Mírová smlouva mezi mocnostmi spojenými i sdruženými a Madarskem a Protokol, podepsané v Trianon dne 4. června 1920*. Praha: Národní shromáždění československé, 1921.
16. *Mírová smlouva mezi mocnostmi spojenými i sdruženými a Rakouskem podepsaná v Saint-Germain-en-Laye dne 10. září 1919*. Praha: Národní shromáždění československé, 1919.
17. *Mírová smlouva mezi mocnostmi spojenými i přidruženými a Německem a Protokol, podepsané ve Versailles dne 28. června 1919*. Praha: Národní shromáždění československé, 1919.
18. Pakt Spoločnosti národov zo dňa 28. júna 1919.
19. Poradný posudok MSD zo dňa 21. júna 1971 vo veci *Legal Consequences for States of the Continued Presence of South Africa in Namibia (South-West Africa) Notwithstanding Security Council Resolution 276 (1970)*, I.C.J. Reports 1971, s. 16.
20. Poradný posudok z 9. júla 2004 MSD vo veci *Právnych dôsledkov výstavby múru na okupovanom palestínskom území*, I.C.J. Reports 2004, s. 136.
21. Poradný posudok zo dňa 19. júla 2024 vo veci *Právnych dôsledkov vyplývajúcich z politik a postupov Izraela na okupovanom palestínskom území vrátane východného Jeruzalema*.
22. PROTT, V.: Assessing the “Paris System”: Self-determination and Ethnic Violence in Alsace-Lorraine and Asia Minor, 1919–23. In: DALLE MULLE, E. a kol.: *Sovereignty, Nationalism, and the Quest for Homogeneity in Interwar Europe*. London: Bloomsbury Academic, 2023, s. 85–104.
23. Rezolúcia Valného zhromaždenia OSN A/RES/50/139 o všeobecnom uplatňovaní práva národov na sebaurčenie.

24. Rozsudok MSD zo dňa 30. júna 1995 vo veci *East Timor (Portugal v. Australia)*, I.C.J. Reports 1995, s. 90.
25. SHARPE, A.: The Genie that Would Not Go Back into the Bottle. National Self-Determination and the Legacy of the First World War and the Peace Settlement. In DUNN, S., T. G. FRASER (ed.). *Europe and Ethnicity: The First World War and Contemporary Conflict*. Londýn: Routledge, 1996, s. 10-29.
26. United States Department of State: *Papers Relating to the Foreign Relations of the United States: The Lansing Papers, 1914–1920* [online]. Washington: 1940. [cit. 2024-11-09]. Dostupné z: <https://archive.org/details/papersrelatingt1420/mode/2up/>.
27. United States Department of State: *Papers Relating to the Foreign Relations of the United States: The World War, 1918. Supplement I, vol. I* [online]. Washington: 1933. [cit. 2024-11-09]. Dostupné z: <https://www.loc.gov/item/2022693356/>.
28. Ústavná listina Československej republiky. Zákon č. 121/1920 Sb. ze dne 29. února 1920.
29. WHELAN, A.: Wilsonian Self-Determination and the Versailles Settlement. In: *The International and Comparative Law Quarterly*. 1994, roč. 43, č. 1, s. 99–115.
30. Who are Israeli settlers, and why do they live on Palestinian lands?. In *Al Jazeera* [online], 2023. [cit. 2024-11-11]. Dostupné z: <https://www.aljazeera.com/news/2023/11/6/who-are-israeli-settlers-and-why-do-they-live-on-palestinian-lands/>.

Význam Parížskych mierových zmlúv z pohľadu kreácie Spoločnosti národov

Bc. Andrej Kokavec

Úvod

Prvá svetová vojna známa ako vojna, ktorá mala skončiť všetky vojny. Jej koncom bola tak značná deštrukcia Európy, že štáty si po miléniách bojov povedali dosť. Prednosť smerom do budúcnosti dostala diplomacia, a to na doposiaľ nevidanej úrovni. „Zo všetkých otázok, ktoré boli na agende mierovej konferencie roku 1919, projekt vytvorenia Spoločnosti národov bol najslubnejší a najinovatívnejší.“⁴⁸ Svetová vojna vytvorila univerzálnu túžbu po permanentnom systéme práva, ktorý by svet ochránil pred ďalšou katastrofou podobnejšieho, alebo ešte značnejšieho rozsahu. Táto túžba vyústila na Parížskej mierovej konferencii do založenia Spoločnosti národov.⁴⁹ Práve na tomto mieste považovali víťazné mocnosti za potrebné zahrnúť do pripravovaných mierových zmlúv právny základ pre organizáciu, ktorá mala predstavovať vládu práva, nie vojny. Najznačnejšiu snahu viedol americký prezident Woodrow Wilson napriek súvislej opozícii vo vnútropolitickom prostredí Spojených štátov Amerických, ako aj skepticizmu zo strany svojich spojencov.

Spoločnosť národov predstavovala medzinárodnú organizáciu, v ktorej štáty spolupracovali na úrovni a rozsahu, ako nikdy predtým. Rozširovanie medzinárodnej spolupráce za účelom dosiahnutia mieru a spravodlivosti boli cieľmi priamo zahrnutými v samotnom úvode paktu Spoločnosti národov. Tieto ciele, spolu so samotnou organizáciou Spoločnosti národov predstavujú primárne aspekty, ktorými bol ovplyvnený vývoj medzinárodného práva.⁵⁰ Nemôžeme opomenúť ani významnú činnosť Spoločnosti národov, bez ktorej by vyššie uvedené ciele ostali iba ako myšlienky spomenuté na papieri tvoriacom súčasť Parížskych mierových zmlúv. Výsledkom parížskej mierovej konferencie, a ratifikáciou parížskych mierových zmlúv mal byť nový svetový poriadok so Spoločnosťou národov vo svojom centre, svetový poriadok vedený myšlienkami medzinárodnej spolupráce prostredníctvom práva, a nie imperializmu prostredníctvom vojny.

⁴⁸BOEMKE, M.F.: *The Treaty of Versailles. A reassessment after 75 years*. 1 vyd. Washington D.C.: Cambridge university press, 2006. ISBN-13 978-521-62132-8. s. 507.

⁴⁹ANDREWS, F.F.: *Influence of The League of Nations on the Development of International law*, in: *The American Political Science Review*, 1924. roč. 18, č. 2. s. 359.

⁵⁰*Ibid.* s. 358-366.

1. Spoločenská a politická situácia pri a po vzniku Spoločnosti národov

Spoločnosť národov vznikla z anarchie prvej svetovej vojny dúfajúc, že agónia rokov 1914-1919 nebola zbytočná. Už na jej samotnom začiatku Lord Grey - Britský štátnik, vyslovil svoje presvedčenie, že jedinou cestu von predstavuje sformovanie Spoločnosť národov.⁵¹ Idea medzinárodnej spolupráce sa postupne rozširovala do Francúzska a Ameriky, kde si získala značný počet stúpencov medzi politikmi, ale aj bežnou populáciou. Myšlienka časom získala takú silu, až sa stala jedným z vojnových cieľov spojencov.⁵² Samotný koncept Spoločnosti národov nebol vôbec novinkou, aj keď sa tomu tak mohlo zdať. S obdobnými myšlienkami sa v histórii stretávame viackrát.⁵³ V podobe, akej bola navrhovaná na parížskej mierovej konferencii víťaznými mocnosťami, Spoločnosť národov predstavovala produkt mnohých faktorov, ktorej vznik by, ale nebol možný bez úplnej porážky centrálnych mocností. Podľa Oppenheima pre to existovali dva dôvody. Za prvé, pre dostatočné fungovanie Spoločnosti národov bola nutná značná zmena hraníc, a mapy Európy. Od nezávislého Poľska, cez vysporiadanie otázky Alsasko-Lotrinska až po otázku Československa, Európa potrebovala zmeniť svoje hranice. Za druhé, bolo potrebné dosiahnuť plné zničenie ducha militarizmu Nemecka, ktorý nebol zlučiteľný so Spoločnosťou národov.⁵⁴ Vzhľadom na naše retroaktívne vnímanie môžeme podotknúť, že hlavne druhý dôvod nielen, že nezamedzil ďalším konfliktom, ale naopak prísne podmienky Parížskych mierových zmlúv nastolené Nemecku naopak dopomohli k ďalšiemu konfliktu v podobe druhej svetovej vojny. Oppenheim rovnako nesprávne uvádza v prvom dôvode snahu o oslobodenie sa Čechoslovákov od Rakúska, nezohľadňujúc rozdielnosť situácie na území Slovenka, kde Slováci podliehali dlhoročnej maďarizácii.

Počas mierových rokovaní v Paríži bola podmienka úplnej porážky centrálnych mocností splnená, a myšlienka Spoločnosti národov hlásaná v Paríži jej najväčším zástancom, a hovorcom celého hnutia podporujúceho jej vznik – Americkým prezidentom Woodrowom Wilsonom. Ten svoj idealizmus vo vytvorení tejto organizácie prejavil už vo svojej reči v Januári 1918, kde vymedzil 14 bodov ako základ pre nový svetový poriadok. Pomedzi ďalšie významné myšlienky zahrnuté v jeho reči patrili aj koniec tajnej diplomacie, sloboda morí alebo redukcia národného zbrojenia.⁵⁵ Francúzsko na čele s premiérom Georgesom Clemenceauom, a Británia na čele s premiérom Lloyd Georgeom síce neprotestovali proti vzniku takéhoto medzinárodného tela, no zároveň ani jeden z nich neveril, že by takáto organizácia mala, alebo vôbec mohla nahradiť rolu štátov. Hlavne francúzsky premiér Clemenceau si predstavoval Spoločnosť národov skôr ako

⁵¹ELLIS, H.C.: *The origin, structure & working of the League of Nations*. 1. vyd. Boston: Houghton Mifflin Company, 1929. ISBN-13 978-1584773207. s. 55.

⁵²*Ibid.*

⁵³OPPENHEIM, L.: *The League of Nations and Its Problems: Three Lectures*. Cornell University Library, 2009. s. 5-15.

⁵⁴*Ibid.* s.18.

⁵⁵BENNET, E.M., GRAEBNER, N.A.: *The treaty of Versailles a coinsine history*. 1 vyd. New York: Cambridge University Press, 2011. ISBN 978-1-107-00821-2. s. xi.

permanentnú medzinárodnú alianciu proti obnoveniu Nemeckej hrozby. Ani jeden z týchto zastupiteľov neverili v efektivitu Spoločnosti národov pri plnení vízie Woodrowa Wilsona. Obaja politici si ale boli plne vedomí, čo vznik Spoločnosti národov znamená pre Amerického prezidenta, a túto skutočnosť využívali pri vzájomných rokovaniach. Neboli pritom jediní. Japonsko a Taliansko sa rovnako viackrát vyhrážali nevstúpením do Spoločnosti národov, pokiaľ im nebolo ustúpené v niektorých kľúčových požiadavkách.⁵⁶ Napriek viacerým rozporom medzi spojencami (primárne Anglickom a Francúzskom) počas a po svojom vzniku, Spoločnosť národov v prvých rokoch rástla, a stala sa neoddeliteľnou súčasťou povojnového sveta, ktorý ju začínal akceptovať, a prakticky sa prispôsobovať. Porazené mocnosti sa nestali členmi hneď pri jej vzniku. Množstvo Európanov bolo proti členstvu Nemecka, ale aj Sovietskeho zväzu pokiaľ v týchto štátoch nebude nastolená demokratická forma vlády. Obe tieto štáty sa, ale neskôr členmi stali. Nemecké členstvo dojednali francúzsky diplomat Aristide Briand, a nemecký diplomat Gustav Stresemann ktorý uzavreli Locarnskú zmluvu.⁵⁷ Celkovo za prvých šesť rokov počet členov vzrástol z 43 na 56.⁵⁸ Spoločnosť národov pri vrchole svojej činnosti dosiahla počet až 58 členov. Cesta ku vláde práva na medzinárodnej úrovni bola otvorená.

Spoločnosť národov, ale nemohla dosiahnuť úroveň vyššiu, ako úroveň štátov, ktoré ju tvorili.⁵⁹ Pozitívne očakávania pre medzinárodné spoločenstvo neboli naplnené. Dynamická situácia vo svete spočívajúca v nástupe fašizmu v Taliansku, Nemecku a Japonsku, spolu s nedostatkom schopnosti konať zo strany členských štátov spôsobilo postupný úpadok Spoločnosti národov. Jediná krajina vylúčená zo Spoločnosti národov bol Sovietsky Zväz po napadnutí Fínska, a začiatku zimnej vojny. Ostatné totalitné režimy zo Spoločnosti vystúpili.⁶⁰ Celosvetová situácia vyústila do druhej svetovej vojny – konfliktu ešte deštruktívnejšieho, ako bol ten z ktorého vznikla.

2. Pakt Spoločnosti národov ako súčasť parížskych mierových zmlúv

Parížske mierové zmluvy nemali dosiahnuť len potrestanie Nemecka ako krajiny ktorá vojnu začala, a povojnové svetové usporiadanie. Svojím obsahom hľadeli taktiež do budúcnosti obsahujúc vo svojom vnútri Pakt Spoločnosti národov. Ten predstavoval preambulu všetkých mierových zmlúv, tvoriac prvú univerzálnu politickú organizáciu. Jeho zahrnutie do parížskych mierových zmlúv malo obrovský vplyv na ich výslednú podobu.⁶¹ Pakt vyžadoval využitie celej rady diplomatických prostriedkov vrátane

⁵⁶*Ibid.* s. 28.

⁵⁷*Ibid.* s. xiii.

⁵⁸ELLIS, H.C.: *The origin, structure & working of the League of Nations*. 1. vyd. Boston: Houghton Mifflin Company, 1929. ISBN-13 978-1584773207. s. 58.

⁵⁹*Ibid.* s. 63.

⁶⁰JANKUV, J., LANTAJOVÁ, D., ŠMID, M., BLAŠKOVÁ, K.: *Medzinárodné právo verejné*. Prvá časť. Plzeň: Aleš Čenek, 2015. ISBN 978-80-7380-559-3. s. 35.

⁶¹SMITH, L. V.: *Sovereignty at the Paris peace conference of 1919*. 1. vyd. New York: Oxford University Press, 2018. ISBN 978-0-19-967717-7. s. 33.

záväznej arbitráže ako spôsobov na riešenie budúcich medzinárodných sporov.⁶² Na rozdiel od ostatných mierových zmlúv, Pakt Spoločnosti národov bolo možné meniť v zmysle článku 26, a to prostredníctvom dodatkov ratifikovaných členskými štátmi. V prípade, kedy by členský štát nesúhlasil s navrhovanou zmenou, a dodatok by neratifikoval, prestal by byť členom Spoločnosti národov.

2.1 Štruktúra Spoločnosti národov

Okrem prostriedkov na riešenie sporov, Pakt Spoločnosti národov taktiež upravoval jej štruktúru. Spoločnosť národov *de facto* predstavuje spoločnosť štátov vzhľadom na fakt, že jej členmi boli štáty a nie samotné národy. Štáty v sebe mnohokrát zahŕňajú viacero národov a národnostných menšín.⁶³ Parížske mierové zmluvy si tohto faktu boli plne vedomé, a obsahovali značné množstvo ustanovení zaručujúcich ich ochranu. Nová Spoločnosť národov predstavovala medzinárodnú organizáciu, ktorá doposiaľ v histórii ľudstva nemala obdobu. Z hľadiska svojho charakteru si preto bola nútená pre seba vytvoriť štruktúru, bez ktorej by nebola schopná riadnej činnosti a naplňania svojho cieľa.⁶⁴ Spoločnosť národov bola tvorená Zhromaždením a Radou. Kompetencie týchto dvoch orgánov pritom neboli rozdelené, čo sťažovalo ich činnosť. Zhromaždenie upravoval článok 3. Paktu. To bolo tvorené maximálne tromi predstaviteľmi členských štátov. Zhromaždenie sa stretávalo v určených intervaloch z času na čas podľa potreby. Každý členský štát mal jeden hlas. Rovnaké zastúpenie členských štátov predstavovalo jeden zo základných princípov Spoločnosti národov, s čím sa nezhodoval ako Clemenceau, tak Lloyd George. V ich očiach takáto rovnosť predstavovala zriadenie moci Francúzka a Británie ako veľmocí, kedy by mohli podľahnúť tlaku viacerých menších štátov s rovnakými hlasovacími právami v snahe dosiahnuť svoje vlastné strategické ciele.⁶⁵

Organizácia Rady bola obsahom článku 4, kde už rovnosť v istom ohľade plne zachovaná nebola. Obdobne ako tomu bolo po druhej svetovej vojne so štruktúrou Bezpečnostnej rady OSN, aj Rada Spoločnosti národov bola tvorená víťaznými mocnosťami, ktorý zastávali trvalé členstvo. Popri nich boli volení ďalší štyria dočasní členovia z radov ostatných členských štátov. Každý členský štát zastupoval jeho jeden predstaviteľ. Článok 4 zakotvoval možnosť prideliť stále členstvo v Rade ďalším štátom, a teda trvalosť členstva nebola viazaná len na víťazné mocnosti. Účasť na stretnutiach Rady mali rovnako štáty, o ktorých záujmoch sa rokovalo. Hlasovacie práva mali obdobný charakter s jedným hlasom pre každého člena. Rada sa stretávala z času načas podľa potreby väčšinou párkrát do roka. Zhromaždenie aj Rada v zmysle článku 5 rozhodovali jednomyselne, ak Pakt na inom mieste neustanovoval niečo iné. Pakt Spoločnosti národov rátať taktiež so vznikom Sekretariátu, na čele ktorého stál generálny tajomník.

⁶²BENNET, E.M., GRAENER, N.A.: *The treaty of Versailles a coinsine history*. 1 vyd. New York: Cambridge University Press, 2011. ISBN 978-1-107-00821-2. s. 55.

⁶³OPPENHEIM, L.: *The League of Nations and Its Problems: Three Lectures*. Cornell University Library, 2009. s. 15.

⁶⁴*Ibid.*

⁶⁵BENNET, E.M.: *Graebner N.A. The treaty of Versailles a coinsine history*. 1 vyd. New York: Cambridge University Press, 2011. ISBN 978-1-107-00821-2. s. 97.

Prvým generálnym tajomníkom sa stal Sir. Eric Drummond, no ponuku na tento post dostal ešte pred ním Tomáš Garrigue Masaryk, ktorý ju odmietol s tým, že je viac potrebný doma, v Československu.⁶⁶ Sekretariát, upravený článkom 6 paktu predstavoval jediný nepretržite činný orgán Spoločnosti národov. Vnútorne sa členil na viacero sekcií, a to napríklad: právnu, politickú, pre odzbrojenie, pre menšiny atď., ktoré boli odborne zamerané na činnosť v danej oblasti. Zriadená bola v zmysle článku 9 aj permanentná komisia, ktorej obsahová náplň predstavovala poradnú činnosť Rade.

Sídlo bolo ustanovené podľa článku 7 v Ženeve, čím sa z nej stala centrálna kozmopolitná a administratívna sila. Ženeva začala predstavovať lákadlo pre ďalšie medzinárodné organizácie, ktoré sa v nej rovnako rozhodli ustanoviť svoje sídla.⁶⁷ Stanovenie sídla v Ženeve bolo prejavom neutrálnosti v tom, že nejde o mesto jednej zo svetových vojnových mocností, čo by mohlo predstavovať negatívny vplyv na medzinárodné rokovania.⁶⁸ Postaveniu a štruktúre Stáleho dvora medzinárodnej spravodlivosti, sa venujeme v osobitnej podkapitole spolu s jeho rozhodovacou činnosťou.

3. Vplyv Spoločnosti národov na medzinárodné právo

Právo, nie vojna ako jeden z populárnych sloganov povojnového obdobia jednoznačne poukazuje na smerovanie spoločnosti. Tá si myslela, že po hrôzach prvej svetovej vojny žiaden racionálny človek nepristúpi ku vojne. Predpoklad bol, že pokojná reflexia, a jednanie prostredníctvom práva zastaví všetky udalosti, ktoré môžu vyústiť do vojny. V tomto duchu bola stavaná celá Spoločnosť národov. Široké odhodlanie vytvoriť z medzinárodného práva hlavný faktor pri unifikácii a stabilizácii sveta bol pre spoločnosť povzbudzujúceho charakteru. Všetko právo, či už obyčajové alebo zmluvné, písané či nepísané nadobúda na význame, ak spoločnosť akceptuje jeho účinnosť.⁶⁹

Práve Spoločnosť národov dala jasnú cestu účinnosti práva prostredníctvom množstva právnych nástrojov, ktoré mali zaručiť mierovú budúcnosť medzinárodného spoločenstva. Zakladajúce štáty si pritom boli vedomé samotných nedokonalostí parížskych mierových zmlúv. V situáciách, kedy sa táto nedokonalosť prejavila bolo úlohou práve Spoločnosti národov prevziať zodpovednosť v riešení akýchkoľvek problémov, ktoré tieto zmluvy zanechali a vysporiadať sa s nimi právnym spôsobom.⁷⁰ Bourgeois, francúzsky politik, štátnik a veľký zástanca Spoločnosti národov zdôraznil preambulu Paktu Spoločnosti národov, a v nej obsiahnutú výzvu na: *pevné ustanovenie*

⁶⁶SMITH, L.V.: *Sovereignty at the Paris peace conference of 1919*. 1. vyd. New York: Oxford University Press, 2018. ISBN 978-0-19-967717-7. s. 226.

⁶⁷HERREN, M.: *International organizations 1865-1945*. In: *The Oxford Handbook of International organizations*, New York: Oxford University press, 2016 s. 101.

⁶⁸BENNET, E.M., GRAEBNER, N.A.: *The treaty of Versailles a coinsine history*. 1 vyd. New York: Cambridge University Press, 2011. ISBN 978-1-107-00821-2. s. 54.

⁶⁹ANDREWS, F.F.: *Influence of The League of Nations on the Development of International law*, In: *The American Political Science Review*, 1924, roč. 18, č. 2. s. 359.

⁷⁰ELLIS, H.C.: *The origin, structure & working of the League of Nations*. 1. vyd. Boston: Houghton Mifflin Company, 1929. ISBN-13 978-1584773207. s. 111.

medzinárodného práva ako pravého pravidla správania sa medzi vládami. Podľa neho sa zo Spoločnosti národov stal zákonodarca, a to najmä v najdôležitejšej oblasti – medzinárodnej bezpečnosti.

Medzinárodné právo sa rozvíjalo popri, aj mimo Spoločnosti národov. V povojnovom období bolo prijatých množstvo bilaterálnych, ale multilaterálnych zmlúv medzi rôznymi štátmi medzinárodného spoločenstva. Viaceré z nich priamo súviseli so Spoločnosťou národov a viedli k členstvu v tejto organizácii.⁷¹ Drastickou revíziou musela prejsť celá teória medzinárodného práva, ktorá podľa Dickinsona v danej dobe odmietala existenciu a možnosť nadnárodných inštitúcií. Podľa ktorého všetky tendencie ku vzniku takejto organizácie predstavovali *un fait politique* ako značný kontrast ku *un fait juridique*, čo mal byť cieľom takejto organizácie. Práve takáto drastická revízia teórie medzinárodného práva mala mať v praktickej rovine dosah na

3.1 Spoločnosť národov a vnímanie vojny

Mier nemôžeme chápať iba ako absenciu vojny. Spoločnosť národov si tohto faktu bola vedomá. Vedela, že vojna predstavuje sebadeštruktívny pokus o konanie, ktoré spoločnosť tak či tak bude musieť dosiahnuť iným spôsobom, a vedela že nastal čas tvoriť svet spolu politicky.⁷² Medzinárodné spoločenstvo neustále pracovalo s vnímaním vojny ako možnosti. Z tohto dôvodu sa rozčleňovalo do aliancií, spolkov a pod., dohadujúc si spojencov či už na regionálnej, alebo vyššej úrovni. Spoločnosť národov sa pokúsila nahradiť tento systém aliancií všeobecným systémom kolektívneho donútenia. Tento systém ale nebol úplne úspešný vzhľadom na fakt, že použitie ozbrojenej sily bolo v medzinárodnom práve naďalej povolené.⁷³ Vojna totiž nebola Paktom Spoločnosti národov zakázaná. Pakt Spoločnosti národov síce zmenil povahu tradičného medzinárodného práva tým, že zakotvil niektoré pravidlá smerujúce k obmedzeniu používania vojny v medzinárodných vzťahoch, čím vytvoril zárodky kolektívneho bezpečnostného systému, no tieto pravidlá neboli dostatočne precízne a dôsledné.⁷⁴ Vojna nebola zakázaná, iba rozdelená na vojnu zákonnú vyplývajúcu z koncepcie *Bellum iustum*,⁷⁵ a vojnu nezákonnú, čo nahradilo členenie na vojnu spravodlivú, a vojnu nespravodlivú.⁷⁶ V zmysle Paktu Spoločnosti národov, ale jeho členovia boli povinní využiť ponúknuté právne nástroje, a vyhnúť sa novej vojne. Členovia Spoločnosti národov mali taktiež povinnosť chrániť ostatných členov pred vonkajšími agresormi,

⁷¹SHELTON, D.: Human rights, In: *The Oxford Handbook of International organizations*, New York: Oxford University press, 2016 s. 253.

⁷²ELLIS, H.C.: *The origin, structure & working of the League of Nations*. 1. vyd. Boston: Houghton Mifflin Company, 1929. ISBN-13 978-1584773207. s. 19-20.

⁷³KLUČKA, J.: *Medzinárodné právo verejné (Všeobecná a Osobitná časť)*. 4 vyd. Bratislava: Wolters Kluwer SR s. r. o., 2022. ISBN 978-80-571-0525-1. s. 32.

⁷⁴JANKUV, J., LANTAJOVÁ, D., ŠMID, M., BLAŠKOVIČ, K.: *Medzinárodné právo verejné, Prvá časť*. Plzeň: Aleš Čenek, 2015. ISBN 978-80-7380-559-3. s. 34.

⁷⁵BERNSTORF, J.: *The Public International law Theory of Hans Kelsen*. 1vyd. New York: Cambridge University Press, 2010. ISBN-13 978-0-511-77646-5. s. 88.

⁷⁶KLUČKA, J.: *Medzinárodné právo verejné (Všeobecná a Osobitná časť)*. 4 vyd. Bratislava: Wolters Kluwer SR s. r. o., 2022. s. 32.

keďže v zmysle článku 16 sa útok na jedného člena považoval za útok proti celej organizácii resp. spoločenstvu.

Značný pokrok v oblasti prevencie pred vojnovými konfliktmi predstavoval Briand-Kelloggov pakt, a obzvlášť jeho podpísanie Nemeckom vyvolalo veľký optimizmus naprieč celou Európou.⁷⁷ Tento pakt zároveň zakotvil zákaz vojny ako prostriedku zahraničnej politiky štátov.

3.2 Kodifikačná činnosť Spoločnosti národov

Kodifikačná činnosť predstavovala súčasť pôsobenia Spoločnosti národov. Súčasťou kodifikačnej činnosti boli viaceré sféry od cudzineckého práva po právo diplomatické s rôznym rozsahom úspešnosti. Kodifikácia práva išla ruka v ruke so zákazom vojny, čoho prejavom je už vyššie spomínaný Briand-Kelloggov pakt. Kodifikácia medzinárodného práva bola v značnej miere posilnená po prijatí rezolúcie Spoločnosti národov o vytvorení Výboru expertov na progresívnu kodifikáciu medzinárodného práva, ktorej výsledkom bolo zvolanie Haagskej kodifikačnej konferencie v roku 1930. Tá mala pripraviť kodifikáciu v oblasti občianstva, územných vôd a zodpovednosti štátov za škodu vzniknutú na cudzom majetku na ich území, ako aj ďalších štyroch oblasti. Na pôde Spoločnosti národov bola otvorená aj otázka kodifikácie diplomatickej ochrany ktorá predstavovala jednu z týchto oblastí, no bohužiaľ jej kodifikácia rovnako skončila neúspechom, a kodifikovať sa podarilo iba otázku občianstva.⁷⁸

3.3 Spoločnosť národov a ľudské práva

Jasný vplyv Spoločnosti národov vidíme i vo formovaní medzinárodných ľudských práv. Aj keď bola Spoločnosť národov tvrdo kritizovaná pre dvojité štandard týkajúci sa v ustanovovaní limitov pre isté štáty, napriek tomu vytvorila podstatné precedensy týkajúce sa rovnosti a zákazu diskriminácie. Úprava Spoločnosti národov rovnako obsahovala procesné inovácie, ktoré vidíme i v súčasnom humanitárnom práve. Jeden z najpodstatnejších precedensov predstavuje fakt, že osoba ktorá tvrdí, že došlo k porušeniu ktoréhokolvek garantovaného práva, môže podať sťažnosť samotnej Spoločnosti národov. Kritériá pre podanie takýchto sťažností sú v značnej miere recipované súčasnými organizáciami.⁷⁹ Táto oblasť pomohla v chápaní právneho statusu jednotlivcov, a jeho pomalom transformovaní z objektu na subjekt medzinárodného práva, keďže ľudské práva sa stali legitímnou medzinárodnou problematikou.⁸⁰ Okrem jednotlivcov mala Spoločnosť národov značný vplyv na postavenie celých národov. Už samotná Parížska mierová konferencia v Pakte Spoločnosti národov uznala princíp na sebaurčenie, čím umožnila vznik nových štátov v povojnovej Európe predstavujúc značný prelom v tradičnom medzinárodnom práve. Taktiež bol vytvorený mandátny systém,

⁷⁷BENNET, E.M., GRAEBNER, N.A.: *The treaty of Versailles a coinsine history*. 1 vyd. New York: Cambridge University Press, 2011. ISBN 978-1-107-00821-2. s. xiii.

⁷⁸ŠPAČEK, M.: *Kodifikácia pravidiel diplomatickej ochrany. Dizertačná práca*, 2012. s. 53.

⁷⁹SHELTON, D.: Human rights, In: *The Oxford Handbook of International organizations*, New York: Oxford University press, 2016 s. 253.

⁸⁰*Ibid.* s. 255.

ktorý umožnil začiatok procesu postupného rozpadu koloniálnej sústavy vo svete.⁸¹ Tento systém spočíval v administrácii niektorých území a ich častí (väčšinou bývalých kolónií Nemecka) nejakou krajinou v prospech a mene Spoločnosti národov s cieľom pomôcť obyvateľstvu týchto území k vytvoreniu určitej formy samosprávy, v niektorých prípadoch až do úrovne nezávislosti. V oblasti ľudských práv vidíme pokrok v súvislosti so Spoločnosťou národov aj pri tvorbe ďalších medzinárodných organizácií, ako napríklad Medzinárodnej Organizácie Práce založenej v roku 1919, alebo medzinárodnej zdravotníckej organizácie založenej v roku 1920. Obidve organizácie akokoľvek oddelené od Spoločnosti národov svoj základ nachádzali práve v článku 23 Paktu Spoločnosti národov, keďže tá považovala prácu a zdravie za základné nutnosti medzinárodného spoločenstva.⁸²

3.4 Stály dvor medzinárodnej spravodlivosti a jeho rozhodovacia činnosť

Súčasťou Paktu Spoločnosti národov bolo zriadenie Stáleho dvora medzinárodnej spravodlivosti, ako jedného z prostriedkov prevencie pred vojnovými konfliktmi so sídlom v Haagu. Ten predstavoval ďalší z dostupných mechanizmov prevencie vojnových konfliktov. Jeho vytvorenie stálo na článku 14, ktorý predpokladal jeho existenciu. Samotný Pakt, ale jeho štruktúru a procedúry neupravoval. Členské štáty museli osobitne ratifikovať Štatút Stáleho dvora medzinárodnej spravodlivosti, nestačilo, že sa stali členmi Spoločnosti národov.⁸³ Štatút teda netvoril súčasť Parížskych mierových zmlúv. Zo začiatku ho tvorilo 11 sudcov a 4 zástupcovia sudcov, no neskôr sa tento počet zvýšil na 15. Členské štáty mohli navrhnúť maximálne štyroch kandidátov, z ktorých mohli byť maximálne dvaja z ich vlastného štátu.⁸⁴ Stály dvor medzinárodnej spravodlivosti rovnako nepredstavoval orgán, na ktorý by mali členské štáty povinnosť zakaždým sa naň obrátiť. Pakt Spoločnosti národov poskytoval vlastné mechanizmy riešenia medzinárodných sporov, či už pred Zhromaždením alebo Radou, a v prípade ich neúspešného vyčerpania nevznikala povinnosť začať proces pred týmto orgánom. Okrem rozhodovacej činnosti Stály dvor medzinárodnej spravodlivosti poskytovali poradné názory Rade pri rokovaní, a rovnako riešil spory vzniknuté pri uplatňovaní parížskych mierových zmlúv.⁸⁵

Jeho činnosť skončila spolu s fungovaním Spoločnosti národov po začiatku druhej svetovej vojny. Zároveň však nemôžeme spochybniť úspechy Stáleho dvora v zabránení mnohým konfliktom. Za svoju existenciu Stály dvor rozhodol desiatky 66 vecí – z toho 39 sporov a 27 poradných názorov. V zmysle všeobecných názorov Stály dvor

⁸¹JANKUV, J., LANTAJOVÁ, D., ŠMID, M., BLAŠKOVIČ, K.: *Medzinárodné právo verejné, Prvá časť*. Plzeň: Aleš Čenek, 2015. ISBN 978-80-7380-559-3. s. 34.

⁸²SMITH, L.V.: *Sovereignty at the Paris peace conference of 1919*, 1. vyd. New York: Oxford University Press, 2018. ISBN 978-0-19-967717-7. s. 226.

⁸³CROOK, J.R.: Dispute settlement. In: *The Oxford Handbook of International organizations*, New York: Oxford University press, 2016 s. 654.

⁸⁴Štatút Stáleho dvora medzinárodnej spravodlivosti.

⁸⁵SHELTON, D.: Human rights, In: *The Oxford Handbook of International organizations*. New York: Oxford University press, 2016 s. 254.

medzinárodnej spravodlivosti predstavoval úspech na úrovni medzinárodnej arbitrácie, a to aj napriek neslávnemu koncu Spoločnosti národov.⁸⁶

Záver

Výsledok Parížskej mierovej konferencie v podobe Spoločnosti národov tvaroval medzinárodné právo v novom svetle. Jej vytvorenie založilo precedens pre medzinárodnú spoluprácu mnohokrát medzi novými štátmi vďaka uznaniu práva na sebaurčenie národov. To pomohlo vytvoriť množstvo noriem upravujúcich problematiku od detskej práce po industriálnu štandardizáciu. Pakt Spoločnosti národov spojil štáty k tomu, aby riešili konflikty mierovou právnou cestou, kde bola vláda práva oceňovaná.

Neslávnny koniec Spoločnosti národov vyústil do konfliktu ešte masívnejšieho, krvavejšieho a zničujúcejšieho ako ten z ktorého vznikla. Spoločnosť národov, ale narábala so situáciou vo svete doposiaľ nepoznanou snažiac sa o čo najpozitívnejší výsledok. Pozitíva plynúce z jej činnosti vidíme v mnohých oblastiach dodnes. Samotná Organizácia Spojených Národov si je vedomá významu svojho predchodcu, a plne sa k nemu hlása. Spoločnosť národov možno svoju činnosť pomaly zastavila s vypuknutím druhej svetovej vojny, no jej myšlienka mieru a spravodlivosti nezmizla, naopak časom zosilnila. Rovnako jej vplyv na medzinárodné právo a medzinárodné spoločenstvo je nespochybniteľný.

Zoznam použitej literatúry a zdrojov

1. ANDREWS, F.F.: *Influence of The League of Nations on the Development of International law*, in: *The American Political Science Review*, 1924. roč. 18, č. 2. s. 358-366.
2. BENNET, E.M., GRAEBNER, N.A.: *The treaty of Versailles a coinsine history*. 1 vyd. New York: Cambridge University Press, 2011. s. xi. S. 2. ISBN 978-1-107-00821-2.
3. BERNSTORE, J.: *The Public International law Theory of Hans Kelsen*. 1vyd. New York: Cambridge University Press, 2010. s. 344. ISBN-13 978-0-511-77646-5.
4. BOEMKE, M.F.: *The Treaty of Versailles. A reassessment after 75 years*. 1 vyd. Washington D.C.: Cambridge university press, 2006. s 688. ISBN-13 978-521-62132-8.
5. Briand-kollegov Pakt.
6. COGAN, J.K a kol.: *The Oxford Handbook of International organizations*, 1. vyd. New York: Oxford University Press, 2016. s.1345. ISBN 978-0-19-967220-2.
7. CROOK, J.R.: *Dispute settllement*. In: *The Oxford Handbook of International organizations*, New York: Oxford University press, 2016 s. 654.
8. DICKINSON, E. D. A.: *League of Nations and International Law*. In: *The American Political Science Review*, roč. 18, č. 2, 1918. s. 304-311.
9. ELLIS, H.C.: *The origin, structure & working of the League of Nations*. 1. vyd. Boston: Houghton Mifflin Company, 1929. s. 528. ISBN-13 978-1584773207.

⁸⁶VANDERZEE, L., O'CONNEL, M., E.: *The History of International Adjudication*, In: *Oxford handbook of international arbitration*, 1. vyd. New York: Oxford University Press, 2014. s.12.

10. JANKUV, J., LANTAJOVÁ, D., ŠMID, M., BLAŠKOVIČ, K.: *Medzinárodné právo verejné, Prvá časť*. Plzeň: Aleš Čenek, 2015. s. 34. s. 319. ISBN 978-80-7380-559-3.
11. KLUČKA, J.: *Medzinárodné právo verejné (Všeobecná a Osobitná Časť)*. 4 vyd. Bratislava: Wolters Kluwer SR s. r. o., 2022. s. 32s. 536. ISBN 978-80-571-0525-1.
12. Locarnska zmluva.
13. OPPENHEIM, L.: *The League of Nations and Its Problems: Three Lectures*. Cornell University Library, 2009 s. 106.
14. VANDERZEE, L., O'CONNEL, M., E.: *The History of International Adjudication*, In: *Oxford handbook of international arbitration*, 1. vyd. New York: Oxford University Press, 2014, s.12.
15. Pakt Spoločnosti národov.
16. SHANNY, Y. a kol.: *The Oxford Handbook of international adjudication*. 1. vyd. New York: Oxford University Press, 2014. s. 1150. ISBN 978-0-19-966068.
17. SHELTON, D.: *Human rights*, In: *The Oxford Handbook of International organizations*. New York: Oxford University press, 2016
18. SMITH, L. V.: *Sovereignty at the Paris peace conference of 1919*. 1. vyd. New York: Oxford University Press, 2018. s. 300. ISBN 978-0-19-967717-7.
19. ŠPAČEK, M.: *Kodifikácia pravidiel diplomatickej ochrany. Dizertačná práca*, 2012. s. 53.
20. Štatút Stáleho dvora medzinárodnej spravodlivosti.

Vznik nových štátov v dôsledku Parížskej mierovej konferencie (1919)

Bc. Lenka Bruňová

Úvod

„Je omnoho ľahšie viesť vojnu, ako zjednať mier.“ - Georges Clemenceau

Toto veľavravné konštatovanie pochádza od G. Clemenceau-a, francúzskeho politika a predsedu vlády počas prvej svetovej vojny.⁸⁷ Jeho slová obrazne vyjadrujú zložitú a náročnosť mierových rokovaní v porovnaní s vedením vojnového konfliktu, keďže mierové dohody si vyžadujú kompromisy, diplomaciu a riešenie mnohých rozdielnych záujmov a nárokov. A to je aj prípad Parížskej mierovej konferencie. Parížska mierová konferencia, ktorá sa konala po skončení prvej svetovej vojny, bola zahájená 18. januára 1919, symbolicky, v deň výročia vzniku Nemeckého cisárstva. Konala sa v Paríži, vo Francúzsku, pričom hlavné rokovania prebiehali na zámku vo Versailles a na ďalších významných miestach v Paríži, ako napríklad v budove francúzskeho ministerstva zahraničných vecí (Quai d'Orsay).

Versailleský zámok bol zvolený, ako miesto pre podpis najdôležitejšej zmluvy konferencie – Versailleskej mierovej zmluvy s Nemeckom. Na rokovania boli prizvaní zástupcovia 27 štátov a 5 britských domínií; zástupcovia porazených Ústredných mocností (Nemecká ríša, Rakúsko-Uhorsko, Osmanská ríša, Bulharsko), ako aj Ruska, kde v tom čase prebiehala občianska vojna, pozvaní neboli. Kľúčovými účastníkmi konferencie boli zástupcovia víťazných mocností, konkrétne W. Wilson (Spojené štáty americké), D. Lloyd George (Spojené kráľovstvo), G. Clemenceau (Francúzska republika), V. Orlando (Talianske kráľovstvo) – „Big Four“, neskôr „Big Three“ a za Japonsko diplomat Makino. Obsah a podmienky mierových zmlúv boli stanovené jednostranne zo strany víťazných mocností, bez účasti predstaviteľov porazených štátov, čo malo osobitne ťažké dopady najmä na Nemeckú ríšu.⁸⁸ Okrem toho sa na mierovej konferencii rokovalo o vzniku Spoločnosti národov, ktorá mala slúžiť ako záruka kolektívnej bezpečnosti.⁸⁹ Dôležitou témou bola koncepcia práva na sebaurčenie, ktorá bola zahrnutá aj v 14 bodoch prezidenta Wilsona. Táto koncepcia predstavovala významný "odrazový mostík" pre vznik nových štátnych útvarov. Tento príspevok sa zameriava práve na vznik týchto nových štátov. Súčasne identifikuje očakávania, s ktorými jednotliví predstavitelia, nielen budúcich štátnych útvarov, prichádzali na konferenciu. Hlavným cieľom príspevku je posúdiť, do akej miery sa tieto predstavy podarilo naplniť v praxi.

⁸⁷MACMILLANOVÁ, M.: *Mírotvorci. Pařížská konference 1919*. Praha: Academia. ISBN 802001151X. s. 18.

⁸⁸SLOVENSKÉ NÁRODNÉ MÚZEUM – HISTORICKÉ MÚZEUM. [online], 2016. [citované 2024-10-31].

Dostupné z: https://www.snm.sk/swift_data/source/historicke_muzeum/pedagog/konferencie.pdf.

⁸⁹ *Ibid* s. 98.

1. Parížska mierová konferencia: historický a politický kontext

Prvá svetová vojna predstavovala zlomový bod v dejinách 20. storočia, ktorý nezvratne zasiahol do všetkých oblastí spoločenského, hospodárskeho a politického života. Tento globálny konflikt, do ktorého bolo zapojené takmer celé svetové spoločenstvo, bol nesmierne ničivý nielen v počte obetí a zranených, ale aj v dôsledkoch. Počas štyroch rokov nepretržitých bojov, medzi rokmi 1914 až 1918, zahynulo približne 10 miliónov vojakov a ďalších 7 miliónov civilistov. Mnohí z tých, ktorí sa vrátili domov, trpeli doživotnými fyzickými a psychickými následkami, ktoré zasiahli nielen ich vlastné životy, ale aj ich rodiny a celé komunity. Okrem značných strát na životoch, vojna zásadne zmenila politickú mapu sveta. Zánik štyroch veľkých monarchií – Nemecka, Rakúsko-Uhorska, Osmanskej ríše a cárskeho Ruska – vytvoril priestor pre vznik nových štátov a nový systém usporiadania Európy.⁹⁰ Prvá svetová vojna sa stala symbolom narastajúcej brutality a barbarstva, čo historik Jacques le Goff označil za vznik „novej vojnovéj kultúry nenávisťi“. Vojna spôsobila hospodárske vyčerpanie a sociálnu destabilizáciu s masívnou nezamestnanosťou, infláciou a nedostatkom základných životných potrieb.⁹¹

Predstavy víťazných mocností, týkajúce sa mierových zmlúv vykazovali zásadné rozdiely: Americký prezident Woodrow Wilson predstavil na konferencii svojich Štrnásť bodov⁹², v ktorých, okrem iného, presadzoval ideu všeobecného mieru a transparentnosti v medzinárodných vzťahoch. Naopak, Veľká Británia, reprezentovaná D. Lloydom Georgeom, prehodnotila svoje počítačné postoje a zamerala sa na potrebu hospodárskej obnovy Nemecka ako významného obchodného partnera, pričom sa obávala francúzskej vojenskej dominancie. Francúzsko, zastupované G. Clemenceau-om, kladlo dôraz na zabezpečenie svojich hraníc a reparácie od Nemecka, hoci neskôr ustúpilo od plánov na získanie územia Porýnia. Taliansko, vedené V. Orlandom, sa snažilo presadiť sľuby z Londýnskej zmluvy z roku 1915, no jeho územné ambície sa stretli s Wilsonovými princípmi. Na protest, keď Wilson vyzval Taliansko, aby sa vzdalo svojich nárokov, Orlando konferenciu opustil, čím Taliansko malo až do konca konferencie „druhoradé“ postavenie.⁹³

Kľúčové rozhodnutia počas mierovej konferencie prijímala Rada desiatich, zložená z piatich vrcholných predstaviteľov a piatich ministrov zahraničných vecí najvýznamnejších spojeneckých mocností. USA zastupoval prezident Woodrow Wilson a štátny tajomník Robert Lansing, Veľkú Britániu ministerský predseda David Lloyd George a minister zahraničných vecí Arthur James Balfour, Francúzsko premiér Georges Clemenceau a minister zahraničných vecí Stephan Pichon, Taliansko oficiálne premiér Vittorio Orlando a šéf diplomacie Sydney Sonnino, a Japonsko diplomat Makino a vikomt

⁹⁰ČERVENKA, J.: Prvá svetová vojna. Online. In: *SAV - Encyclopaedia Beliana*. . [online]. ISBN 978-80-89524-30-3. [cit. 2024-11-01]. Dostupné z: <https://beliana.sav.sk/heslo/prva-svetova-vojna>.

⁹¹DUDEKOVÁ KOVÁČOVÁ, G.: *Človek vo vojne. Stratégie prežitia a sociálne dôsledky prvej svetovej vojny na Slovensku*. Bratislava: VEDA, Historický ústav SAV. ISBN 978-80-224-1786-0. s. 25-34

⁹²National Archives: President Woodrow Wilson's 14 Points (1918). . [online], 2022. [cit. 2024-11-01]. Dostupné z: <https://www.archives.gov/milestone-documents/president-woodrow-wilsons-14-points>.

⁹³FILIPPI-CODACCIONI, A.M., FRAGONARD, M., GAUTHIER, Y., ROUGES, P-A.: *Dějiny 20. století*. Praha: Mladá fronta, 2024. ISBN 80-204-0403-1. s. 265 - 266.

Chinda. Rusko na konferencii chýbalo kvôli občianskej vojne, pričom mnohé štáty Dohody podporovali protirevolučné sily v obave z rozšírenia socialistickej revolúcie. Výsledkom konferencie bolo prijatie piatich mierových zmlúv (Versaillská zmluva⁹⁴, Saintgermainská zmluva⁹⁵, Trianonská zmluva⁹⁶, Neuillyská zmluva⁹⁷, Sèvreská zmluva⁹⁸), ktoré zásadne zmenili politickú a územnú štruktúru Európy.⁹⁹ Prvá svetová vojna a následná Parížska mierová konferencia zásadne zmenili politickú mapu Európy a otvorili cestu pre vznik nových štátov. Rozdielne názory víťazných mocností na podmienky mierových zmlúv odrážali hlboké rozpory, ktoré pripravili pôdu pre budúce konflikty. Hoci sa konferencia snažila o trvalý mier, jej výsledky sa ukázali ako nedostatočné na prevenciu ďalších vojen, čím sa vojna stala začiatkom neistejších a dramatických dejín v Európe.

1.1 Právo na sebaurčenie a 14 bodov prezidenta Wilsona

Právo na sebaurčenie predstavovalo jednu z ťažiskových tém, ktorými sa Parížska mierová konferencia zaoberala, a ktorá predstavovala podstatu pre vznik nových štátnych útvarov po prvej svetovej vojne. Dôležitým dokumentom, ktorý mal vytvoriť základ pre uplatňovanie práva na sebaurčenie, bolo tzv. "14 bodov prezidenta Wilsona". Americký prezident W. Wilson predniesol 8. januára 1918 pred Kongresom prejav, v ktorom predstavil svojich „14 bodov“. Tieto princípy, ktoré sa stali základom povojnových rokovaní, zahŕňali myšlienky o národnom sebaurčení a v konečnom dôsledku viedli k vzniku Spoločnosti národov ako predchodkyňu Organizácie Spojených národov. Po ich zverejnení však nastala vlna odporu v Taliansku, kde vláda a tlač kritizovali predovšetkým bod č. 9. Tento bod požadoval, aby boli talianske hranice upravené podľa národnostných princíпов, čo bolo v priamom rozpore s talianskymi ambíciami v oblasti Jadranu. Wilsonove body však získali širokú podporu od lídrov za nezávislosť Česko-Slovenska, ako bol Tomáš G. Masaryk, ktorého myšlienky Wilson pri formulovaní svojich bodov zohľadnil. Wilsonov plán navyše otvoril tzv. juhoslovanskú otázku, čo vyvolalo intenzívne politické diskusie v Taliansku a neistotu až do podpisu parížskych mierových zmlúv. Na základe práva na sebaurčenie boli uznané nároky menších národov strednej a východnej Európy na vytvorenie vlastných štátov.¹⁰⁰ Právo na sebaurčenie bolo dôležitou témou Parížskej mierovej konferencie a zásadne ovplyvnilo vznik nových štátov po prvej svetovej vojne.

⁹⁴US Department of State - Office of the Historian. *The Paris Peace Conference and the Treaty of Versailles*. . [online]. [cit. 2024-11-09]. Dostupné z: <https://history.state.gov/milestones/1914-1920/paris-peace>.

⁹⁵International Encyclopaedia of the First World War. *Saint-Germain, Treaty of*. [online]. [cit. 2024-11-09]. Dostupné z: <https://encyclopedia.1914-1918-online.net/article/saint-germain-treaty-of/>.

⁹⁶International Encyclopaedia of the First World War. *Trianon, Treaty of*. [online]. [cit. 2024-11-09]. Dostupné z: <https://encyclopedia.1914-1918-online.net/article/trianon-treaty-of/>.

⁹⁷International Encyclopaedia of the First World War. *Neuilly-sur-Seine, Treaty of*. [online]. [cit. 2024-11-09]. Dostupné z: <https://encyclopedia.1914-1918-online.net/article/neuilly-sur-seine-treaty-of/>.

⁹⁸Harvard Divinity School. *Sèvres Treaty*. [online]. [cit. 2024-11-09]. Dostupné z: <https://rpl.hds.harvard.edu/faq/s%C3%A8vres-treaty>.

⁹⁹MRVA, I., KAMENICKÝ, M., TONKOVÁ, M., VALACHOVIČ, P.: *Lexikón svetových dejín*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo (dnes ako Mladé letá), 1997. ISBN 9788008011204. s. 283.

¹⁰⁰MELICHER, M.: Giuseppe Antonio Borgese, statočný u Slovanov. In *Studi Italo-Slovacchi*, vyd. č.2, roč., 2022. [online]. ISSN: 1338-6778. s. 39, 40. Dostupné z: <https://www.studi-italo-slovacchi.ff.ukf.sk/>.

2. Očakávania jednotlivých národov a ich predstaviteľov

Koniec prvej svetovej vojny priniesol očakávania spojené s územnými zmenami a vznikom nových štátov, ale aj vážne obavy, keďže mierové zmluvy zásadne pretvárali mapu Európy. Rozpad starých impérií a nová vízia práva národov na sebaurčenie ovplyvnili politické ambície a ciele, pričom každý národ vkladal do týchto zmien svoje predstavy.

2.1 Prvá Československá republika

Českí a slovenskí lídri, vrátane T. G. Masaryka a E. Beneša, dúfali, sa Československo stane stabilnou demokraciou v strednej Európe. Zápisnica zo schôdzky klubu slovenských poslancov z 18. novembra 1918 zaznamenáva snahu o vytvorenie právnych a historických argumentov pre územné nároky nového štátu. Minister V. Šrobár vyzval na zostavenie materiálov pre mierovú konferenciu s dôkazmi geografického, národopisného a politického charakteru. Považoval za dôležité zdokumentovať aj násilnú maďarizáciu. Na analýzu vplyvu maďarizácie na školstvo, cirkev, poštu či mená mali poslúžiť brožúry, ako napríklad Felvidék a Slovenská čítanka, ako aj pozemkové knihy a mapy. M. M. Hodža chcel následne vypracovať krátke memorandum, ktoré by zhrňalo ukážky metód a dôsledkov tohto útlaku. Podľa Dr. Ivanku stačilo zozbierať výtlačky Národných novín, brožúrovú literatúru, štatistické almanachy. Dr. Ivanka vymedzil žiadaný nárok na územie, ako:

„Ako vieme, stanovisko Dohody je, že dostaneme Dunaj až po Vacov. Ide nám teda o kraj od Vacova po Ungvár – Užhorod.“

Zo zápisnice o rokovaní bolo cítiť nezhody v tom, či bolo potrebné zozbierať veľké množstvo aj niekedy opakujúcich sa dokumentov, spísať memorandum alebo pracovať s menším počtom prameňov. Nakoniec sa zvolila cesta vypracovania memoranda, zozbieranie materiálov v oblasti cirkvi, školstva a súdnictva, volieb a administrácie, politickej literatúry, literatúry zahŕňajúcej maďarizáciu mien a hospodárskych útiskov (výtlačkov). Tieto podklady mali slúžiť ako dôkazový materiál a mali byť predložené na rokovaní Parížskej mierovej konferencie.¹⁰¹

Českí a slovenskí lídri, vrátane T. G. Masaryka a E. Beneša, mali na Parížskej mierovej konferencii veľké očakávania týkajúce sa územných nárokov, suverenity a stability nového štátu. Ich úsilie bolo do značnej miery úspešné: vďaka Saintgermainskej a Trianonskej zmluve bolo medzinárodne uznané Československo s hranicami zahŕňajúcimi Čechy, Moravu, Slovensko a Podkarpatskú Rus. Československo získalo podporu veľmocí, najmä Francúzska, a stalo sa členom Spoločnosti národov, čo prispelo k jeho legitimizácii a pozícii stabilnej demokracie v strednej Európe. Dôkazy o historickom útlaku a maďarizácii, ktoré na mierovú konferenciu pripravili V. Šrobár a M. Hodža,

¹⁰¹PETRANSKÁ ROLKOVÁ, N: Zápisnica schôdzky slovenských poslancov, dňa 2. (3.) dňa 18. novembra 1918. In: *Zápisnice klubu slovenských poslancov I (1918-1919)*. [online]. Bratislava: NR SR. S. 35-42. [cit. 2024-11-01]. Dostupné z: <https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/DocumentPreview.aspx?DocID=458438>.

podporili argumenty o nutnosti rešpektovať slovenskú národnú identitu. Hoci sa očakávalo, že tieto kroky zabezpečia dlhodobú vnútornú stabilitu, neskôr sa objavili problémy v súvislosti s napätím medzi národnostnými skupinami, najmä nemeckou a maďarskou menšinou. Celkovo však výsledky Parížskej konferencie splnili základné očakávania lídrov a položili pevné právne a politické základy pre existenciu Československa ako suverénneho a demokratického štátu.¹⁰²

2.2 Poľsko

Poľská delegácia na Parížskej mierovej konferencii, prevažne zložená z členov Národnej demokratickej strany, si vyžiadala územia s prevažujúcou poľskou populáciou, ako sú Pruské Poľsko, Poznaň, Pomoranské vojvodstvo, južné Východné Prusko a Horné Sliezsko. Okrem toho požadovali Gdaňsk, ako jediný prístav, aj keď bol prevažne nemecký. Poľská delegácia rozdelila svoje požiadavky na „západné a východné“; poľský politik, diplomat R. Dmowski sa zameril na historické hranice pred rozdelením Poľska v 18. storočí, zatiaľ čo významný poľský vojenský a politický vodca J. Pilsudski chcel vytvoriť poľskú federáciu s Litvou a Ukrajinou. Dmowského línia (poľsky Linia Dmowskiego) bola navrhovaná hranica obnoveného Poľska. Tento plán zahŕňal Horné Sliezsko, časť Tešínska, Oravu, Spiš, Gdaňsk, Litvu, východné Bielorusko a západnú Ukrajinu až po Žytomyr. Návrh bol zamietnutý, a Dmowski nielenže od neho neskôr upustil, ale aj sa postavil proti začleneniu Minska do Poľska. Bolo tomu tak predovšetkým z dôvodu nesúhlasu štátov Dohody, ktoré sa obávali destabilizácie regiónu a konfliktov s okolitými národmi. Na konferencii, na ktorej sa uprednostňoval princíp etnického sebaurčenia, boli požiadavky na územia s etnicky zmiešanou alebo prevažne nepoľskou populáciou vnímané skepticky. Spojenci mali rôzne názory na veľkosť a hranice Poľska; Francúzsko chcelo silné Poľsko ako spojenca proti Nemecku, zatiaľ čo Británia sa snažila minimalizovať nemecké územné straty. Spojené štáty americké podporovali poľské požiadavky kvôli obavám z bolševizmu. Hlavné spory sa sústredili na Danzig a Západné Pomoransko, pričom francúzska strana uprednostňovala ich pripojenie k Poľsku, zatiaľ čo Británia bola za ich ponechanie Nemecku.¹⁰³

Na Parížskej mierovej konferencii dosiahla Poľská delegácia čiastočný úspech, keď získala kľúčové územia, ktoré napomohli obnoveniu poľskej štátnosti, hoci mnohé požiadavky na zmiešané či prevažne nepoľské oblasti neboli akceptované. Pruské Poľsko a Poznaň pripadli Poľsku na základe Versailleskej zmluvy, čo uznalo ich historickú a etnickú príslušnosť k poľskému národu. Gdaňsk však nebol pripojený k Poľsku a stal sa slobodným mestom pod správou Spoločnosti národov, pričom Poľsko získalo len právo na prístup do prístavu. V Hornom Sliezsku rozhodoval plebiscit, ktorý viedol k rozdeleniu regiónu, a Poľsko získalo jeho hospodársky významnú časť. Z plánovaných východných

¹⁰²Department of State – Office of The Historian. *Section VII.—Czecho-Slovak State (Art. 81 to 86)*. [online]. [cit.2024-11-10]. Dostupné z:

<https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1919Parisv13/ch12subch7>.

¹⁰³CIENCIALA, A. M.: The Rebirth of Poland . In *History 557 Lecture Notes*. [online], 2012. [cit. 2024-11-01].Dostupné z: <https://acienciala.ku.edu/hist557/lect11.htm>.

území podľa Dmowského línie Poľsko nedosiahlo pôvodné ciele, keďže dohody presadzovali princíp etnického sebaurčenia. Nakoniec boli východné hranice stanovené až po Poľsko-sovietskej vojne Ríšskou zmluvou v Rige v roku 1921. Parížska konferencia Poľsku uložila povinnosť rešpektovať práva nemeckých, židovských a ďalších menšín, aby sa predchádzalo konfliktom, čo sa stalo medzinárodným záväzkom pod záštitou Spoločnosti národov. Tieto výsledky predstavovali kompromis medzi poľskými nárokmi a geopolitickými záujmami veľmocí, ktoré sa snažili udržať stabilitu v strednej a východnej Európe, aj keď práve nové hranice sa stali zdrojom napätia v nasledujúcich desaťročiach.¹⁰⁴

2.3 Rumunsko

Rumunské očakávania na Parížskej mierovej konferencii boli ambiciózne a reflektovali túžbu vytvoriť zjednotenú „Veľké Rumunsko,“ ktoré by zahŕňalo všetky historické územia obývané rumunským etnikom. Rumunská delegácia vedená I. Brătianom - premiérom a významným politickým lídrom a T. Ionescom, predložila požiadavky založené na princípe sebaurčenia. Rumuni si nárokovali územia, ktoré považovali za historicky, kultúrne a etnicky príbuzné s rumunským národom, predovšetkým Transylvániu, kde žila významná rumunská populácia, a Banát, ktorý bol etnicky zmiešaný, ale zahŕňal množstvo Rumunov. K ďalším požiadavkám patrila Bukovina, región s rumunským obyvateľstvom, ktorý dovtedy patrila Rakúsko-Uhorsku, a Besarábia, kde sa tiež nachádzala významná rumunská komunita, pričom táto oblasť predtým spadala pod Ruské impérium.

Všetky tieto územia mali vytvoriť nový štát, v ktorom by sa rumunský národ zjednotil a zabezpečil si tak národné práva. Rumuni verili, že konferencia ich nároky uzná, a očakávali podporu západných spojencov, najmä Francúzska, ktoré ich považovalo za strategického partnera v oblasti strednej a východnej Európy. I. Brătianu a ďalší rumunskí predstavitelia dúfali, že zjednotením týchto území znížia riziko zahraničného zasahovania a vytvoria silný, sebestačný štát, ktorý by v prípade konfliktov mohol pôsobiť ako protiváha Nemecka alebo Maďarska. Rumunsko sa na konferencii angažovalo s očakávaním, že jeho nové hranice posilnia národnú identitu a ochranu pred budúcimi konfliktami, pričom sledovali víziu vytvorenia stabilného a bezpečného regiónu pre svoje obyvateľstvo.¹⁰⁵

2.4 Juhoslávia

Na Parížskej mierovej konferencii v roku 1919 mali juhoslovanské národy, najmä Srbi, Chorváti a Slovinci, jasné očakávania týkajúce sa vytvorenia spoločného juhoslovanského štátu. Predstavitelia, vrátane Nikolu Pašića za Srbov a Ante Trumbića za Chorvátov, presadzovali myšlienku o vzniku jednotného štátu, ktorý by združoval všetkých

¹⁰⁴International Encyclopaedia of the First World War. *The Paris Peace Conference and its Consequences*. . [online]. [cit. 2024-11-09]. Dostupné z: <https://encyclopedia.1914-1918-online.net/article/the-paris-peace-conference-and-its-consequences-1-1/>.

¹⁰⁵MACMILLAN, M.: *Paris 1919*. New York: Random House Trade Paperbacks, 2004. ISBN 246897531. s. 125-134.

juhoslovanských obyvateľov na základe spoločného jazykového a kultúrneho dedičstva. Ich očakávania vychádzali z presvedčenia, že veľmoci, ako Francúzsko, Veľká Británia a Spojené štáty, budú podporovať ich nároky na územia, kde žili juhoslovanské národy, a to najmä v súvislosti s rozpadom Rakúsko-Uhorska. Juhoslovanskí lídri požadovali, aby sa nové hranice viedli v súlade s etnickými a historickými väzbami, pričom sa snažili o integráciu regiónov ako Bosna a Hercegovina, Chorvátsko a Slovinsko do jedného celku. Očakávali, že ich právo na sebaurčenie bude zohľadnené a ich predstavy o federálnom usporiadaní, ktoré by reflektovalo rozmanitosť regiónu a zároveň zabezpečilo politickú stabilitu, budú prijaté. Rovnako sa predpokladalo, že ich zjednotenie by pomohlo stabilizovať Balkán a posilniť pozíciu juhoslovanského štátu voči susedným mocnostiam. Na Parížskej mierovej konferencii v roku 1919 boli snahy juhoslovanských národov o vytvorenie spoločného štátu úspešné, čo viedlo k medzinárodnému uznaniu Kráľovstva Srbov, Chorvátov a Slovincov (neskôr Kráľovstva Južoslávie). Hoci bol štát vytvorený na základe princípu sebaurčenia, federálna štruktúra nebola zavedená, čo spôsobilo vnútorné napätie medzi etnickými skupinami. Dominancia Srbov a centralizované riadenie viedli k nespokojnosti a sporom, ktoré ovplyvnili stabilitu Južoslávie v nasledujúcich desaťročiach.¹⁰⁶

2.5 Maďarsko

Na Parížskej mierovej konferencii v roku 1919 mali maďarskí predstavitelia, vrátane ministerského predsedu Mihálya Károlyiho, ambície a očakávania týkajúce sa budúceho postavenia Maďarska v novovznikajúcej Európe. Maďarsko, ktoré sa po prvej svetovej vojne ocitlo v zložitých politických a hospodárskych podmienkach, sa snažilo obhájiť svoje územné nároky na regióny ako Transylvánia, Slovensko a časti Karpát, kde žila početná maďarská menšina. Maďarskí predstavitelia sa usilovali o získanie podpory pre sebaurčovacie právo a historické nároky, pričom vyjadrili nádeje na politickú pomoc zo strany mocností ako Francúzsko a Veľká Británia. Verili, že dokážu presadiť stabilitu a prosperitu v regióne, a obávali sa, že ak nedosiahnu prijateľný výsledok na konferencii, Maďarsko sa ocitne v politickej izolácii a bude čeliť vážnym teritoriálnym stratám. Ich strategická pozícia sa zakladala na predstave o silnej maďarskej identite a histórii, ktorá by mohla pomôcť obhájiť ich nároky v očiach medzinárodného spoločenstva.¹⁰⁷

Z právneho hľadiska Maďarsko po Parížskej mierovej konferencii a podpise Trianonskej zmluvy v roku 1920 čelilo zásadným územným stratám, ktoré mali hlboký dopad na jeho štátnu suverenitu a politickú stabilitu. Trianonská zmluva definitívne stanovila nové hranice Maďarska, ktoré stratilo približne dve tretiny svojho predchádzajúceho územia. Z právneho pohľadu bola zmluva záväzná, a to aj pre Maďarsko, ktoré, hoci nesúhlasilo so svojimi novými hranicami, bolo povinné tieto hranice rešpektovať. Zmluva stanovila aj niekoľko medzinárodných záväzkov, ako ochranu práv menšín a vojenské obmedzenia pre Maďarsko, ktoré sa muselo vzdať

¹⁰⁶DOKÍČ, D.: The Paris peace conference of 1919-1920: A Yugoslav perspective. In *Peščanik*. . [online], 2010. Dostupné z: <https://pescanik.net/the-paris-peace-conference-of-1919-1920-a-yugoslav-perspective/>.

¹⁰⁷DEÁK, F.: *Hungary at the Paris Peace Conference. The Diplomatic History of the Treaty of Trianon*. New York: Columbia University Press, 1943. ISBN 978-0231915045. s. 28-43.

väčšiny svojich ozbrojených síl. Maďarsko sa pokúšalo presadiť svoje teritoriálne nároky a podnietilo rôzne diplomatické iniciatívy, ale nebolo úspešné v zmene svojich hraníc. Trianonská zmluva, podpísaná ako súčasť širších mierových dohôd, bola pre Maďarsko právne záväzná a jej ustanovenia o teritoriálnych zmenách, vojenských obmedzeniach a ochrane menšín ostali v platnosti. Tieto právne rozhodnutia spôsobili hlboké nespokojnosti a napätie v Maďarsku, ktoré sa odrážalo v neskorších pokusoch o revíziu zmluvy, avšak žiadne právne zmeny sa počas medzištátnych rokovaní neuskutočnili.¹⁰⁸

2.6 Fínsko

V čase vypuknutia prvej svetovej vojny bolo Fínsko veľkokniežatstvom Ruského impéria. Po ruskej revolúcii v roku 1917 vzniklo vo Fínsku mocenské vákuum a nasledoval boj medzi konzervatívnymi „Bielymi“, ktorí chceli nezávislosť od sovietskeho Ruska, a socialistickými „Červenými“, ktorí boli proti osamostatneniu. Bielych, najmä z vidieckeho severu, podporovalo Nemecko, zatiaľ čo Červených, najmä z priemyselného juhu, podporovalo Rusko.¹⁰⁹ Pred Parížskou mierovou konferenciou v roku 1919 malo Fínsko veľké očakávania týkajúce sa uznania svojej nezávislosti a medzinárodného postavenia. Fínsko vyhlásilo nezávislosť od Ruska 6. decembra 1917 po páde ruského cárskeho režimu a následne čelilo ťažkému obdobiu, ktoré zahŕňalo občiansku vojnu medzi „Bielymi“ (provládne sily) a „Červenými“ (l'avicovými povstalcami). Na konferencii Fínsko očakávalo, že spojenecké mocnosti uznajú jeho suverenitu a podporia ho v otázke bezpečnosti voči ruskému bolševizmu. Fíni tiež dúfali, že získajú medzinárodné záruky svojej novovzniknutej hranice s Ruskom a že ich pozícia bude posilnená v rámci geopolitickej situácie v oblasti Baltského mora. Diplomatické snahy viedli fínski politici, ktorí sa usilovali o začlenenie krajiny do medzinárodného spoločenstva a o uznanie Fínska ako stabilného a samostatného štátu. Očakávali podporu najmä od Spojeného kráľovstva a Francúzska, ktoré mali strategické záujmy v oslabení Ruska a v podpore novovzniknutých štátov v severnej Európe.¹¹⁰

Fínsko dosiahlo svoje očakávania týkajúce sa uznania nezávislosti a medzinárodného postavenia po prvej svetovej vojne. Po vyhlásení nezávislosti 6. decembra 1917, Fínsko čelilo politickým a vojenským problémom, najmä občianskej vojne medzi „Bielymi“ a „Červenými“. Po vojne Fínsko usilovalo o uznanie svojej suverenity zo strany medzinárodného spoločenstva, najmä veľmocí ako Veľká Británia a Francúzsko. Na Parížskej mierovej konferencii v roku 1919, Fínsko získalo uznanie svojej nezávislosti, pričom veľmoci potvrdili jeho suverenitu a uznali novozískané hranice, vrátane úpravy svojej hranice s Ruskom. Fínsko sa tiež usilovalo o získanie medzinárodných záruk pre svoju bezpečnosť a podporu voči hrozbe bolševizmu. Tento výsledok bol právne

¹⁰⁸International Encyclopaedia of the First World War. *The Paris Peace Conference and its Consequences*. [online]. [cit. 2024-11-09]. Dostupné z: <https://encyclopedia.1914-1918-online.net/article/the-paris-peace-conference-and-its-consequences-1-1/>.

¹⁰⁹Imperial War Museums. *Continuing Conflict: Europe after the First World War*. [online]. [cit. 2024-11-01]. Dostupné z: <https://www.iwm.org.uk/history/continuing-conflict-europe-after-the-first-world-war>.

¹¹⁰MACMILLANOVÁ, M: *Mírotvorci. Parížská konferencia 1919*. Praha: Academia, 2004. ISBN 802001151X. s. 126.

potvrdený v súlade s princípmi sebaurčenia a diplomatickými dohodami, ktoré umožnili Fínsku vstúpiť do medzinárodného spoločenstva ako stabilný a suverénny štát. Zároveň však Fínsko neboli poskytnuté žiadne výslovné garancie pre jeho územnú integritu, čo sa ukázalo ako problém v neskorších rokoch, najmä v súvislosti s neustálymi hrozbami zo strany Sovietskeho Ruska.¹¹¹

2.7 Pobaltské krajiny

Pobaltské krajiny – Litva, Lotyšsko a Estónsko – počas Parížskej mierovej konferencie žiadali uznanie svojej nezávislosti a medzinárodného potvrdenia svojich štátnych hraníc. Po rozpade Ruského impéria a počas prebiehajúcej ruskej občianskej vojny sa tieto štáty snažili upevniť svoju suverenitu a získať podporu zo strany veľmocí. Litva dúfala v medzinárodné uznanie nezávislosti a potvrdenie nárokov na historické územia vrátane Vilniusu, ktorý však zahŕňal významnú poľskú populáciu a bol predmetom sporu s Poľskom. Lotyšsko a Estónsko sa snažili upevniť svoju autonómiu a ochrániť sa pred potenciálnymi útokmi zo strany bolševického Ruska. Všetky tri krajiny mali spoločný cieľ – dosiahnuť politické a diplomatické záruky na zabezpečenie svojej samostatnosti, čo zahŕňalo aj podporu v oblasti obrany a vytvorenie aliancií proti možným budúcim agresiam. Pobaltské delegácie čelili výzve presvedčiť západné mocnosti, aby sa ich požiadavky stali prioritou, pričom tieto mocnosti vnímali región často ako súčasť širšieho ruského teritória alebo jeho sféry vplyvu. Očakávali však, že západné krajiny podporia ich snahy v rámci zamedzenia šírenia komunizmu a zachovania stability v oblasti.¹¹²

Pobaltské krajiny – Litva, Lotyšsko a Estónsko – počas Parížskej mierovej konferencie v roku 1919 dosiahli úspech v uznaní svojej nezávislosti a získali medzinárodné potvrdenie svojich štátnych hraníc. Po rozpade Ruského impéria a v období ruskej občianskej vojny sa tieto krajiny usilovali o potvrdenie svojej suverenity a získanie podpory od západných veľmocí. Litva dosiahla uznanie svojej nezávislosti a potvrdila nároky na historické územia, aj keď spor o Vilnius s Poľskom zostal nevyriešený. Lotyšsko a Estónsko si tiež zabezpečili uznanie svojej suverenity, pričom ich hlavnou obavou bola bezpečnosť voči bolševickému Rusku. Tieto krajiny získali podporu západných mocností, najmä v rámci širšieho geopolitického kontextu boja proti šíreniu komunizmu. Po konferencii boli ich nezávislosti právne uznané, a to aj prostredníctvom bilaterálnych zmlúv, ako boli zmluvy s Nemeckom a Sovietskym Ruskom, ktoré zabezpečili ich postavenie ako nezávislých štátov.¹¹³

¹¹¹Department of State of the USA – Office of the Historian. *Observations on the Draft Peace Treaty With Finland Submitted by the Finnish Delegation*. [online]. [cit. 2024-11-01]. Dostupné z: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1946v04/d61>.

¹¹²MACMILLANOVÁ, M.: *Mírotvorci. Pařížská konference 1919*. Praha: Academia, 2004. ISBN 802001151X. s. 136.

¹¹³Gouvernement du Canada. *Lessons from History? The Paris Peace Conference of 1919*. [online]. [cit. 2024-11-01]. Dostupné z: https://www.international.gc.ca/gac-amc/programmes-programmes/od_skelton/margaret_olwen_macmillan_lecture-conference.aspx?lang=eng.

2.8 Iné krajiny, ktorých právo na sebaurčenie nevyústilo do vzniku štátneho útvaru

Na Parížskej mierovej konferencii sa množstvo národov usilovalo o uplatnenie svojho práva na sebaurčenie a vytvorenie vlastných štátov, avšak mnohé z nich boli neúspešné. Medzi nimi boli Kurdi, ktorí, hoci mali silný pocit národnej identity a ambície na vytvorenie štátu v oblastiach rozdelených medzi Turecko, Irán a Irak, nezískali uznanie. Arméni, ktorí prežili genocídu v Osmanskej ríši, túžili po samostatnom štáte, no ich územie sa rozdelilo (najmä Severskej mierovej zmluvy z roku 1920 a zmluvy z Lausanne¹¹⁴ z roku 1923) medzi Turecko a nové sovietske republiky. Ukrajinci sa pokúsili o nezávislosť po revolučných udalostiach, avšak čelili silnému odporu sovietskych síl, čo viedlo k ich integrácii do ZSSR. Pobaltské národy (Estónci, Lotyšci, Litovci) síce získali dočasnú nezávislosť, no na konferencii neboli uznané ako samostatné entity a čelili ruskej hegemonii. Gorali, obyvatelia Karpát, sa snažili o uznanie svojich špecifických práv, ale neúspešne. Kaukazské národy, ako Gruzínci a Azerbajdžanci, tiež mali ambície na vytvorenie štátov, no po rozdelení územia medzi rôzne mocnosti sa im to nepodarilo. Nakoniec sa Albánci pokúšali o nezávislosť na Balkáne, no ich úsilie tiež skončilo bez úspechu. Tieto neúspechy ilustrujú, ako geopolitické napätie a mocenské záujmy zasahovali do procesov sebaurčenia, čím sa vytvorili podmienky pre budúce konflikty a napätia v regióne.¹¹⁵

Parížska mierová konferencia predstavovala kľúčový moment v histórii národného sebaurčenia a formovania nových štátov po prvej svetovej vojne. Národy, ako Česi, Poliaci, Rumuni a juhoslovanské národy, mali ambície získať uznanie svojich nárokov na územia a vytvoriť stabilné štáty. Napriek tomu, mnohé iné národy, ako Kurdi a Arméni, nedosiahli úspech a čelili rozdeleniu svojich území medzi mocnosti. Tieto udalosti ukazujú, že hoci právo na sebaurčenie bolo oficiálne uznávané, jeho realizácia bola často poznačená mocenskými záujmami, čo malo vážne dôsledky pre stabilitu regiónu v nasledujúcich desaťročiach.

3. Proces vytyčovania hraníc prvej Československej republiky

Hranice Československa boli definitívne stanovené až medzinárodnými zmluvami v rámci mierovej konferencie v Paríži. Československá republika však bola vyhlásená už 28. októbra 1918, teda osem mesiacov pred tým, ako hranice československého štátu formálne potvrdili a uznali Nemecko spolu so spojeneckými a pridruženými mocnosťami. Aby Československo dosiahlo uznanie svojej suverenity ako štátu, bolo pred potvrdením svojich štátnych hraníc nevyhnutné získať uznanie aj pre „dočasné hranice“. Kľúčovým dokumentom sa stala nóta francúzskeho ministra zahraničných vecí Pichona z 19.

¹¹⁴The Lausanne Project. *The Treaty of Lausanne*. [online]. [cit. 2024-11-01]. Dostupné z: <https://thelausanneproject.com/history-lausanne-treaty/>.

¹¹⁵NICOLSON, H.: Peacemaking at Paris: Success, Failure or Farce?. In *Council of Foreign Relations*, Vol. 25, 1947. No. 2, s. 190-203. Dostupné z: [DOI 10.2307/20030032](https://doi.org/10.2307/20030032).

decembra 1919. Táto nóta uznávala historické hranice krajín Českej koruny a dočasné hranice Slovenska Francúzskom. Historické hranice Čiech, Moravy a rakúskeho Sliezska boli potvrdené až do rozhodnutia mierovej konferencie v Paríži. Hranice Slovenska sa mali stanoviť podľa tokov riek Ipl'a a Dunaja. Uznanie hraníc Francúzskom bolo dôležité najmä z pohľadu riešenia otázky Nemcov žijúcich v pohraničných oblastiach Čiech. Títo Nemci vyhlasovali vlastné provincie a na mierovej konferencii v Paríži predkladali svoje požiadavky týkajúce sa práva na sebaurčenie. Ich konečným cieľom bolo pripojenie pohraničných oblastí Československej republiky s nemeckým obyvateľstvom k Nemecku. Československo podalo žiadosť o pripojenie Podkarpatskej Rusi, Valticka, Vitorazska, Lužice, Kladska a Hlubčicka (nárokov v Hornom Sliezsku). V prípade Kladska bolo ochotné pristúpiť na čiastočné úpravy československo-nemeckej hranice. Pri odôvodnení týchto nárokov sa používali historicko-právne, hospodárske, komunikačné, národnostné a strategické argumenty, ako aj ďalšie faktory. Dôvody na jednotlivé požadované územia sa líšili a nikdy sa neodvíjali od jedného princípu – argumenty sa prispôbovali konkrétnym nárokom.

V prípade území Slovenska sa nemohlo uplatniť historické hľadisko, ako to bolo pri krajinách Českej koruny, a preto sa uplatňoval národnostný princíp.¹¹⁶ Kľúčovým dokumentom bola Zmluva zo Saint-Germain¹¹⁷ (1919), ktorá definovala hranice medzi Československom a Rakúskom a potvrdila pripojenie území Čiech, Moravy a časti Sliezska. Ďalším významným dokumentom bola Trianonská mierová zmluva¹¹⁸ (1920), ktorá stanovila hranice medzi Československom a Maďarskom a uznala integráciu Slovenska a Podkarpatskej Rusi. Nóta francúzskeho ministra zahraničných vecí Pichona (1919) prispela k predbežnému uznaniu hraníc, predovšetkým historických hraníc krajín Českej koruny a dočasných hraníc Slovenska. Mierová konferencia v Paríži (1919-1920) bola rozhodujúca pre definitívne potvrdenie hraníc a riešenie diplomatických sporov. Okrem toho Malá Saintgermainská zmluva (1919) garantovala práva národnostných menšín a posilnila právne uznanie hraníc. Spor s Poľskom o oblasti Tešínska, Oravy a Spiša bol čiastočne vyriešený diplomatickými rokovaniami, pričom Tešínsko bolo v roku 1920 rozdelené. Tešínsko bolo v roku 1920 rozdelené medzi Československo a Poľsko na základe rozhodnutia Rady spojených a pridružených mocností. Západná časť, vrátane mesta Těšín (dnes Český Těšín), pripadla Československu, východná časť, vrátane mesta Cieszyn, pripadla Poľsku. Tieto dokumenty spoločne zabezpečili, že hranice Československa boli právne potvrdené a uznané medzinárodným spoločenstvom.¹¹⁹

¹¹⁶KOVÁČOVÁ, D., PIŠTEJOVÁ, L., VAŇA, I.: *Hranice Československej republiky optikou Versailleského mierového systému*. Košice : Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2024. ISBN 978-80-574-0334-0. , s. 17-20.

¹¹⁷International Encyclopaedia of the First World War. *Saint-Germain, Treaty of*. [online]. [cit. 2024-11-09]. Dostupné na: <https://encyclopedia.1914-1918-online.net/article/saint-germain-treaty-of/>.

¹¹⁸International Encyclopaedia of the First World War. *Trianon, Treaty of*. [online]. [cit. 2024-11-09]. Dostupné na: <https://encyclopedia.1914-1918-online.net/article/trianon-treaty-of/>.

¹¹⁹DEJMEK, J., KOLÁŘ, F., a kol.: *Československo na pařížské mírové konferenci 1918–1920*. Praha: Ústav mezinárodných vztahov, KU. s.9.

Československí vládni predstavitelia už od začiatku príprav na mierové rokovania pracovali s rôznymi možnosťami definitívneho určenia hraníc štátu. V niektorých prípadoch už vopred počítali s tým, že po konečnom stanovení hraničnej čiary zostane na území Československa aj maďarské obyvateľstvo. Pri úsilí o určenie hraníc však bolo potrebné brať do úvahy aj ďalšie významné faktory, ako ekonomické a politické argumenty, vrátane významu Dunaja a jeho prístavu. Zároveň bolo nutné riešiť otázku Žitného ostrova, ktorý sa v kontexte novej južnej hranice Československej republiky ukázal ako problematický bod. Z Memoranda vypracovaného Klubom slovenských poslancov Národného zhromaždenia:

„Prirodzenú hranicu našej republiky môže tvoriť jedine hlavné rameno Dunaja. Vrchné malé rameno Dunaja je vôbec bez významu lebo vysychá. Ďalej: Žitný ostrov je geograficky a hospodársky podstatnou súčasťou územia medzi Bratislavou a Komáromom, je hospodársky odkázaný na tieto mestá ešte viac ako tieto mestá naň... Obyvateľstvo ostrova je smierlivé a praje si práve z vyššie uvedených dôvodov, aby ostrov patril k Československej republike, t. j. tam kam patrí Bratislava a Komárno.“¹²⁰

Významnou bolo aj vytvorenie Ústrednej teritoriálnej komisie a Komisie pre československé záležitosti, ktoré sa mali zaoberať aj problematikou južnej hranice Československej republiky. Obe komisie pozostávali výlučne z odborníkov z krajín víťazných veľmocí. V prípade Československa sa pre dočasné určenie hraníc využívali tzv. demarkačné línie, ktoré slúžili ako predbežné hranice do formálneho uzavretia mierových dohôd. Tieto línie mali zabezpečiť stabilitu v postkonfliktnom období a pomôcť pri predchádzaní konfliktom so susednými krajinami, najmä s Maďarskom a Poľskom. Demarkačné línie sa často upravovali a spresňovali na základe rokovaní a rozhodnutí príslušných komisií, ktoré boli zložené z odborníkov z víťazných veľmocí. Prvá demarkačná línia bola stanovená počas Parížskej mierovej konferencie ako dočasná hranica medzi Československom a Maďarskom. Viedla od rieky Ipel' po rieku Tisu a jej cieľom bolo zastaviť maďarské vojská a stabilizovať územie na juhu Slovenska. Prvá demarkačná línia bola československými politikmi vnímaná ako nevyhnutná na ochranu nového štátu pred maďarskou expanziou a stabilizáciu situácie v regióne, zatiaľ čo maďarskí predstavitelia ju považovali za nespravodlivú, neodrážajúcu skutočné národnostné rozloženie obyvateľstva. Druhá demarkačná línia bola určená neskôr, po tom, čo sa situácia na fronte zmenila. Bola posunutá južnejšie, aby Československo získalo kontrolu nad väčším územím, a slúžila ako základ pre neskoršie definitívne stanovenie hranice po uzavretí Trianonskej mierovej zmluvy v roku 1920. Druhá demarkačná línia bola považovaná za krok správnym smerom zo strany československých predstaviteľov, ktorý mal posilniť územnú integritu štátu, avšak, maďarskí predstavitelia ju opäť odmietli ako pokračovanie nespravodlivej politiky, nezohľadňujúcej etnické zloženie a historické nároky. Tieto názory reflektovali napäté národnostné vzťahy a rôzne geopolitické ambície v regióne. Hranice s Maďarskom boli v Trianonskej zmluve, podpísanej 4. júna 1920,

¹²⁰PETRANSKÁ ROLKOVÁ, N: Zápisnica schôdzky slovenských poslancov, dňa 2. (3.) dňa 18. novembra 1918. In: *Zápisnice klubu slovenských poslancov I (1918-1919)*. [online]. Bratislava: NR SR. S. 35-42. [cit. 2024-11-01]. Dostupné z: <https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/DocumentPreview.aspx?DocID=458438>.

vymedzené na základe princípu národnostného zloženia, historických hraníc a geopolitických faktorov. Zmluva viedla k odtrhnutiu oblastí ako Slovensko a Podkarpatská Rus od Maďarska a ich pripojeniu k Československu, pričom sa snažila zabezpečiť, aby územia s prevažne slovenským a českým obyvateľstvom pripadli novovzniknutému štátu.¹²¹

Vytýčenie hraníc Československa po prvej svetovej vojne bolo zložitým procesom, ktorý sa opieral o historické, národnostné a geopolitické faktory. Hranice boli stanovené prostredníctvom medzinárodných zmlúv, no ich implementácia čelila výzvam, najmä vzhľadom na prítomnosť maďarskej menšiny a neustále napätie medzi Československom a Maďarskom. Demarkačné línie, hoci slúžili na stabilizáciu, často vyvolávali spory o spravodlivosť a etnické zloženie. Tak hoci Československo získalo formálne uznanie svojich hraníc, novovzniknuté napätia mali dlhodobé dôsledky na stabilitu v regióne.

Záver

Parížska mierová konferencia mala za cieľ nastoliť nový poriadok v Európe po prvej svetovej vojne. Základnou ideou tejto konferencie bolo zabezpečiť trvalý mier a stabilitu, a to aj prostredníctvom územných zmien a práva národov na sebaurčenie. Avšak, aj napriek veľkým ambíciám a snahám mierotvorcov sa niektoré rozhodnutia ukázali ako zdroj nových konfliktov a napätí, ktoré následne pretrvávali po celé desaťročia. V rámci Parížskej mierovej konferencie došlo k výrazným územným zmenám v Európe. Rozpad Rakúsko-Uhorska viedol k vzniku niekoľkých nových štátov, ako sú Československo, Juhoslávia a Maďarsko. Tieto nové krajiny sa zakladali na národnostnom princípe, avšak ich vytvorenie vždy nezohľadnilo etnické zloženie obyvateľstva. Mnoho národnostných menšín, ako napríklad Nemci a Maďari, sa ocitlo v nových štátoch, čo viedlo k napätiu a sporom. Nové hranice, ktoré v niektorých prípadoch neboli dostatočne jasne definované, spôsobili, že sa začali objavovať územné nároky a požiadavky na revíziu hraníc, čo sa stalo základom pre budúce konflikty. Jedným z najznámejších prípadov súvisiacich s nárokom na sebaurčenie a teritoriálnymi zmenami je vznik Československa. Tento štát bol vytvorený na princípe sebaurčenia českého a slovenského národa, avšak otázka menšín zostala nevyriešená. Podobne sa situácia vyvinula aj v Juhoslávii, kde rôzne etnické skupiny, ako Srbi, Chorváti a Slovinci, mali rozličné predstavy o štátnej identite. Systém, ktorý mal zabezpečiť rovnosť a integráciu, bol nestabilný a v priebehu medzivojnového obdobia sa objavili vnútorné konflikty, ktoré nielenže oslabili nové štáty, ale viedli aj k nacionalistickým napätiam a sporom o územie.¹²² Podobne v Maďarsku, po Trianonskej zmluve, došlo k významným územným stratám, ktoré sa stali zdrojom národnostného revanšizmu. Maďarsko sa snažilo o revíziu zmluvy a návrat stratených území, čo vyvolalo napätie so susednými krajinami ako Československo a Rumunsko. Tieto nacionalistické tendencie prispeli k rastúcej nevráživosti a rozdeleniu v regióne. Situácia bola umocnená

¹²¹KOVÁČOVÁ, D., PIŠTEJOVÁ, L., VAŇA, I.: *Hranice Československej republiky optikou Versaillského mierového systému*. Košice : Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2024. ISBN 978-80-574-0334-0. s. 90-125.

¹²²FILIPPI-CODACCIONI, A.M., FRAGONARD, M., GAUTHIER, Y., ROUGES, P-A.: *Dějiny 20. století*. Praha: Mladá fronta, 1994. ISBN 80-204-0403-1. s. 202.

nedodržiavaním podmienok odzbrojenia a tajným vyzbrojovaním Maďarska. V Balkánskom regióne sa územné zmeny a nároky na sebaurčenie ukázali ako rovnako problematické. Novovzniknuté krajiny ako Juhoslávia sa snažili zlúčiť rôzne etnické skupiny, avšak chýbajúce zjednocujúce faktory viedli k vnútorným konfliktom. Bulharsko, ktoré stratilo územia na základe Neuillyho zmluvy, sa snažilo o revíziu hraníc a posilnenie svojich nárokov, čo viedlo k napätiu s Gréckom a Juhosláviou. Konflikty na Balkáne sa stali každodennosťou v regióne, s pretrvávajúcimi spormi o hranice a etnickými nezhodami.

Právo na sebaurčenie, hoci oficiálne uznávané, bolo často len teoretickou záležitosťou. Realita ukázala, že etnické a národnostné skupiny nemohli vždy vykonávať toto právo v praxi. Vznik nových štátov na základe národnostných kritérií často nevedol k harmónii, ale skôr k ďalším sporom. Následky Parížskej mierovej konferencie a nové územné usporiadanie tak nevedli k trvalému mieru, ale skôr k vzniku ďalších konfliktov a napätiam v Európe. Pomerne rýchlo sa ukázalo, že vzor štátneho usporiadania založený na práve na sebaurčenie bol zložitý a problematický, pričom mnohé etnické skupiny sa cítili nespravodlivo zahrnuté do nových štátov. Hlavné etnické a národnostné skupiny v týchto novovzniknutých krajinách si často nárokovali svoje práva a územia, čo viedlo k neustálym sporom a napätiu, ktoré v niektorých prípadoch prerástli do vojenských konfliktov. Tak sa Parížska mierová konferencia, hoci s dobrými úmyslami, stala zdrojom nových rozporov a konfliktov, ktoré poznačili európsku politiku.¹²³

Parížska mierová konferencia, aj keď bola motivovaná snahou o trvalý mier a stabilitu v Európe po prvej svetovej vojne, sa v praxi ukázala ako nedostatočne efektívna. Hlavná myšlienka zabezpečenia práva národov na sebaurčenie bola realizovaná bez dostatočného zohľadnenia etnických a národnostných zložení obyvateľstva, čo viedlo k rozporom a napätiam. Novovzniknuté štáty, ako Československo a Juhoslávia, čelili vnútorným konfliktom a nacionalistickým tendenciám, zatiaľ čo Maďarsko a Bulharsko sa snažili o revíziu svojich stratených území, čo ešte viac prehlbovalo regionálne napätie. Právo na sebaurčenie sa v mnohých prípadoch stalo len teoretickým konceptom, ktorý nevedel zabezpečiť mierovú koexistenciu rôznych etnických skupín.

Parížska mierová konferencia sa považuje za kľúčový moment v dejinách 20. storočia. Po prvej svetovej vojne mala za cieľ transformovať Európu a nastoliť trvalý mier. Konferencia sa zameriavala na viaceré aspekty, významnou bola otázka územných zmien, ktorá sa stala predmetom intenzívnych diskusií a sporov. Ambície lídrov, ako boli Woodrow Wilson, Georges Clemenceau a David Lloyd George, sa sústredili na vytvorenie nového poriadku, ktorý mal byť založený na princípe národného sebaurčenia. V praxi to však znamenalo prehodnotenie existujúcich hraníc a vytvorenie nových štátov. Zatiaľ čo vznikali nové krajiny, mnohé z týchto územných zmien ignorovali historické a etnické súvislosti. Novovytvorené štáty čelili vážnym výzvam, vrátane etnických napätí a

¹²³MACMILLANOVÁ, M.: *Mírotvorci. Pařížská konference 1919*. Praha: Academia, 2004. ISBN 802001151X. s. 154, 155, 474.

vnútorných konfliktov, keďže hranice boli často kreslené bez ohľadu na etnickú rozmanitosť obyvateľstva. Navyše, významné etnické skupiny, ako Arméni a Kurdi, ostali bez adekvátneho uznania svojich nárokov, čo vyvolalo vlnu nespokojnosti a pocit nespravodlivosti. Tieto krajiny sa ocitli v situácii, kde historické rivality a národnostné ambície nielenže pretrvávali, ale mnohokrát sa aj vyostрили, čo viedlo k budúcim konfliktom.

Parížska mierová konferencia nedokázala dosiahnuť svoje ambiciózne ciele. Územné zmeny, ktoré mali zabezpečiť stabilitu a mier, naopak vyvolali množstvo konfliktov a nestability. Konferencia tak zostala symbolom neúspechu v snahe o trvalý mier a predznamovala turbulentné obdobia, ktoré Európa zažila v nasledujúcich dekádach. Vzniknuté napätia a krivdy mali dlhodobé dôsledky, čo potvrdzuje, že územné zmeny bez ohľadu na kultúrne a historické súvislosti môžu viesť k vážnym následkom.

Zoznam použitej literatúry a zdrojov

1. ČERVENKA, Juraj, (2020). Prvá svetová vojna. Online. In *SAV - Encyclopaedia Beliana*. ISBN 978-80-89524-30-3. Dostupné na: <https://beliana.sav.sk/heslo/prva-svetova-vojna>. [cit. 2024-11-01].
2. CIENCIALA, A. M.: The Rebirth of Poland . In *History 557 Lecture Notes*. [online], 2012. [cit. 2024-11-01]. Dostupné z: <https://acienciala.ku.edu/hist557/lect11.htm>.
3. DEÁK, F.: *Hungary at the Paris Peace Conference. The Diplomatic History of the Treaty of Trianon*. New York: Columbia University Press, 1943. s. 28-43. ISBN 978-0231915045.
4. DEJMEK, J., KOLÁŘ, F., a kol.: *Československo na pařížské mírové konferenci 1918–1920*. Praha: Ústav mezinárodných vztahov, KU. S.9
5. Department of State – Office of The Historian. *Section VII.—Czecho-Slovak State (Art. 81 to 86)*. [online]. [cit.2024-11-10]. Dostupné z: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1919Parisv13/ch12subch7>.
6. Department of State of the USA – Office of the Historian. *Observations on the Draft Peace Treaty With Finland Submitted by the Finnish Delegation*. Online. Dostupné na: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1946v04/d61>. [cit. 2024-11-01].
7. DOKÍC, D.: The Paris peace conference of 1919-1920: A Yugoslav perspective. In *Peščanik*. . [online], 2010. Dostupné z: <https://pescanik.net/the-paris-peace-conference-of-1919-1920-a-yugoslav-perspective/>
8. DUDEKOVÁ KOVÁČOVÁ, G.: *Človek vo vojne. Stratégie prežitia a sociálne dôsledky prvej svetovej vojny na Slovensku*. Bratislava: VEDA, Historický ústav SAV. S. 25-34. ISBN 978-80-224-1786-0.
9. FILIPPI-CODACCIONI, A.M., FRAGONARD, M., GAUTHIER, Y., ROUGES, P-A.: *Dějiny 20. století*. Praha: Mladá fronta, 2024. s. 265 - 266. ISBN 80-204-0403-1.
10. Gouvernement du Canada. Lessons from History? *The Paris Peace Conference of 1919*. [online]. [cit. 2024-11-01]. Dostupné z: <https://www.international.gc.ca/gac-amc/programs-programmes/od-skelton/margaret-olwen-macmillan-lecture-conference.aspx?lang=eng>.

11. Harvard Divinity School. *Sèvres Treaty*. [online]. [cit. 2024-11-09]. Dostupné z: <https://rpl.hds.harvard.edu/faq/s%C3%A8vres-treaty>.
12. Imperial War Museums. *Continuing Conflict: Europe after the First World War*. Online. Dostupné na: <https://www.iwm.org.uk/history/continuing-conflict-europe-after-the-first-world-war>. [cit. 2024-11-01].
13. International Encyclopaedia of the First World War. *Saint-Germain, Treaty of*. [online]. [cit. 2024-11-09]. Dostupné z: <https://encyclopedia.1914-1918-online.net/article/saint-germain-treaty-of/>.
14. International Encyclopaedia of the First World War. *Trianon, Treaty of*. [online]. [cit. 2024-11-09]. Dostupné z: <https://encyclopedia.1914-1918-online.net/article/trianon-treaty-of/>.
15. International Encyclopaedia of the First World War. *Neuilly-sur-Seine, Treaty of*. [online]. [cit. 2024-11-09]. Dostupné z: <https://encyclopedia.1914-1918-online.net/article/neuilly-sur-seine-treaty-of/>.
16. International Encyclopaedia of the First World War. *The Paris Peace Conference and its Consequences*. . [online]. [cit. 2024-11-09]. Dostupné z: <https://encyclopedia.1914-1918-online.net/article/the-paris-peace-conference-and-its-consequences-1-1/>.
17. Harvard Divinity School. *Sèvres Treaty*. [online]. [cit. 2024-11-09]. Dostupné z: <https://rpl.hds.harvard.edu/faq/s%C3%A8vres-treaty>.
18. IWM. *Continuing Conflict: Europe after the First World War*. Online. Dostupné na: <https://www.iwm.org.uk/history/continuing-conflict-europe-after-the-first-world-war>. [cit. 2024-11-01].
19. KOVÁČOVÁ, D., PIŠTEJOVÁ, L., VAŇA, I.: *Hranice Československej republiky optikou Versailleského mierového systému*. Košice : Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach. 2024, s. 17-20. ISBN 978-80-574-0334-0.
20. MACMILLAN, M.: *Paris 1919*. New York: Random House Trade Paperbacks, 2004. s. 125-134. ISBN 246897531.
21. MACMILLANOVÁ, M.: *Mírotvorci. Pařížská konference 1919*. Praha: Academia, 2004. s. 18, 98, 126, 136, 154, 155, 474. ISBN 802001151X.
22. MELICHER, M.: Giuseppe Antonio Borgese, statočný u Slovanov. In *Studi Italo-Slovacchi*, vyd. č.2, roč., 2022. [online]. s. 39, 40. ISSN: 1338-6778. Dostupné z: <https://www.studi-italo-slovacchi.ff.ukf.sk/>.
23. MRVA, I., KAMENICKÝ, M., TONKOVÁ, M., VALACHOVIČ, P.: *Lexikón svetových dejín*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo (dnes ako Mladé letá), 1997. s. 283. ISBN 9788008011204.
24. National Archives: President Woodrow Wilson's 14 Points (1918). [online], 2022. [cit. 2024-11-01]. Dostupné z: <https://www.archives.gov/milestone-documents/president-woodrow-wilsons-14-points>.
25. NICOLSON, H.: Peacemaking at Paris: Success, Failure or Farce?. In *Council of Foreign Relations*, Vol. 25, 1947. No. 2 , s. 190-203. Dostupné z: [DOI 10.2307/20030032](https://doi.org/10.2307/20030032).
26. PETRANSKÁ ROLKOVÁ, N: Zápisnica schôdzky slovenských poslancov, dňa 2. (3.) dňa 18. novembra 1918. In: *Zápisnice klubu slovenských poslancov I (1918-1919)*. [online].

- Bratislava: NR SR. S. 35-42. [cit. 2024-11-01]. Dostupné z: <https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/DocumentPreview.aspx?DocID=458438>.
27. SLOVENSKÉ NÁRODNÉ MÚZEUM – HISTORICKÉ MÚZEUM. [online], 2016. [citované 2024-10-31].
Dostupné z: https://www.snm.sk/swift_data/source/historicke_muzeum/pedagog/konferencie.pdf.
28. The Lausanne Project. *The Treaty of Lausanne*. [online]. [cit. 2024-11-01]. Dostupné z: <https://thelausanneproject.com/history-lausanne-treaty/>.
29. US Department of State - Office of the Historian. *The Paris Peace Conference and the Treaty of Versailles*. [online]. [cit. 2024-11-09]. Dostupné z: <https://history.state.gov/milestones/1914-1920/paris-peace>.

Význam medzinárodnej arbitráže pri riešení územného sporu Československa s Poľskom

Bc. Lívia Vítková

Úvod

Po skončení 1. sv. vojny došlo k zmene mocenských pomerov v strednej Európe. Rozpadom Rakúsko-Uhorska vzniklo hneď niekoľko štátov. Štátom, ktorého vznik ešte pred pár rokmi nepredpokladali svetové mocnosti a ani jeho noví susedia, sa stala Československá republika. Jedným z prvých problémov, ktorým musel mladý štát čeliť, bolo vytýčenie štátnych hraníc. K nakresleniu hraničnej čiary mala dopomôcť Versaillská mierová konferencia. Jednou z kritických oblastí, ktoré si žiadali bližšiu pozornosť, sa ukázala hranica s Poľskom. Nasledujúcim krokom smerujúcim k vyriešeniu územného sporu bola Konferencia veľvyslancov, ktorá sa konala od 5. do 17. júla 1920 v belgickom meste Spa.

1. Priebeh arbitráže

Úlohy sprostredkovateľa arbitráže sa zhostilo Francúzsko, ktorého ministerský predseda Georges Clémenceau predložil návrh na arbitráž 24. mája 1920. S návrhom arbitráže súhlasil aj britský minister zahraničných vecí George Nathaniel Curzon, ktorý navrhol, aby hranica kopírovala rieku Olšu, ktorá leží medzi Vislou a Ostravicou, teda medzi československými a poľskými požiadavkami.¹²⁴ Medzinárodná plebiscitná komisia¹²⁵ poslala 1. júna 1920 Československu a Poľsku ponuku arbitráže belgického kráľa Alberta a vyzvala pražskú aj varšavskú vládu, aby do 15. júla 1920 zaujali stanovisko k uskutočneniu arbitráže aj ku belgickému kráľovi Albertovi ako možnému arbitrovi. Arbitráž sa mala týkať územia Tešínska (na hranici dnešného Česka a Poľska), Oravy a Spiša. Edvard Beneš a poľský minister zahraničných vecí Stanislaw Jan Patek sa po viacerých rokovaniach zhodli na tom, že svojim vládam predstavia stanovisko druhej strany. Obe vlády mali schváliť predlohu arbitráže do polovice júna s tým, že ak ku schváleniu nedôjde, alternatívnym riešením bude uskutočnenie plebiscitu.¹²⁶

Poľsko vyjadrilo svoj súhlas s arbitrážou, čo môže byť z veľkej časti odôvodnené neúspechom v rusko-poľskej vojne a zatlačením poľských jednotiek za poľské hranice v júni 1920. Československý senát a Národné zhromaždenie však trvalo na uskutočnení plebiscitu, pražský parlament bol posmelený výsledkom skúšobného plebiscitu vo frýdeckom okrese, kde za zotrvanie v Československu hlasovali okrem Čechov aj Nemci, Slezania a dokonca aj polovica Poliakov. Tento výsledok donútil poľských politikov

¹²⁴BÍLEK, J.: *Kyselá tešínská jablčka*. Praha : Epoque, 2018. ISBN 978-80-7557-150-2. 380 s.

¹²⁵Mala zabezpečiť spravodlivé hlasovanie a rozhodnutie v sporných oblastiach, kde obyvatelia mali možnosť vyjadriť sa v plebiscite o tom, ku ktorému štátu chcú patriť. Komisia bola zriadená Najvyššou radou, ktorá sa uzniesla na zložení komisie.

¹²⁶KOVÁČOVÁ, D., PIŠTEJOVÁ, L., VAŇA, I.: *Hranice Československej republiky optikou Versaillského mierového systému*. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2024. ISBN: 978-80-574-0334-0, s. 212.

prehodnotiť podporu plebiscitu a zrazu sa začali snažiť o to, aby sa plebiscit nekonal, namiesto neho začali presadzovať myšlienku arbitráže.¹²⁷ Napriek tomu E. Beneš aj T. G. Masaryk súhlasili s arbitrážou. Napokon bolo arbitrážne riešenie sporu dohodnuté 10. júla 1920 v belgickom meste Spa, kde súhlas s medzinárodnou arbitrážou podpísali za Československo minister zahraničných vecí Edvard Beneš a za Poľsko premiér Wladyslaw Grabski.

1.1 Prijatie rozhodnutia

Konferencia veľvyslancov¹²⁸ sa začala zaoberať československo-poľskou hraničnou otázkou v polovici júla 1920. Konferencia veľvyslancov, ktorá dostala splnomocnenie od Najvyššej rady, prijala rozhodnutie vo veci pohraničného sporu 28. júla 1920. Týmto rozhodnutím Poľsko získalo časť územia Spišskej župy s viac ako 8 200 obyvateľmi. Slovensko stratilo obce Čierna Hora, Durštín, Fridman, Jurgov, Kacvín, Krempachy, Lapšanka, Nedeca, Nižné Lapše, Nová Belá, Repiská, Tribš a Vyšné Lapše. Na Orave ČSR prišla o obce Srnie, Podvlk, Hrkabúz, Vyšná a Nižná Zuberica, Orávka, Bukovina, Podskalie, Pekelník, Jablonka, Chyžné, Vyšná Lipnica, Hladovka, Suchá Hora a časť Nižnej Lipnice.¹²⁹

Arbitrážne rozhodnutie vrátane presného vymedzenia hraníc bolo vydané 28. júla 1920 o 6:30 hodine. Rozhodnutie podpísali za Francúzsko J. Cambon, za Veľkú Britániu Eduard Derby, za Taliansko Bonin-Longare a za Japonsko Keishiro Matsui, za ČSR Edvard Beneš a napokon aj Paderewski ako splnomocnený delegát Poľska (o 2 dni neskôr). V Prehlásení, ktoré zaslal Beneš do Prahy, konštatuje, že rokovania dopadli úspešne, keďže ČSR pripadol uhoľný revír v Karvinej a taktiež úsek Košicko-bohumínskej železnice.¹³⁰

K podpisu arbitrážneho rozhodnutia Edvardom Benešom došlo hneď a bez porady s pražskou vládou, čo sugeruje spokojnosť šéfa československej diplomacie. Do 15 dní od podpisu arbitrážneho rozhodnutia mala plebiscitná komisia ukončiť svoju činnosť, malo byť odvolané dohodové vojsko a vytýčenie novej hranice v teréne mala vykonať rozhraničovacia (delimitačná) komisia, ktorá sa skladala z 1 zástupcu z každej z dohodových mocností, ako aj z Poľska a Československa.¹³¹ Cieľom ustanovenej delimitačnej komisie malo byť precizovať rozhodnutie a dohliadnuť na „vyznačenie popísanej čiary na mieste samom“. Rozhodnutím Konferencie veľvyslancov z 28. júla 1920 získalo Poľsko spolu 25 obcí horného Spiša a Oravy, územie o rozlohe 584 km² s 24 000 obyvateľmi, i keď sa zástupcom Varšavy nepodarilo posunúť hraničnú čiaru na hlavný hrebeň Tatier. Na Spiši šlo o 196 km² a 8 263 obyvateľov.¹³² Toto rozhodnutie bolo

¹²⁷ BÍLEK, J.: *Kyselá těšínská jablčeka*. Praha: Epoque, 2018. 308 s. ISBN 978-80-7557-150-2, s. 88-95.

¹²⁸ V literatúre sa spomína aj ako Veľvyslanecká rada a Veľvyslanecká konferencia, v anglických textoch ako The Conference of Ambassadors.

¹²⁹ KOVÁČOVÁ, D., PIŠTEJOVÁ, L., VAŇA, I.: *Hranice Československej republiky optikou Versailleského mierového systému*. Košice : Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2024. 273 s. ISBN: 978-80-574-0334-0, s. 215.

¹³⁰ HRONSKÝ, M.: *Trianon – Vznik hraníc Slovenska a problémy jeho bezpečnosti (1918 - 1920)*. Bratislava: Veda, 2011. 685 s. ISBN 978-80-224-1183-7, s. 360.

¹³¹ BÍLEK, J.: *Kyselá těšínská jablčeka*. Praha : Epoque, 2018. 308 s. ISBN 978-80-7557-150-2, s. 108-111.

¹³² SULAČEK, J.: Z činnosti Plebiscitnej komisie v Spišskej Belej (1919-1920). In: *Z minulosti Spiša XIV/2006*. Levoča : Spišský dejepisný spolok Levoča, 2006, s. 203.

do nášho právneho poriadku transponované Vládnou vyhláškou č. 20/1925 Sb. z 18. decembra 1924. Československo-poľská hraničná čiara na Spiši prebiehala nasledovne: „Od bodu bývalej hranice medzi Haličou a Uhorskom, ležiaceho na rieke Bialka, asi 500 metrov východne od obce Brzegi, všeobecne smerom východoseverovýchodným až k bodu tejto hranice, ktorý leží v blízkosti kóty 487 na ceste z Čorštína do Spišskej Starej Vsi; čiara určená na mieste samom a ktorá vedie cez kótu 1011 (Bryjov vrch), 909, 956 (Malorovka), 607 (na rieke Kacvinskej asi 2 km južne od Kacvina), 873 (2 km severovýchodne od Frankovej) a smerom cez kóty 751, 540.“¹³³

Časť sporného územia, ktorá bola pririeknutá Poľsku, bola do Poľska právne integrovaná ako okres spišsko-oravský, na druhej strane, obce priznané Československu zostali súčasťou Spišskej župy. Dohodová plebiscitná komisia v Těšíne ukončila svoju činnosť 10. augusta 1920, po nejakom čase podobne urobila aj československá plebiscitná komisia v Spišskej Belej.¹³⁴ Rozhodnutie Konferencie veľvyslancov neuspokojilo ani jednu zo sporných strán, pretože demarkačná čiara preťala regióny Oravy a Spiša a prerušila tradičné organické spojenia medzi jednotlivými obcami. Rozhodnutie postihlo v prvom rade miestne obyvateľstvo. Vyskytli sa protestné podpisové akcie, na Spiši bol samosprávou zimprovizovaný plebiscit, v ktorom 86 % optantov hlasovalo za príslušnosť regiónu k Československej republike.¹³⁵ V Bratislave aj Ružomberku (bašte Slovenskej ľudovej strany) opakovane označovali rozhodnutie Spojencov ako krivdu. V Poľsku rezonoval problém súkmeňovcov, ktorí ostali za hranicami, na druhej strane najmä na Slovensku sa rozšírilo „verejné tajomstvo“, že spišské a oravské obce poslúžili Prahe, resp. ministrom Benešovi k tomu, aby udržal dobré pozície republiky na „českom“ Těšínsku.¹³⁶

2. Spor o Javorinu

Rozhodnutie Konferencie veľvyslancov z 28. júla 1920 stanovilo základný právny rámec pre ďalší priebeh československo-poľského hraničného sporu. Úlohou delimitačnej komisie bolo finalizovať hraničnú čiaru predovšetkým jej osadením v teréne, čo bola činnosť technického charakteru. Avšak na jar 1921 sa na jej rokovacom stole objavil spor o obec Javorinu a jej blízke okolie na severných úbočiach Vysokých Tatier.

2.1 Kontext a argumentácia strán

Javorina predstavovala počtom obyvateľstva v medzivojnovom období nevelikú obec. Na základe sčítania ľudu z roku 1921 žilo v tejto obci 454 obyvateľov, z toho 72 % slovenskej národnosti. Majiteľom Javoriny sa v roku 1879 stal príslušník nemeckého šľachtického rodu, Christian Kraft knieža v. Hohenlohe-Öhringen. Tento šľachtic si dal

¹³³Vládna vyhláška č. 20/1925 Sb. z 18. decembra 1924 o rozhodnutí konferencie veľvyslancov z 28. júla 1920 o Těšínsku, Orave a Spiši.

¹³⁴MAJERIKOVÁ, M.: *Vojna o Spiš. Spiš v politike Poľska v medzivojnovom období v kontexte československo-poľských vzťahov*. Krakov : Spolok Slovákov v Poľsku, 2007. 144 s. ISBN 978-83-7490-093-5, s. 45-46.

¹³⁵ROGULOVÁ, J.: Formovanie severnej hranice Česko-Slovenska v rokoch 1919 – 1920 v Národných novinách (tlačová rešerš). In *Historické štúdie* 43. Bratislava : Veda, 2004, s. 120-121.

¹³⁶VALENTA, J.: *Česko-poľské vzťahy v letech 1918-1920 a Těšínské Slezsko*. Ostrava : Krajské nakladatelství, 1961. 501 s. ISBN (Brož.), s. 189.

postaviť drevený zámoček, ktorý neskôr premenil na loveckú doménu, kde domestikoval nezvyčajné druhy poľovnej zveri.¹³⁷ Rozhodujúci význam pre spor o Javorinu mal z právneho hľadiska čl. II odst. 3 rozhodnutia Konferencie veľvyslancov z 28. júla 1920, ktorý dával delimitačnej komisii kompetenciu predkladať Konferencii veľvyslancov návrhy na miestne podmienené zmeny hraničnej čiary tak, aby boli zohľadnené záujmy dotknutých obcí, resp. súkromných osôb. Navyše, vychádzalo sa aj zo súboru všeobecných inštrukcií schválených Konferenciou veľvyslancov 22. júla 1920, na základe ktorých delimitačná komisia mala nielen vyznačiť hraničnú čiaru, ale aj posudzovať žiadosti jednej zo sporných strán na modifikáciu priebehu hraničnej čiary. Táto právomoc sa však vzťahovala iba na hranice administratívne, nie na hranice medzinárodné z roku 1914.¹³⁸

Požiadavkou poľskej strany bolo získanie Javoriny výmenou za obce Kacvín a Nedeca a časti katastrálneho územia obce Jurgov, nachádzajúcu sa vo vlastníctve kniežaťa v. Hohenlohe-Öhringen. Poliáci zdôvodňovali túto požiadavku mnohými ťažkosťami, s ktorými bolo konfrontované obyvateľstvo poľskej časti Spiša v každodennom hospodárskom živote. Predovšetkým išlo o situáciu v Jurgove, kde čiara určená Konferenciou veľvyslancov oddelovala obec od podstatnej časti užívaných pasienkov. Javorina mala byť dopravne odrezaná od československého územia, keďže rieka Biela voda (Białka) tečie na sever a povodie toku vytvára možnosť železničného spojenia s Nowym Targom.¹³⁹

Československá strana trvala na zachovaní pôvodnej hraničnej čiary podľa rozhodnutia Konferencie veľvyslancov z 28. júla 1920. Podľa jej názoru poľské argumenty nemohli obstáť, pretože Javorina mala fungujúce cestné spojenie nielen s Jurgovom, ale aj Ždiarom a Tatranskou Lomnicou, kde sa nachádzala najbližšia železničná stanica pobočnej trate Košicko-bohumínskej železnice, vo vzdialenosti približne 25 km od Javoriny.¹⁴⁰ Na najnovší vývoj ohľadom sporu o Javorinu reagovala Konferencia veľvyslancov, ktorá vydala rezolúciu 2. decembra 1921. V záverečnej formulácii nevíta možné modifikácie hraničnej čiary opísanej v rozhodnutí z 28. júla 1920, ale ak vzniknú dohodou sporných strán, tak je ochotná ich akceptovať. V opačnom prípade platí hraničná čiara definovaná v arbitrážnom rozhodnutí a cieľom delimitačnej komisie je vykonať technické náležitosti.¹⁴¹ Ďalším významným rozhodnutím je

¹³⁷JAKUBEC, P.: Javorina v (česko)slovensko-poľských vzťahoch medzivojnového obdobia ako symbol. In: *Nepokojná hranica. Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie „Slovensko-poľské vzťahy v rokoch 1937-1947“ uskutočnenej 3. októbra 2009 v Spišskej Belej v spolupráci Spišského dejepisného spolku, Spolku Slovákov v Poľsku, Ústavu pamäti národa*. Krakov : Spolok Slovákov v Poľsku, 2010. ISBN 978-83-7490-346-2, s. 26-27.

¹³⁸KAZMEROVÁ, L.: Stanovenie hraníc v oblasti Tatranskej Javoriny v rokoch 1918-1924 (problém vo svetle fondov ministerstva zahraničných vecí Českej republiky). In: *Historické štúdie* 43. Bratislava : Veda, 2004. ISBN 80-224-0807-7, s. 107.

¹³⁹MAJERIKOVÁ, M.: *Vojna o Spiš. Spiš v politike Poľska v medzivojnovom období v kontexte československo-poľských vzťahov*. Krakov : Spolok Slovákov v Poľsku, 2007. 144 s. ISBN 978-83-7490-093-5, s. 50.

¹⁴⁰BIELOVODSKÝ, A. *Severné hranice Slovenska*. Kežmarok : Vydavateľstvo slovenskej literatúry Troden s.r.o., 2017. 224 s. ISBN 978-80-89903-05-4, s. 68.

¹⁴¹JAKUBEC, P.: *Československo-poľský spor o Javorinu v kontexte bilaterálnych vzťahov medzivojnového obdobia (1921-1939) : diplomová práca*. Praha : Univerzita Karlova v Prahe, Filozofická fakulta, 2009. ISBN 978-83-7490-346-2. s. 120.

rozhodnutie delimitačnej komisie z 25. septembra 1922, ktorým sa určilo budúce rozhraničenie katastra Javoriny. Komisári sa rozhodli pozmeniť výrazným spôsobom podobu hranice, ktorú československá strana považovala za medzinárodnú hranicu s odvolaním sa na Sévreskú hraničnú zmluvu z 10. augusta 1920. Tým, že sa hlasovalo o medzinárodnoprávnej otázke, došlo k hrubému prekročeniu právomocí komisie. Československá strana neuznala toto rozhodnutie za právne záväzné a podala proti nemu protest. Podľa jej názoru bolo rozhodnutie delimitačnej komisie v rozpore s čl. 29 Saint-Germainskej mierovej zmluvy, podľa ktorého delimitačné komisie majú právomoc modifikovať iba administratívne hranice, pričom hranice bývalého Uhorska sa v zmysle čl. 27 Trianonskej mierovej zmluvy a čl. 1 Sévreskej hraničnej zmluvy považujú za medzinárodné hranice. Konferencia veľvyslancov v oficiálnom vyjadrení uvádza, že Javorinský úsek hranice medzi Československom a Poľskom nie je definovaný arbitrážnym rozhodnutím z 28. júla 1920, iba Sévreskou hraničnou zmluvou, ktorá však nie je právne záväzná, okrem iného aj pre poľské výhrady voči priebehu hraničnej čiary na Orave a Spiši.¹⁴²

Konferencia veľvyslancov považovala za potrebné upresniť stanovisko k spornému územi Javoriny z pohľadu medzinárodného práva, keďže dochádzalo k rozličnému výkladu rozhodnutia z 28. júla 1920. Výklad Československa spočíval v tom, že rozhodnutím došlo k rozdeleniu a vyznačeniu hranice na spornom úseku, kdežto podľa názoru Poľska rozhodnutie neurčilo hranice v oblasti Javoriny. Preto si Konferencia veľvyslancov vyžiadala v júli 1923 stanovisko od Rady Spoločnosti národov, ktorá si vyžiadala posudok Stáleho dvora medzinárodnej spravodlivosti v Haagu (ďalej Stály dvor).

Zástupcami československej strany pred Stálym dvorom boli prof. JUDr. Jan Krčmář, profesor medzinárodného práva z Univerzity Karlovej, a legačný radca Dr. Ivan Krno a poľskú stranu zastupoval Dr. Mrozowski. Poľská argumentácia sa zakladala na tom, že arbitrážne rozhodnutie z 28. júla 1920 ponecháva nezodpovedanú otázku, či je priebeh hranice na Spiši otvorenou záležitosťou.¹⁴³ Poľská strana argumentovala tým, že arbitrážne rozhodnutie z 28. júla 1920 ponecháva nezodpovedanú otázku, či je priebeh hranice na Spiši otvorenou záležitosťou. Arbitrážne rozhodnutie opomenulo úsek I československo-poľskej hranice na Spiši, t. j. od vrcholu štítu Rysy do bodu vo vzdialenosti 500 m od obce Brzegi. Priebeh tohto úseku hranice bol definovaný v Sévreskej hraničnej zmluve, ktorú však Poľsko neratifikovalo. Argumentácia bola zavŕšená tým, že vtedy neuzavretý právny stav hranice na Spiši mohol znovuotvoriť problematiku hranice na Těšínsku a Orave.¹⁴⁴ Československo považovalo hranicu za definitívne určenú, keďže

¹⁴²JAKUBEC, P.: *Československo-poľský spor o Javorinu v kontexte bilaterálnych vzťahov medzivojnového obdobia (1921-1939)* : diplomová práca. Praha : Univerzita Karlova v Prahe, Filozofická fakulta, 2009. ISBN 978-83-7490-346-2. s. 152.

¹⁴³HRONSKÝ M.: *Trianon - Vznik hraníc Slovenska a problémy jeho bezpečnosti (1918 - 1920)*. Bratislava: Veda, 2011. 685 s. ISBN 978-80-224-1183-7, s. 367.

¹⁴⁴JAKUBEC, P.: *Československo-poľský spor o Javorinu v kontexte bilaterálnych vzťahov medzivojnového obdobia (1921-1939)* : diplomová práca. Praha : Univerzita Karlova v Prahe, Filozofická fakulta, 2009. ISBN 978-83-7490-346-2. s. 178.

bývalá haličsko-uhorská hranica tvorí integrálnu súčasť československých štátnych hraníc, ktoré boli ukotvené so vznikom Československej republiky 28. októbra 1918 a delimitačné komisie mohli podľa medzinárodného práva len vyznačiť medzníky hranice a neboli oprávnené navrhovať zmeny. Československo ďalej tvrdilo, že rozhodnutím Konferencie veľvyslancov z 28. júla 1920 bola hranica medzi ČSR a Poľskom určená a modifikačné právo delimitačnej komisie sa vyčerpalo rozhodnutím Konferencie veľvyslancov z 2. decembra 1921.

2.2 Konečné rozhodnutie

Stály dvor v konečnom rozhodnutí zo 6. decembra 1923 vychádzal z faktu, že hranica medzi Haličou a bývalým Uhorskom bola medzinárodnou. Rovnako poukázal na závery arbitráže vo veci sporu o Morské oko z 13. septembra 1922, v ktorom je predmetná hranica považovaná za medzinárodnú. Teda skonštatoval, že podoba hranice je definitívna. Pripustil síce možnosť lokálnej modifikácie, ale odmietol zmenu priebehu hranice. Súd taktiež odmietol poľský názor, že spišský úsek hranice je právne spojený s oravským a tešínskym úsekom a opätovné neurčenie priebehu hranice predstavuje riziko obnovenia sporu týkajúceho sa týchto oblastí.¹⁴⁵ Stály dvor teda konštatoval, že otázka vytýčenia hraníc medzi Poľskom a Československom bola vyriešená rozhodnutím Konferencie veľvyslancov z 28. júla 1920, ktoré je konečné, ale toto rozhodnutie sa musí uplatňovať v celom rozsahu. Preto časť hranice v oblasti Spiša, ktorá je v ňom topograficky opísaná, podlieha (okrem úprav detailov, ktoré môže spôsobiť zvyčajný postup označovania hraníc na mieste) úpravám stanoveným v odseku 3 článku II toho istého rozhodnutia.¹⁴⁶

Konferencia veľvyslancov vydala 12. januára 1924 nótu, v ktorej požiadala delimitačnú komisiu, aby vypracovala návrh na miestne úpravy priebehu hranice v súlade s výrokom Stáleho dvora, a to do 15. februára 1924.¹⁴⁷ Posledné zasadnutie delimitačnej komisie sa konalo 11. februára 1924. Poľská strana stále trvala na odstúpení časti Javorinského katastra Poľsku, čo by však rozdelilo súkromný majetok kniežat'a v. Hohenlohe-Öhringen s centrom v Javorine. Preto československá strana na čele s V. Roubíkom navrhla čiaru, ktorá by nerozdeľovala Javorinské panstvo na 2 časti, pričom o využívaní pasienkov by sa majiteľ dohodol priamo so zástupcami dotknutých obcí. Išlo o drobnú úpravu na katastrálnej hranici obcí Nedeca a Kalenberg (dnes Lysá nad Dunajcom). Poľská strana prijala tento návrh. Dohodoví komisári odsúhlasili československý návrh a podporili myšlienku protokolov upravujúcich pohraničný režim na Javorine.¹⁴⁸ Konferencia

¹⁴⁵HRONSKÝ M.: *Trianon – Vznik hraníc Slovenska a problémy jeho bezpečnosti (1918 - 1920)*. Bratislava: Veda, 2011. 685 s. ISBN 978-80-224-1183-7, s. 366-367.

¹⁴⁶Question of Jaworzina (Polish-Czechoslovakian Frontier), Advisory Opinion, 1923 P.C.I.J. Publications (ser. B) No. 8 (Dec. 6).

¹⁴⁷JAKUBEC, P.: *Československo-poľský spor o Javorinu v kontexte bilaterálnych vzťahov medzivojnového obdobia (1921-1939)* : diplomová práca. Praha : Univerzita Karlova v Prahe, Filozofická fakulta, 2009. ISBN 978-83-7490-346-2. s. 184.

¹⁴⁸JAKUBEC, P.: *Československo-poľský spor o Javorinu v kontexte bilaterálnych vzťahov medzivojnového obdobia (1921-1939)* : diplomová práca. Praha : Univerzita Karlova v Prahe, Filozofická fakulta, 2009. ISBN 978-83-7490-346-2. s. 185.

vel'vyslancov akceptovala 1. marca 1924 priebeh hraničnej čiary na Javorine tak, ako bola dojednaná 11. februára 1924, čím sa podarilo nájsť riešenie tohto problému po takmer 3 rokoch. Rezolúciu Rady Spoločnosti národov následne 26. marca 1924 prijala aj Konferencia vel'vyslancov a inštruovala delimitačnú komisiu, aby bezodkladne pristúpila k vytýčeniu dohodnutej štátnej hranice.¹⁴⁹

Záver

Arbitrážne rozhodnutie prispelo k stabilizácii napätých vzťahov medzi ČSR a Poľskom, čo v konečnom dôsledku vo významnej miere prispelo k udržaniu dôležitého mierového stavu v strednej Európe. Samotné rozhodnutie však neuspokojilo napätie medzi národnosťami žijúcimi na spornom území, čo viedlo k ďalším konfliktom, ktoré siahali až do polovice 20. storočia. Rozhodnutím totiž došlo k roztrhnutiu historicky celistvého územia Oravy a Spiša. Keďže sa obyvatelia predmetných obcí hlásili k Slovákom, čo bolo viackrát verejne demonštrované, možno konštatovať, že došlo aj k zásahu do práva národov na sebaurčenie. Mladá Československá republika však nemohla riskovať vznik vojnového konfliktu a z pohľadu diplomacie sa pred veľmocami snažila pôsobiť skôr ako mierotvorca. V konečnom dôsledku je pochopiteľné, že po vyčerpávajúcej Veľkej vojne potrebovala Československá republika, ako aj celá Európa stabilitu a arbitrážne rozhodnutie bolo prostriedkom k dosiahnutiu tohto cieľa.

Logickým bolo taktiež pristúpenie ku kompromisu zo strany Československa vo veci „výmeny“ severných častí Oravy a Spiša za oblasť Tešínska. Tešínsko bolo nesporne ekonomicky významnejšie, keďže sa tam nachádzajú ložiská čierneho uhlia, ktorého ťažba ešte stále prebieha. Podstatným bolo aj získanie trate Košicko-bohumínskej železnice, ktorá predstavovala dôležité spojenie medzi českou a východoslovenskou časťou republiky. Zaujímavé je, že hoci od konečného rozhodnutia o priebehu hranice už pretieklo veľa vody v Dunajci, na území poľskej časti Oravy sú dodnes činné tzv. slovenské krajské skupiny, ktoré sa venujú rôznej najmä kultúrnej činnosti a práci s mládežou. Funguje tiež niekoľko škôl so slovenským vyučovacím jazykom.¹⁵⁰ Nemožno hovoriť o masovom trende, no predsa len ide o znak, že osoby hlásiace sa ku slovenským koreňom možno stále nájsť na bývalom spornom území.

V priebehu písania práce sme sa stretli s nekonzistentnou terminológiou najmä vo vzťahu ku Konferencii vel'vyslancov, ktorá je v literatúre označovaná ako Veľvyslanskeá rada či Veľvyslanskeá konferencia. Domnievame sa, že ide o nepresný preklad z angličtiny, kde je označovaná ako „The Conference of Ambassadors“. Arbitráž určila konkrétnu líniu hranice, ktorá pomohla definovať ČSR ako samostatný, suverénny a nezávislý štát. Napriek tomu, že ďalší spor o toto územie nastal po druhej svetovej vojne, v súčasnosti môžeme smelo označiť slovensko-poľskú hranicu za stabilnú.

¹⁴⁹ANDRÁŠ, M.: Severný Spiš vo vojenských, politických a diplomatických aktivitách medzi rokmi 1918-1947. In *Terra Scepusiensis. Stav bádania o dejinách Spiša*. Levoča – Wrocław : Kláštorisko n.o., 2003. s. 857.

¹⁵⁰MAJERIKOVÁ-MOLITORIS M., MOLITORIS L., SMONDEK M.: *Tajné dejiny hornej Oravy*. Krakov. Vydavateľstvo a tlačiareň Spolku Slovákov v Poľsku, 2012. 151 s. ISBN 978-83-7490-492-6, s. 49-53.

Zoznam použitej literatúry a zdrojov

1. ANDRÁŠ, M.: Severný Spiš vo vojenských, politických a diplomatických aktivitách medzi rokmi 1918-1947. In *Terra Scepusiensis. Stav bádania o dejinách Spiša*. Levoča – Wroclaw : Kláštorisko n.o., 2003. s. 853-892.
2. BIELOVODSKÝ, A.: *Severné hranice Slovenska*. Kežmarok : Vydavateľstvo slovanskej literatúry Troden s.r.o., 2017. 224 s. ISBN 978-80-89903-05-4.
3. BÍLEK, J.: *Kyselá těšínská jablíčka*. Praha : Epoque, 2018. 308 s. ISBN 978-80-7557-150-2.
4. HRONSKÝ, M.: *Trianon – Vznik hraníc Slovenska a problémy jeho bezpečnosti (1918 - 1920)*. Bratislava: Veda, 2011. 685 s. ISBN 978-80-224-1183-7.
5. JAKUBEC, P.: *Československo-poľský spor o Javorinu v kontexte bilaterálnych vzťahov medzivojnového obdobia (1921-1939)* : diplomová práca. Praha : Univerzita Karlova v Prahe, Filozofická fakulta, 2009.
6. JAKUBEC, P.: Javorina v (česko)slovensko-poľských vzťahoch medzivojnového obdobia ako symbol. In *Nepokojná hranica. Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie „Slovensko-poľské vzťahy v rokoch 1937- 1947“ uskutočnenej 3. októbra 2009 v Spišskej Belej v spolupráci Spišského dejepisného spolku, Spolku Slovákov v Poľsku, Ústavu pamäti národa*. Krakov : Spolok Slovákov v Poľsku, 2010. s. 25- 51. ISBN 978-83-7490-346-2.
7. KAZMEROVÁ, L.: Stanovenie hraníc v oblasti Tatranskej Javoriny v rokoch 1918-1924 (problém vo svetle fondov ministerstva zahraničných vecí Českej republiky). In *Historické štúdie 43*. Bratislava : Veda, 2004. ISBN 80-224-0807-7. s. 105-113.
8. KOVÁČOVÁ, D., PIŠTEJOVÁ, L., VAŇA, I.: *Hranice Československej republiky optikou Versaillského mierového systému*. Košice : Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2024. 273 s. ISBN: 978-80-574-0334-0.
9. MAJERIKOVÁ, M.: *Vojna o Spiš. Spiš v politike Poľska v medzivojnovom období v kontexte československo-poľských vzťahov*. Krakov : Spolok Slovákov v Poľsku, 2007. 144 s. ISBN 978-83-7490-093-5.
10. MAJERIKOVÁ-MOLITORIS M., MOLITORIS L., SMONDEK M.: *Tajné dejiny hornej Oravy*. Krakov : Vydavateľstvo a tlačiareň Spolku Slovákov v Poľsku, 2012. 151 s. ISBN 978-83-7490-492-6.
11. ROGULOVÁ, J.: Formovanie severnej hranice Česko-Slovenska v rokoch 1919 – 1920 v Národných novinách (tlačová rešerš). In *Historické štúdie 43*. Bratislava : Veda, 2004. s. 115-122.
12. SULAČEK, J.: Z činnosti Plebiscitnej komisie v Spišskej Belej (1919-1920). In: *Z minulosti Spiša XIV/2006*. Levoča : Spišský dejepisný spolok Levoča, 2006. s. 199-228.
13. VALENTA, J.: *Česko-poľské vzťahy v letech 1918-1920 a Těšínské Slezsko*. Ostrava : Krajské nakladatelství, 1961. 501 s. ISBN (Brož.).
14. Vládna vyhláška č. 20/1925 Sb. z 18. decembra 1924 o rozhodnutí konferencie veľvyslancov z 28. júla 1920 o Tešínsku, Orave a Spiši.
15. Question of Jaworzina (Polish-Czechoslovakian Frontier), Advisory Opinion, 1923 P.C.I.J. Publications (ser. B) No. 8 (Dec. 6).

Význam Parížskej mierovej konferencie (1919) pre (ne)ukončenie vojnového stavu

Bc. Adriána Knežníková

Úvod

Dňa 11. novembra 1918 sa neskončila len prvá svetová vojna, jeden z najkrvavejších konfliktov v histórii, ktorý si vyžiadal milióny životov vojakov a odhalil „morálny“ úpadok najvyspelejších národov sveta. Tento deň zároveň znamenal aj výrazné oslabenie dovtedajšieho globálneho vplyvu Európy vo viacerých oblastiach. Po skončení vojny bolo potrebné obnoviť nielen mier, ale nastoliť aj nový medzinárodný poriadok, ktorý sa postupne formoval prostredníctvom zakladania medzinárodných organizácií. Stabilizácia pomerov v Európe však nebola možná bez zohľadnenia požiadaviek mnohých národností, ktoré predtým trpeli pod národnostným útlakom monarchistických režimov. Parížska mierová konferencia (ďalej len „Konferencia“) po prvej svetovej vojne mala zásadný význam, ktorý spočíval v snahe ukončiť vojnový konflikt a obnoviť mier v Európe. Súčasťou týchto snáh bolo aj vytvorenie medzinárodnej organizácie, ktorá by zabezpečovala dodržiavanie mierových dohôd. Konferencia však zároveň zásadne ovplyvnila povojnové usporiadanie Európy. Na Parížskej mierovej konferencii bolo právo národov na sebaurčenie uznané najmä v rámci princípov, ktoré presadzoval americký prezident Thomas Woodrow Wilson. Hoci myšlienka sebaurčenia nebola výslovne zahrnutá do Versailleskej zmluvy, ovplyvnila vytvorenie nových štátov a úpravu hraníc v Európe.

1. Parížska mierová konferencia

*„Veľa nádejí sa vkladalo do osoby amerického prezidenta Thomasa Woodrowa Wilsona. Jeho návrhy na spravodlivé mierové usporiadanie formulované začiatkom roka 1918 slúžili ako východiskový dokument.“*¹⁵¹ Dňa 8. januára 1918, adresoval Kongresu USA, takzvaný štrnásť bodový program na dosiahnutie svetového mieru.¹⁵² Wilsonov cieľ bol vytvoriť stabilný a spravodlivý svetový poriadok, aby sa predišlo ďalším konfliktom. Týchto štrnásť bodov zahŕňalo odzbrojenie, reštrukturalizáciu Európy na princípe práva národov na sebaurčenie a predovšetkým založenie Spoločnosti národov, ktorá mala zabezpečovať riešenie konfliktov medzi štátmi mierovými prostriedkami.¹⁵³ Wilson sa v Kongrese USA vyjadril, že *„chceme, aby na svete bolo bezpečne každému mierumilovnému národu, ktorý ako my sami, chce žiť svojim vlastným životom, rozhodovať o svojich vlastných inštitúciách“*¹⁵⁴ Vo svojich štrnástich bodoch, ako sa toto vyhlásenie nazýva, chcel

¹⁵¹ALDEBERT, J. a kol.: *Dejiny Európy*. Mladé Letá, 2001. ISBN 80-06-00605-9. s. 328.

¹⁵²President Woodrow Wilson's 14 Points (1918). [online]. Dostupné z: <https://www.archives.gov/milestone-documents/president-woodrow-wilsons-14-points>.

¹⁵³ *Ibid.*

¹⁵⁴Americký prezident pred sto rokmi šokoval Európy: Chceme, aby takto po vojne vyzeral svet. [online]. [cit. 2024-11-03]. Dostupné z : <https://hnonline.sk/history/1-svetova-vojna/1670670-americky-prezident-pred-sto-rokmi-sokoval-europu-chcem-aby-takto-po-vojne-vyzeral-svet>

predstaviť svetu návrh na ukončenie prebiehajúcej vojny a stanoviť nové základy pre povojnové usporiadanie. Program bol rozdelený na dve časti, kde prvých 8 bodov boli označované ako povinné. Zvyšných 6 boli vnímané fakultatívne. „*Celý jeho program Štrnástich bodov bol na sklonku vojny vnímaný ako revolučný krok.*“¹⁵⁵ Týchto štrnásť bodov predstavovali základy pre mierové vyjednávanie na konci prvej svetovej vojny.¹⁵⁶ Prvá svetová vojna zásadne ovplyvnila dejiny a zmenila ideály, ktoré prevládali v 19. storočí. Konflikt si vyžiadal približne 10 miliónov obetí a 20 miliónov zranených, pričom spôsobil obrovské škody na krajine a biliónové finančné straty. Napriek tomu však nevyriešil žiadané zásadné otázky. Preto sa víťazné mocnosti upínali k nádeji, že mierová konferencia by mohla určiť nové smerovanie do budúcnosti. V decembri 1918 francúzske ministerstvo zahraničných vecí rozposlalo pozvánky na mierovú konferenciu tým krajinám, ktoré sa považovali za spojencov Dohody a pridali sa na stranu víťazných mocností.¹⁵⁷ Išlo o konferenciu víťazov, na ktorú porazené štáty pozvané neboli. Práve v Paríži sa mala nielen „prekresliť“ mapa sveta, ale aj vytvoriť nový svetový poriadok, ktorý by zabránil opakovaniu konfliktov podobných Prvej svetovej vojne.

Parížska mierová konferencia z 18. januára 1919 bola kľúčovým diplomatickým stretnutím po skončení prvej svetovej vojny. Konala sa s cieľom vytvoriť podmienky pre mierovú dohodu, ktorá by formálne ukončila vojnový stav medzi zúčastnenými krajinami. Konferencia prebiehala od januára 1919 do januára 1920, pričom hlavné zmluvy, ktoré uzavrela, mali zásadný vplyv na povojnové usporiadanie Európy a iných častí sveta. Začiatkom roku 1919 sa Paríž a jeho okolie stali stredobodom svetového diania. Na niekoľko mesiacov sa tu zišli najvplyvnejší a najmocnejší muži sveta spolu s rozsiahlymi delegáciami poradcov a odborníkov.¹⁵⁸ Parížska mierová konferencia sa oficiálne začala prvým plenárnym zasadnutím dňa 18. januára 1919, konkrétne v Zrkadlovej sieni na zámku Versailles. Štáty sa rozdelili do viacerých skupín. Hlavné mocnosti s univerzálnymi záujmami – Francúzsko, USA, Veľká Británia, Taliansko a Japonsko, ktoré sa zúčastňovali všetkých rokovaní a konferencií. Druhú skupinu tvorili menšie štáty, ktoré sa zúčastnili bojov, medzi nimi aj novovzniknuté Československo. Do poslednej skupiny patrili štáty, ktoré síce do vojny nevstúpili, ale prerušili diplomatické vzťahy s Nemeckom, Rakúsko-Uhorskom a Osmanskou ríšou. „*Rozhodujúce postavenie na konferencii mali veľmoci Dohody – Francúzsko, Veľká Británia, Spojené štáty americké a Taliansko.*“¹⁵⁹

Na to, aby sa zvýšila „pružnosť“ rokovaní, bol vytvorený užší orgán – Rada štyroch resp. „Veľká štvorka“, ktorá pozostávala z Woodrowa Wilsona, Georgea Clemenceaua, Davida

¹⁵⁵*Ibid.*

¹⁵⁶President Woodrow Wilson's 14 Points (1918). [online]. Dostupné z: <https://www.archives.gov/milestone-documents/president-woodrow-wilsons-14-points>

¹⁵⁷MAC MILLAN, M.: *Peacemakers: The Paris Conference of 1919 and Its Attempt to End War*, J. Murray, 2001. ISBN 0 71955 939 1.

¹⁵⁸FERIANCOVÁ, A.: *Nenájdená bezpečnosť: Československo, Nemecko a úpravy medzinárodného systému v Európe 1922 – 1926*. Nitra, 2010. 1. ISBN 978-80-8094-689-0 s. 8.

¹⁵⁹HRONSKÝ, M.: *Trianon – Vznik hraníc Slovenska a problémy jeho bezpečnosti (1918 – 1920)*. VEDA, 2011. ISBN 978802411837. s. 18.

Lloyda Georgea a Vittoria Orlanda. Rokovania „Veľkej štvorky“ boli zdĺhavé a zložité, najmä preto, lebo jednotlivé záujmy účastníkov sa navzájom viac rozchádzali než zhodovali. Mierotvorcovia síce zdieľali spoločný cieľ dosiahnuť trvalý mier, no prvé vážne problémy sa objavili už krátko po otvorení konferencie. Každý z víťazov mal vlastné, často veľmi odlišné predstavy o tom, ako by mal svet po vojne vyzerat'. Počas rokovaní v Najvyššej rade a medzi členmi Veľkej štvorky sa vyhranili dva zásadné protikladné názory na najdôležitejšie otázky povojnového usporiadania. Veľká štvorka bola zodpovedná za kľúčové rozhodnutia a určovaní hlavných smerov rokovaní. Najvyššia rada zasa predstavovala formálnejší orgán, pozostávajúci z lídrov Veľkej štvorky, ale aj ich hlavných diplomatov a poradcov ako napríklad ministri zahraničia a iní vysoko postavení úradníci. Mala za úlohu riešiť konkrétne záležitosti týkajúce sa mierových podmienok a vykonávala rozhodnutia prijaté Veľkou štvorkou.¹⁶⁰

Počas väčšiny konferencie sa americký prezident Wilson usiloval presadiť svoju myšlienku „mieru bez víťazstva“ a zabezpečiť, že Nemecko, ako vedúca sila centrálnych mocností a hlavný porazený, nebude potrestané príliš prísne. Na druhej strane, lídri Clemenceau a Lloyd George trvali na tom, že Nemecko musí byť adekvátne potrestané a oslabené, aby sa ospravedlnila obrovská cena, ktorú vojna stála.¹⁶¹ Clemenceau, na rozdiel od Wilsona, nemal príliš veľkú dôveru v koncepciu všeobecného mieru. Namiesto toho sa usiloval vyťažiť z víťazstva maximum pre Francúzsko, aby získalo dominantnú pozíciu v Európe, a to na úkor Nemecka. Bol presvedčený, že Nemci musia Francúzom kompenzovať všetky straty a utrpenie, a jeho plánom bolo ich finančne zruinovať, až zlikvidovať. Na druhej strane liberál Lloyd George a jeho kolegovia, ktorí v zániku nemeckej oceánskej flotily videli rozpad najväčšej hrozby pre britské impérium, sa naopak snažili o čo najskoršiu obnovu Nemecka a jeho zapojenie do európskej hospodárskej štruktúry.¹⁶² Lloyd George zdieľal Wilsonov názor, že Nemecko by malo byť potrestané len mierne, pretože Británia ho považovala za svojho tradičného obchodného partnera. Okrem toho mal obavy, že príliš prísne sankcie by mohli viesť k nárastu bolševizmu v Nemecku, a preto nesúhlasil so svojim francúzskym kolegom. Hlavní predstavitelia sa stretávali každý deň, pričom rokovania boli zdĺhavé a často sa ťahali až do neskorých nočných hodín. Na konci januára 1919 sa začali formovať prvé rysy mierových dohôd, pričom niektoré mali jasnejšie ciele, iné zasa menej.

1.1 Spoločnosť národov

Medzi významné výsledky parížskej mierovej konferencie patrila vznik Spoločnosti národov, ktorá predstavovala prvý historický pokus zrealizovať myšlienku kolektívnej bezpečnosti prostredníctvom efektívnej fungujúcej medzinárodnej organizácie. Táto

¹⁶⁰SHARP, A.: *The Versailles Settlement: Peacemaking in Paris, 1919* (The Making of the 20th Century). ISBN 978-0312055790.

¹⁶¹JANCURA, V.: *Paríž 1919: Mierotvorcovia sledovali vlastné záujmy*. [online]. [cit. 2024-11-03]. Dostupné z: <https://zurnal.pravda.sk/neznama-historia/clanok/499004-pariz-1919-mierotvorcovia-sledovali-vlastne-zaujmyv/>.

¹⁶²DEJMEK, J.: *Post-versailleský systém a „Nová Evropa“: Liberálne demokratické usporiadanie, či diktát víťazú?* (Teze nejen k devadesátému výročí Trianonu). s. 14.

organizácia sa nielenže stala predchodkyňou Organizácie Spojených národov, ale tiež sa snažila zabezpečiť mier a spoluprácu medzi štátmi na globálnej úrovni.

Rokovanie o založení Spoločnosti národov sa konalo už na druhom plenárnom zasadnutí dňa 25. januára 1919. Táto organizácia bola súčasťou vízie amerického prezidenta Wilsona, ktorý predložil svoje návrhy na riešenie globálnych otázok po vojne vo svojom posolstve pred Kongresom Spojených štátov už dňa 8. januára 1918.¹⁶³ Jeho štrnásty bod, ktorý bol súčasťou jeho plánu resp. programu, sa priamo týkal vzniku Spoločnosti národov, ktorá mala mať schopnosť riešiť medzinárodné spory mierovými prostriedkami a zabezpečiť politickú nezávislosť a územnú integritu pre všetky štáty, veľké aj malé. Parížska mierová konferencia vyústila do Versaillskej mierovej zmluvy, ktorá bola podpísaná v Zrkadlovej sieni Versaillského zámku 28. júna 1919 a nadobudla účinnosť dňa 10. januára 1920. Týmto dňom začala existovať aj Spoločnosť národov.¹⁶⁴ Je úsmevné, že hlavným plánom práve amerického prezidenta Wilsona bolo založenie tejto medzinárodnej organizácie, ale samotný Pakt Spoločnosti národov kongres USA neratifikoval, a jeden z iniciátorov vzniku tejto organizácie sa nikdy nestal jej členom. Idey Wilsona, neskôr presadil Franklin Roosevelt pri vzniku Organizácie Spojených národov.¹⁶⁵

1.2 Parížska mierová konferencia a Nemecko

Nemecko bolo jedným z porazených štátov, čo sa odrazilo aj na prístupe víťazných mocností voči nemu. Keďže nebolo pozvané na Parížsku mierovú konferenciu, jeho predstavitelia mali len obmedzenú možnosť ovplyvniť priebeh rokovaní. Každá z víťazných mocností mala odlišný názor na to, akú výšku reparácií by Nemecko malo zaplatiť za spôsobené škody. Wilson si mohol dovoliť byť najviac nestranný, pretože Spojené štáty utrpeli počas vojny najmenšie straty. Považoval za dôležité, aby sa krajiny neobracali proti Nemecku, pretože aj keď sa nachádzalo na pokraji kolapsu, táto situácia nebude trvať večne.¹⁶⁶ Tento miernejší prístup podporil aj Britský premiér Lloyd George, ktorý varoval, že „nemôžeme Nemecko zmrzačiť a zároveň očakávať, že bude schopné platiť.“¹⁶⁷ Na druhej strane, najtvrdší postoj k otázkam trestu a reparácií pre Nemecko zaujal francúzsky premiér Clemenceau. Kým sa v Paríži pripravovalo podpísanie mierovej dohody, v Nemecku verejnosť nadšene vítala vojakov, ktorí sa vracali z frontu. Mnohí Nemci boli presvedčení, že vojnu neprehrali; podpísali iba prímerie, nie porážku. Avšak realita bola taká, že Nemecko sa nachádzalo v katastrofálnom stave – ekonomicky vyčerpané a čelilo vnútorným nepokojom¹⁶⁸. „*Vojna zrútila ilúzie o výnimočnosti a poslaní nemeckého národa, o ktorých bola nemecká spoločnosť presvedčovaná počas*

¹⁶³TASR: *V Paríži pred 105 rokmi vznikla Spoločnosť národov, predchodkyňa OSN*. [online]. [cit. 2024-11-03]. Dostupné z: <https://www.teraz.sk/magazin/v-parizi-pred-105-rokmi-vznikla-spolo/769618-clanok.html>

¹⁶⁴*Ibid.*

¹⁶⁵MACMILLAN, M.: *Peacemakers: The Paris Peace Conference of 1919 and Its Attempt to End War*.

¹⁶⁶COWAN, P.: *Paris 1919: Un traité pour la paix* (dokumentárny film), 2009. Francúzsko/Kanada.

¹⁶⁷MORAVCOVÁ, D.: *Výmarská republika*. ISBN 80-246-1176-7. s. 36-37.

¹⁶⁸FERGUSON, N.: *The Pity of War: Explaining World War I* (Revised). ISBN 9780465057122.

*predchádzajúcich desaťročí.*¹⁶⁹ Vojenské neúspechy, nečakaný vznik republiky, útek cisára a ďalšie udalosti spôsobili frustráciu a zhoršenie životných podmienok, ale aj presvedčenie, že koniec vojny je nespravodlivý.¹⁷⁰ Krajina sa ocitla pod potravinovou blokádou a tisíce ľudí zomierali od hladu. Bolo jasné, že situácia sa nezlepší, kým Nemecko nebude pozvané do Paríža na rokovania.

Delegácia Nemecka dorazila do Paríža začiatkom mája, vedená vtedajším ministrom zahraničia Ulrichom von Brockdorff-Rantzauom. Nemecko dostalo pozvánku do Paríža až krátko pred podpisom mierovej zmluvy, jeho delegácia mala tri týždne na zoznámenie sa s obsahom mierových podmienok.¹⁷¹ Dosiahnutý kompromis odrážal kombináciu wilsonovského idealizmu, francúzskej snahy „čo najviac“ oslabiť Nemecko a britského úsilia zabrániť nadmernému posilneniu francúzskych pozícií. Návrh textu mierovej zmluvy bol vypracovaný koncom apríla 1919 a 7. mája bol odovzdaný nemeckej delegácii vo Versailles, v hoteli Trianon-Palace.¹⁷² Obsah návrhu pre nemeckú delegáciu a verejnosť v Nemecku predstavoval veľké prekvapenie. Viera v spravodlivý mier, akú sľubovali Wilsonových štrnásť bodov, sa rýchlo rozplynula. Nemci sa cítili potrestaní a ponížení. Pôvodne váhali s podpisom zmluvy v tejto podobe, no pod tlakom ultimát zo strany spojencov, hroziacich obnovením vojny a obsadením Nemecka, ak zmluva nebude podpísaná v stanovenej lehote, nakoniec súhlasili.¹⁷³ Po pol roku rokovaní bola dňa 28. júna 1919 v Zrkadlovej sieni podpísaná Versaillská zmluva, ktorú podpísali dvaja nemeckí ministri, nasledovaní podpismi predstaviteľov spojencov.

2. Nemecko a Versaillská mierová zmluva

Versaillská mierová zmluva bola jednou z najvýznamnejších a najkontroverznejších dohôd Parížskej mierovej konferencie, ktorá ukončila Prvú svetovú vojnu. Táto zmluva bola podpísaná dňa 28. júna 1919 v zámku Versailles pri Paríži, priamo v Zrkadlovej sieni. Paradoxne, táto miestnosť bola aj miestom, kde v predchádzajúcom storočí nemecký cisár Wilhelm I. vyhlásil vznik Nemeckej ríše, čo pre Nemecko malo symbolickú hodnotu. Versaillská mierová zmluva bola namierená hlavne proti Nemecku a kládla si za cieľ obmedziť jeho moc, zabrániť mu v opätovnom ohrození európskeho mieru. V očiach mnohých Nemcov zmluva predstavovala nespravodlivý diktát, ktorý ponížil krajinu a priniesol jej hospodárske ťažkosti.¹⁷⁴ Zmluva sa nevnímala len ako dohoda, ktorá „ukončila“ vojnu, ale aj ako symbol ponižujúceho podriadeniu sa „nepriateľovi.“

¹⁶⁹FERIANCOVÁ, A.: *Nenájdená bezpečnosť: Československo, Nemecko a úpravy medzinárodného systému v Európe 1922 – 1926*, Nitra 2010. 1. ISBN 978-80-8094-689-0. s. 13.

¹⁷⁰*Ibid.*

¹⁷¹JANCURA, V.: *Paríž 1919: Mierotvorcovia sledovali vlastné záujmy*. [online]. [cit. 2024-11-03]. Dostupné na: <https://zurnal.pravda.sk/neznama-historia/clanok/499004-pariz-1919-mierotvorcovia-sledovali-vlastne-zaujmyv/>

¹⁷²MORAVCOVÁ, D.: *Výmarská republika*. ISBN 80-246-1176-7. s. 36.

¹⁷³MIKULÁŠOVÁ, A.: Cely svet bol v Paríži: Pred 100 rokmi podpísali Versaillskú zmluvu. In: *Historická revue*. [online]. [cit. 2024-11-03]. Dostupné z: <https://historickarevue.sme.sk/c/22528937/cely-svet-bol-v-parizi-pred-100-rokmi-podpisali-versaillsku-zmluvu.html>.

¹⁷⁴WOODBIDGE, S.: *World War I: is it right to blame the Treaty of Versailles for the rise of Hitler?* [online], 2018. [cit. 2020-5-5], Dostupné z: <https://theconversation.com/world-war-i-is-it-right-to-blame-the-treaty-of-versailles-for-the-rise-of-hitler-106373>.

„Versaillská zmluva má v tlačnej anglicko-francúzskej verzii s príloha 426 strán a 11 strán podpisov. Spolu ide o 440 paragrafov rozdelených na 15 častí.“¹⁷⁵ Vo všeobecnosti sa zmluva dá rozdeliť na viacero bodov – na „morálne“ sankcie, vojenské sankcie, hospodárske sankcie a územné zmeny.

a. Morálne sankcie

Hlavným bodom zmluvy bola „klauzula o vine za vojnu“, ktorá formálne stanovovala, že Nemecko nesie plnú zodpovednosť za začiatok vojny a následné ničenie, ktoré spôsobila. Išlo o článok 231, ktorý vyvolával značné rozhorčenie. Používal sa ako jeden z argumentov pre platenie reparácií. Výška finančných reparácií bola stanovená na niekoľko miliárd ríšskych mariek, čo malo pre nemeckú ekonomiku devastujúce dôsledky. Samotný dlh Nemecko splatilo v roku 2010.¹⁷⁶ Nemci sa ocitli v nezávideniahodnej situácii, kedy boli nútení splácať reparácie z prostriedkov, ktoré často sami nemali. Tieto platby viedli k ekonomickej kríze, a keď sa v roku 1929 pridala svetová hospodárska kríza, Nemecko čelilo hyperinflácii a masovej nezamestnanosti. Práve tieto ekonomické problémy mali neskôr zásadný význam pre vzostup Adolfa Hitlera a nacistickej strany. Malo dôjsť aj k potrestaniu nemeckých generálov podobne ako v prípade cisára. Nikdy však nedošlo k realizácii ich potrestania. „*Volanie po obžalobe a treste zostalo len na deklaratórnej úrovni.*“¹⁷⁷

Doložka o vine za vojnu *de facto* odsúdila Nemecko v očiach medzinárodného spoločenstva ako „morálneho vinníka.“ To spôsobilo, že Nemecko bolo v medzinárodných vzťahoch vnímané ako krajina, ktorá porušila normy civilizovaného sveta a spôsobila katastrofu globálnych rozmerov. Nielen, že Nemecko bolo ekonomicky a vojensky oslabené, ale stratilo svoj vplyv a akúsi „prestíž“ na medzinárodnej scéne. „*Charakter morálnych sankcií malo aj rozhodnutie, že Nemecko sa nemôže stať zakladajúcim členom Spoločnosti národov. Členom sa stalo až za zmenených medzinárodných podmienok v roku 1926.*“¹⁷⁸

Morálne sankcie obsiahnuté v zmluve spôsobili obrovský odpor voči Weimarskej republike, ktorá bola vnímaná ako „zradca“, pretože prijala podmienky a vzdala sa národných záujmov. Adolf Hitler šikovne využil tento národný pocit poníženia na mobilizáciu nemeckej verejnosti. Tvrdil, že Nemecko bolo nespravodlivo potrestané

¹⁷⁵ MIKULÁŠOVÁ, A.: Celý svet bol v Paríži: Pred 100 rokmi podpísali Versaillskú zmluvu. In: *Historická revue*. [online]. [cit. 2024-11-03]. Dostupné z: <https://historickarevue.sme.sk/c/22528937/cely-svet-bol-v-parizi-pred-100-rokmi-podpisali-versaillsku-zmluvu.html>.

¹⁷⁶ FLACKEMORE, E.: *Germany's World War I Debt Was So Large It Took 91 Years to Pay Off*. [online]. [cit. 2024-11-07]. Dostupné z: <https://www.worldwar1centennial.org/index.php/communicate/press-media/wwi-centennial-news/6436-germany-s-world-war-i-debt-was-so-crushing-it-took-92-years-to-pay-off.html>.

¹⁷⁷ MIKULÁŠOVÁ, A.: Celý svet bol v Paríži: Pred 100 rokmi podpísali Versaillskú zmluvu. In: *Historická revue*. [online]. [cit. 2024-11-03]. Dostupné z: <https://historickarevue.sme.sk/c/22528937/cely-svet-bol-v-parizi-pred-100-rokmi-podpisali-versaillsku-zmluvu.html>.

¹⁷⁸ *Ibid.*

a sľuboval, že zmluvu zvráti a obnoví nemeckú česť. Jeho rétorika rezonovala s pocitom hanby a frustrácie, ktorý bol dôsledkom morálnych sankcií, a mnoho Nemcov ho podporovalo práve preto, že im sľuboval, že vráti krajine ich stratenú „dôstojnosť.“ Práve tieto morálne sankcie, vytvorili prostredie, v ktorom mohli vyrásť radikálne ideológie. Hitler a nacistická propaganda tento pocit zrady a poníženia naplno využili, aby získali podporu a odhodlanie národa zmeniť podmienky, ktoré považovali za nespravodlivé.

b. Vojenské sankcie

Vojenské obmedzenia patrili ku kľúčovým bodom Versaillskej mierovej zmluvy. „*Mali zabrániť opakovaniu ozbrojeného konfliktu. Strach z po zuby ozbrojenej nemeckej armády bol v čerstvej pamäti.*“¹⁷⁹ Zmluva obsahovala, môžeme to nazvať, až „drastické“ obmedzenia pre nemeckú armádu. Armáda bola obmedzená na 100 000 vojakov, došlo k zrušeniu brannej povinnosti. „*Generálny štáb bol rozpustený, krajina nesmela vyrábať ani vlastniť ťažké zbrane, ako delá a tanky, lietadlá, veľké vojnové lode a ponorky.*“¹⁸⁰ Munícia, ktorej množstvo bolo presne určené, mala byť prísne kontrolovaná a viaceré vojenské objekty museli byť zničené. Továrne schopné vojenskej výroby mali byť buď odstránené, alebo pretransformované na civilnú produkciu. Nemecko, kedysi „hrdá“ vojenská veľmoc, bolo nútené akceptovať status krajiny bezbrannej voči prípadným budúcim agresiam. Tieto obmedzenia a straty kolónií, ktoré Nemecko stratilo v prospech Veľkej Británie, Francúzska, prispeli ešte väčšiemu pocitu, že Nemecko bolo ozaj „potrestané nespravodlivo.“

c. Hospodárske sankcie

Na príprave hospodárskych sankcií sa zúčastnilo mnoho odborníkov svojej doby. „*Išlo o rozsiahly a citlivý balík problémov, ktorý sa niekedy nepresne spája len s otázkou reparácií.*“¹⁸¹ Pôvodná predstava, že nemecké reparácie vyriešia všetky hospodárske problémy, sa ukázala ako nereálna. Otázkou zostávalo, čo presne malo Nemecko vlastne uhradiť. Predbežné sumy sa pohybovali v obrovských číslach. Suma reparácii nebola určená na mierovej konferencii a rozhodnutie sa znova odložilo na neskôr. Spojenci nakoniec dospeli ku konečnému rozhodnutiu po dlhých a únavných rokovaniach. Nemecku sa stanovili tzv. „vecné reparácie“. Nemecko malo odovzdať uhlie, chemické a priemyselné výrobky.¹⁸² Nemecké aktíva v zahraničí prepadli v prospech víťazných mocností. Ako súčasť reparácii Nemecko muselo odovzdať Francúzsku a Belgicku konkrétne počty koní a ďalších hospodárskych zvierat. Reparácie zahŕňali aj rôzne kultúrne odškodnenia. Napríklad vrátenie kníh a rukopisov do Belgicka.

¹⁷⁹*Ibid.*

¹⁸⁰*Ibid.*

¹⁸¹*Ibid.*

¹⁸²MORAVCOVÁ, D.: *Výmarská republika*. ISBN 80-246-1176-7. s. 36-37.

d. Územné zmeny

Diskusie o nových hraniciach Nemecka sa viedli veľmi dlho, pri ktorých sa najviac prejavovali nezhody medzi predstaviteľmi Dohody. Nemecko utrpelo značné teritoriálne straty. Versaillská mierová zmluva nielen, že zmenila hranice Nemecka, ale spôsobila stratu významných území, priemyselných oblastí a kolónií. Tieto straty mali oslabiť moc Nemecka a zabrániť opätovnému vyvolaniu konfliktu.

Alsasko a Lotrinsko sa vrátilo Francúzsku.¹⁸³ Tieto oblasti Nemecko získalo od Francúzska po prusko-francúzskej vojne v roku 1871. Išlo o významné územie s rozvinutým priemyslom a bohatými ložiskami uhlia a železnej rudy. Clemenceau si nárokoval Sársko¹⁸⁴, ktoré sa však na 15 rokov dostalo pod správu Spoločnosti národov a o jeho následnom osude rozhodlo referendum. Belgicko dostalo Eupen a Malmedy¹⁸⁵, čím sa rozšírili belgické hranice. Šlezvicko bolo pripojené Dánsku na základe plebiscitu. Západné Prusko pripadlo Poľsku, čo umožnilo získať prístup k Baltskému moru. Prístav Gdansk¹⁸⁶ bolo vyhlásené za slobodné mesto pod správou Spoločnosti národov, čo zabezpečilo Poľsku prístup k prístavu, a zároveň odrezalo Východné Prusko od zvyšku Nemecka. Nemecko stratilo všetky svoje kolónie v Afrike, Ázii a Tichomorí. Kolónie boli rozdelené medzi víťazné mocnosti a spravované ako mandátne územia Spoločnosti národov. Nemecké kolónie, ako dnes už nazývaná Namíbia, Kamerun a Togo v Afrike, sa stali územiami pod kontrolou Veľkej Británie a Francúzska. V Pacifiku prevzalo správu nad nemeckými územiami Japonsko.

e. Dôvody vzniku druhej svetovej vojny a prečo bola neúspešná Parížska mierová konferencia

Hoci Parížska mierová konferencia priniesla formálne ukončenie prvej svetovej vojny, ale rozhodnutia a podmienky nových zmlúv v skutočnosti vytvorili nové napätia. Tvrdé podmienky, najmä voči Nemecku vyvolali roztrpčenie, ktoré neskôr prispelo k nástupu nacionalistických hnutí a vypuknutiu Druhej svetovej vojny. Jednotlivé mierové zmluvy ako výsledky Parížskej mierovej konferencie prehlbovali ekonomické, politické a sociálne napätie v Európe. Najmä tvrdé podmienky Versaillskej zmluvy vytvorili podmienky a prostredie, v ktorom sa stali impulzom pre vzostup Adolfa Hitlera. Ekonomicky a politicky neudržateľné podmienky stanovené Versaillskou zmluvou, podnietili nemecký nacionalizmus, pocit nespravodlivosti a túžbu po „revanši“, čo Hitler „šikovne“ využil vo svojej propagande.

¹⁸³MIKULÁŠOVÁ A.: Celý svet bol v Paríži: Pred 100 rokmi podpísali Versaillskú zmluvu. In: *Historická revue*. [online]. [cit. 2024-11-03]. Dostupné z: <https://historickarevue.sme.sk/c/22528937/cely-svet-bol-v-parizi-pred-100-rokmi-podpisali-versaillsku-zmluvu.html>.

¹⁸⁴MORGAN, O., KENNETH, L. G.: Germany. In: *The Historical Journal*. [online]. Vol. 39. No. 3, 1996. [cit. 2024-11-03]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/2639970>.

¹⁸⁵MIKULÁŠOVÁ A.: Celý svet bol v Paríži: Pred 100 rokmi podpísali Versaillskú zmluvu. In: *Historická revue*. [online]. [cit. 2024-11-03]. Dostupné z: <https://historickarevue.sme.sk/c/22528937/cely-svet-bol-v-parizi-pred-100-rokmi-podpisali-versaillsku-zmluvu.html>.

¹⁸⁶*Ibid.*

Versaillská mierová zmluva výrazne zmenila mapu Európy a ovplyvnila mocenskú rovnováhu, najmä na úkor Nemecka. Strata území, priemyselných oblastí a kolónií nielenže obmedzila nemeckú ekonomiku a vojenskú silu, ale vytvorila atmosféru „rozčarovania“ a frustrácie, ktorá pripravila pôdu pre politické zmeny. Hospodárske sankcie zasa mali výrazný dopad na ekonomickú stabilitu Nemecka. Nielenže obmedzovali jeho priemyselnú produkciu a prístup k zdrojom, ale prehľbovali aj vnútornú ekonomickú krízu, ktorá sa stala „živnou“ pôdou znova pre vzostup extrémistických ideológií a pre nespokojnosť obyvateľstva. Vojenské sankcie mali síce za cieľ znížiť nemecký vojenský potenciál, a tým zabrániť ďalším konfliktom. No napriek tomu tieto opatrenia skôr prispeli k pocitom bezmocnosti a frustrácie v Nemecku. Oslabenie nemeckých ozbrojených síl a demilitarizácia krajiny sa stali jedným z kľúčových faktorov, ktoré prispeli k politickej nestabilite, ale zároveň podporili aj nacionalistické hnutia. Morálne sankcie zasiahli Nemecko na hlbokú emocionálnu a psychologickú úroveň. Išlo o poníženie, ktoré sa dotklo národnej hrdosti a identity. Morálny tlak a pocit akejsi nespravodlivosti, ktorý zmluvy vyvolala, vytvorili prostredie pre vznik radikálnych ideológií. Morálne sankcie tak nepriniesli mier, ale zasiali „semienka“ ďalšieho, ešte ničivejšieho konfliktu. Podľa nášho názoru sa Versaillská zmluva stala „dvojsčnou zbraňou“ – kým mala oslabiť a potrestať Nemecko, nakoniec sa pre Hitlerovu propagandu stala symbolom neprávosti a hnacou silou k dosiahnutiu moci. Zásluhou tejto zmluvy sa Hitlerovi podarilo spojiť nemeckú verejnosť v túžbe po odplate a obnovení národnej hrdosti a cti.

Záver

Mnoho autorov a historikov sa zhoduje, že výsledok Parížskej mierovej konferencie, a hlavne Versaillská mierová zmluva nebola príliš tvrdá. Tvrdia, že bola príliš mierna na to, aby dokázala zabrániť vzostupu Adolfa Hitlera a jeho nacistickej propagandy. Avšak výsledky jednotlivých rokovaní, výsledok samotnej Parížskej mierovej konferencie, skôr podnecoval k vypuknutiu ďalšieho konfliktu. Spôsobila viac napätia než zmierenia, čo viedlo k novému konfliktu. Konferencia nedokázala zaistiť dlhodobý mier práve pre nerovnováhu, ktorú vytvorila, a nesplnené očakávania mnohých národov. Podľa nášho názoru skôr konferencia predstavuje historický príklad toho, ako sa mierová dohoda môže zmeniť na zdroj ďalšieho napätia a vzniku konfliktu. Predstavovala kombináciu úspechov a neúspechov, mnohé rozhodnutia a nerealizované sľuby prispeli k napätiam a konfliktom v nasledujúcich desaťročiach. Konferencia bola ambiciózna vo svojich cieľoch, avšak ona sama stala jedným z faktorov, ktoré viedli k vzniku druhej svetovej vojny.

Zoznam použitej literatúry a zdrojov

1. ALDEBERT, J. a kol.: *Dejiny Európy*. Mladé Letá, 2001. s. 328. ISBN 80-06-00605-9.
2. Americký prezident pred sto rokmi šokoval Európy: Chcem, aby takto po vojne vyzeral svet, 4. Dostupné online: <https://hnonline.sk/history/1-svetova-vojna/1670670-americky-prezident-pred-sto-rokmi-sokoval-europu-chcem-aby-takto-po-vojne-vyzeral-svet>.

3. COWAN, P.: Paris 1919: *Un traité pour la paix* (dokumentárny film), 2009. Francúzsko/Kanada.
4. DEJMEK, J.: *Post-versailleský systém a „Nová Evropa“: Liberálné demokratické usporiadanie, či diktát víťazú? (Teze nejen k devadesátému výročiu Trianonu)*. s. 14.
5. FERIANCOVÁ, A.: *Nenájdená bezpečnosť: Československo, Nemecko a úpravy medzinárodného systému v Európe 1922 – 1926*. Nitra, 2010. s. 89. ISBN 978-80-8094-689-0.
6. FERGUSON, N.: *The Pity of War: Explaining World War I* (Revised), 2000. ISBN 9780465057122.
7. FLACKEMORE, E.: *Germany's World War I Debt Was So Large It Took 91 Years to Pay Off*. [online]. [cit. 2024-11-07]. Dostupné z: <https://www.worldwar1centennial.org/index.php/communicate/press-media/wwi-centennial-news/6436-germany-s-world-war-i-debt-was-so-crushing-it-took-92-years-to-pay-off.html>
8. HRONSKÝ, M.: *Trianon – Vznik hraníc Slovenska a problémy jeho bezpečnosti (1918 – 1920)*. VEDA, 2011. s. 685. ISBN 978802411837.
9. JANCURA, V.: *Paríž 1919: Mierotvorcovia sledovali vlastné záujmy*. [online]. [cit. 2024-11-03]. Dostupné z: <https://zurnal.pravda.sk/neznama-historia/clanok/499004-pariz-1919-mierotvorcovia-sledovali-vlastne-zaujmyv/>.
10. MAC MILLAN, M.: *Peacemakers: The Paris Conference of 1919 and Its Attempt to End War*, J. Murray, 2001. s. 574. ISBN 0 71955 939 1
11. MIKULÁŠOVÁ, A.: *Celý svet bol v Paríži: Pred 100 rokmi podpísali Versaillskú zmluvu*. Historická revue. [online]. [cit. 2024-11-03]. Dostupné z: <https://historickarevue.sme.sk/c/22528937/cely-svet-bol-v-parizi-pred-100-rokmi-podpisali-versaillsku-zmluvu.html>.
12. MORAVCOVÁ, D.: *Výmarská republika*, 2004. s. 274. ISBN 80-246-1176-7.
13. MORGAN, O., KENNETH, L. G.: Germany. In: *The Historical Journal*. [online]. Vol. 39. No. 3, 1996. [cit. 2024-11-03]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/2639970>.
14. President Woodrow Wilson's 14 Points (1918). [online]. Dostupné z: <https://www.archives.gov/milestone-documents/president-woodrow-wilsons-14-points>.
15. SHARP, A.: *The Versailles Settlement: Peacemaking in Paris, 1919* (The Making of the 20th Century). s. 244. ISBN 978-0312055790.
16. TASR: *V Paríži pred 105 rokmi vznikla Spoločnosť národov, predchodkyňa OSN*. [online]. [cit. 2024-11-03]. Dostupné z: <https://www.teraz.sk/magazin/v-parizi-pred-105-rokmi-vznikla-spolo/769618-clanok.html>.
17. WOODBRIDGE, S.: *World War I: is it right to blame the Treaty of Versailles for the rise of Hitler?* [online], 2018. [cit. 2020-5-5], Dostupné z: <https://theconversation.com/world-war-i-is-it-right-to-blame-the-treaty-of-versailles-for-the-rise-of-hitler-106373>.

Versaillská mierová zmluva ako výsledok Parížskej mierovej konferencie verzus Schumanova deklarácia a integračný proces v Európe

Anastasiia Stryzhak

Úvod

Otázka mieru bola vždy aktuálna. Preto som sa zaujímala o analýzu dvoch historicky dôležitých dokumentov, a to Versaillskej zmluvy z 28. júna 1919 a Schumanovej deklarácie z 9. mája 1950. Hoci sledovali ten istý cieľ - dosiahnuť dlhodobý mier v Európe, výsledky boli úplne odlišné. Po podpísaní prvého z nich, t. j. Versaillskej zmluvy, na seba ďalšia vojna nenechala dlho čakať a približne o 20 rokov neskôr sa história zopakovala. Povojnové obdobie bolo veľmi ťažké: po vyčlenení väčšiny rozpočtu na vojenský sektor a početných stratách počas druhej svetovej vojny trpela celá Európa zničením hospodárstva. Na jej obnovu, prakticky na jej pozdvihnutie z dna a na udržanie krehkého mieru bol potrebný inovatívny prístup. Tým sa stala Schumanova deklarácia, ktorá zjednotila Európu do jedného "nadmárodného spoločenstva".

Cieľom tohto príspevku je porovnať tieto dva zdanlivo odlišné dokumenty a preskúmať príčiny takýchto rozdielnych výsledkov. Prečo sa jeden z nich ukázal ako neúčinný, zatiaľ čo o druhom, ktorý navždy zmenil regionálne vzťahy, možno povedať, že „udržiava mier v Európe dodnes“? Aby sme to mohli urobiť, musíme sa najprv pozrieť na každý z nich osobitne, konkrétne na udalosti, ktoré viedli k ich podpísaniu, ich obsah, zúčastnené krajiny, politickú situáciu a mnohé ďalšie.

1. Versaillská mierová zmluva ako výsledok Parížskej mierovej konferencie

*Toto nie je mier. Je to prímerie na 20 rokov*¹⁸⁷

Ukončenie vojny si vyžadovalo právnu konsolidáciu jej výsledkov, preto sa predstavitelia víťazných krajín ponáhľali právne potvrdiť svoje úspechy. Vyjednávачi si od začiatku uvedomovali, že táto zmluva bude len dočasná, t. j. prímerie. Najdôležitejšie stretnutia zostali bez zápisníc, ba dokonca bez tajných poznámok. Právnická encyklopédia uvádza nasledujúci výklad Versaillskej zmluvy: Je to medzinárodná dohoda, ktorou sa skončila prvá svetová vojna a ktorú uzavreli Spojené štáty, Veľká Británia, Francúzsko, Taliansko, Japonsko, Belgicko, Brazília, Kuba, Ekvádor, Grécko, Guatemala, Haiti, Honduras, Libéria, Nikaragua, Panama, Peru, Poľsko, Portugalsko, Rumunsko, Kráľovstvo Srbov, Chorvátov a Slovincov, Siam, Československo, Uruguaj na jednej strane a Nemecko a jeho spojenci na strane druhej.¹⁸⁸ Už vo fáze rokovaní každá z víťazných krajín vzniesla voči Nemecku a spojencom nielen územné a finančné nároky,

¹⁸⁷FOCH, F.: Pri podpísaní Versaillskej mierovej zmluvy, 1919; REYNAUD, P.: *Mémoires* (1963) vol. 2, s. 428-432.

¹⁸⁸Юридична енциклопедія: В 6 т. / [редкол.: Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) та ін.]. – К.: «Українська енциклопедія», 1998. – Т. 1: А – Г. – 672 с.: іл., s. 339.

ale vopred dala najavo, že tieto rokovania sa skončia úplnou „porážkou nepriateľa“. Napríklad Spojené štáty sa usilovali o nastolenie nového svetového poriadku, v ktorom by zohrávali vedúcu úlohu a usilovali sa o prerozdelenie kolónií a území. Najradikálnejšie vyznievali názory Francúzska, ktoré zastupoval J. Clemenseau, pretože požadovali rozdelenie Nemecka na samostatné štáty a jeho návrat do stavu z roku 1871, navyše Francúzi požadovali neúmerne vysokú sumu reparácií - 450 - 480 miliárd zlatých mariek, ktorú Nemecko, samozrejme, nemohlo zaplatiť. Je zrejmé, že takýto kategorický prístup a metódy nemohli neviest' Nemcov k pocitu „urazeného národa“ a plánom na revanš, t. j. pomstu za poníženie. Svedčí o tom úryvok z memoranda D. Lloyd Georgea: Môžete zbaviť Nemecko jeho kolónií, priviesť jeho armádu na veľkosť policajného zboru a jeho námorníctvo na úroveň moci piateho rangu. Nakoniec na tom nezáleží: ak bude považovať mierovú zmluvu z roku 1919 za nespravodlivú, nájde si prostriedky, ako sa pomstiť víťazom...¹⁸⁹.

Versaillská mierová zmluva bola podpísaná 28. júna 1919. Obsahovala 440 článkov a jeden protokol. Čína odmietla zmluvu podpísať, pretože obsahovala prevod provincie Šan-tung na Japonsko. Americký Senát tiež neratifikoval Versaillskú zmluvu, najmä preto, že Spojené štáty odmietli vstúpiť do Spoločnosti národov, vytvorenej na základe tejto zmluvy a ktorej charta bola neoddeliteľnou súčasťou. Podľa podmienok Versaillskej zmluvy Francúzsko získalo späť Alsasko-Lotrinsko; okresy Eipen, Malmedy a Morenay pripadli Belgicku; Severné Šlezvicko Dánsku. Mesto Gdansk získalo štatút "slobodného mesta" pod správou Spoločnosti národov. Územie na ľavom brehu Rýna do 50 km do vnútrozemia sa stalo demilitarizovanou zónou. Sárska kotlina sa stala úplným a neobmedzeným vlastníctvom Francúzska a samotný región bol na 15 rokov daný pod správu Spoločnosti národov. Od Nemecka tak bolo anektovaná veľká časť územia a dvanástina obyvateľstva. Versaillská zmluva zbavila Nemecko všetkých kolónií a sfér vplyvu mimo krajiny. Stanovila jeho odzbrojenie a nemecká armáda, ktorá vznikla na základe voľného náboru, nemala mať viac ako 100 000 osôb. Nemecko bolo zbavené práva dovážať akékoľvek suroviny vhodné na výrobu zbraní. Krajina bola vyhlásená za zodpovednú za vypuknutie svetovej vojny a škody, ktoré spôsobila.¹⁹⁰ Tým sa vytvoril právny základ pre uloženie reparácií Nemecku na náhradu všetkých strát, ktoré vznikli Spojencom. Francúzsky bádateľ Jean Baptiste Duroselle zdôrazňuje, že mierové zmluvy z rokov 1919 - 1920¹⁹¹ spočiatku neboli veľmi v súlade s hlbokými a protichodnými záujmami štátov.¹⁹² Tu treba poznamenať, že prímerie nielenže podporovalo revanšizmus, ale vytváralo rozpory aj v táboch víťazných krajín, keďže zdieľali „už rozdelený svet“ a bolo jasné, že skôr či neskôr sa na niečom nezhodnú a začnú

¹⁸⁹DENMAN, s. 37-38, plné znenie: GOERGE, D.,L.: *Some Considerations for the Peace Conference Before They Finally Draft Their Terms, March 25th, 1919.* (The "Fontainebleau Memorandum" z 25.5.1919). Londýn. 1938. s. 404-11.

¹⁹⁰Mierová zmluva medzi mocnosťami spojenými a združenými a Nemeckom (Versailles, 28. júna 1919), publikovaná v Zbierke zákonov pod č. 217/1921 Sb.

¹⁹¹1919-1920 - Saintgernainská, Trianonská, Sèvreská a Neuillská zmluvy, ktoré spolu s Versaillskou zmluvou boli súčasťou Versaillského systému.

¹⁹²Дюрозель Жан-Батист История дипломатии від 1919 р. до наших днів / Перев. з фр. Е. Маричева, Л. Погореловой, В. Чайковського. / Ж. - Б. Дюрозель. - К.: Основа, 1995, s. 8.

diplomatické intrigy. Využijúc to, Nemecko by sa zdvihlo z kolien, pretože každá z víťazných krajín tajne individuálne rokovala s porazenými krajinami. To znamená, že zmluva by bola odsúdená na revíziu novou vojnou. Konfliktom sa nedalo vyhnúť len preto, že Versaillská zmluva schvaľovala „miešanie“ rôznych národov: Rumunsko vystaľovalo asi 300 000 ľudí z Besarábie, Nemci opustili Horné Sliezsko a 7,5 milióna Ukrajincov bolo rozdelených medzi Poľsko, Rumunsko a Československo. Ešte predtým samotná Parížska konferencia predpovedala novú vojnu. Nemecká armáda nebola úplne zničená, jej personál prežil.¹⁹³ Samotná Dohoda sa ju snažila zachovať, pretože počítala s budúcim útokom na sovietske Rusko. V dôsledku vojny a zmluvy sa rozpory medzi spojencami ešte viac prehĺbili. Versaillská zmluva mala ukončiť vojnu, ale stala sa jednou z príčin ďalšej vojny. Versaillská zmluva zároveň položila základy povojnového systému mierového usporiadania, ale napriek tomu zastavila krvavú vojnu. Vážnym nedostatkom zmluvy bola absencia záruk jej zachovania, keďže noví politickí vodcovia, ktorí by sa dostali k moci po „otcoch z Versailles“, by sa od ustanovení príméria dištancovali. Zmluva stanovila povojnovú rovnováhu síl vo svete. Prirodzene, výdobytky víťazných mocností, definované v roku 1919, nemohli zostať nezmenené. Rovnováhu zaručenú povojnovými zmluvami narušila nielen nespokojnosť s podmienkami zmlúv, ale aj národná nevôľa porazených, ktorí snívajú o zmene, či dokonca pomste.

Prvá svetová vojna dala vzniknúť novému politickému hnutiu - utopickému liberalizmu a jeho protipólu - realizmu, ktorých zástancovia sa neustále sporili o to, ako dosiahnuť mier, pretože prví verili, že je to možné prostredníctvom spolupráce a vzájomnej závislosti medzi štátmi, zatiaľ čo druhí podporovali mocenskú politiku. Podľa môjho názoru je Versaillská zmluva prejavom tejto mocenskej politiky, pretože porazené štáty, t. j. Nemecko a jeho spojenci, sa museli podriaďovať víťazom vojny, a pristúpiť na všetky nespravodlivé podmienky. Mier sa však nedá budovať silou. Prorocké slová maršala Focha sa naplnili a Nemecko v roku 1939 opäť vstúpilo do vojny.

2. Schumanova deklarácia a integračný proces v Európe

Po druhej svetovej vojne zaujala politikov a vedcov myšlienka európskej integrácie s novým elánom, aby sa raz a navždy zabránilo ozbrojeným stretom medzi európskymi štátmi a aby sa zabránilo novému krviprelievaniu. Myšlienky integrácie a federalizácie európskych štátov vychádzali z kritiky nacionalizmu a boli reakciou na neschopnosť štátov riešiť konflikty mierovou cestou.¹⁹⁴ Rozhodujúci impulz na realizáciu takéhoto kroku dali francúzsky minister zahraničných vecí Robert Schuman a jeho spolupracovník Jean Monnet, ktorí vypracovali plán integrácie výroby uhlia a ocele medzi Nemeckom a Francúzskom, založený na „komunitárnej metóde“, ktorú vypracoval J. Monnet. *Zjednotenie európskych národov vyžaduje, aby zmizol stáročný protiklad medzi*

¹⁹³GEORGE, D.L.: *The Truth about the Peace Treaties*. London: Victor Gollancz. Volume 1, 1938. s. 394.

¹⁹⁴LACINA, L., STREJČEK, P., BLÍŽKOVSKÝ, P.: *Učebnice evropské integrace*. 4., přeprac. a aktualiz. vyd. Brno: Barrister & Principal, 2016. ISBN 9788074851049, s. 14

*Francúzskom a Nemeckom: započaté aktivity musia zahrňovať predovšetkým Nemecko a Francúzsko.*¹⁹⁵

Dňa 9. 5. 1950 francúzsky minister zahraničných vecí Robert Schuman oznámil v Quai d'Orsay rozhodnutie založené na výsledkoch jeho práce, podľa ktorého by sa mal uhol'ný a oceliarsky priemysel Nemecka a Francúzska, ako aj ďalších európskych štátov pripravených zúčastniť sa, zjednotiť a podriaďiť jedinému medzinárodnému orgánu – Vysokému Úradu. Takzvaný Schumannov plán sledoval nielen hospodárske a politické bezpečnostné záujmy, ale bol jednoznačne vnímaný ako prvá etapa vytvorenia Európskej federácie. Politici boli presvedčení, že sa tak ľahko a rýchlo dosiahne spojenie záujmov potrebné na vytvorenie Spoločenstva a že plán obsahuje zárodoky väčšieho a hlbšieho zjednotenia štátov, ktoré boli dlho navzájom nepriateľské. Nemecko by sa tak na jednej strane mohlo opäť stať súčasťou európskej komunity a na druhej strane by mohlo byť kontrolované, keďže nemecký sektor ocele a uhlia by bol zverený nadnárodným orgánom nezávislým od národných štátov, ktoré by sa starali o "spoločné dobro" celého združenia, nie jednotlivých štátov, čo by združeniu umožnilo konať efektívnejšie ako iné existujúce medzinárodné organizácie. Metóda, ktorú navrhol J. Monnet, teda predpokladala zjednotenie národov Európy v rámci jednej organizácie, pričom samotné štáty by nezanikli, ale určitú (a časom sa zväčšujúcu) časť svojich zvrchovaných práv by preniesli na nadnárodné inštitúcie poverené všetkými funkciami verejnej moci: zákonodarnou, výkonnou a súdnou. Hlavnou myšlienkou bolo to, že základom európskej výstavby slúži hospodárska integrácia, ktorá musí prejsť určité etapy vývoja jej foriem.

Dňa 18. apríla 1951 bola podpísaná Zmluva o založení Európskeho spoločenstva uhlia a ocele (ESUO), ktorá nadobudla platnosť 27. júla 1952. Jej platnosť bola stanovená na 50 rokov, takže ESUO prestala existovať 23. júla 2002. Zmluva bola pokusom o realizáciu európskej integrácie prostredníctvom ekonomických prostriedkov v nádeji, že oblasti ekonomickej integrácie sa rozšíria a budú sa vzťahovať na celé hospodárstvo a nakoniec dôjde aj k politickej integrácii. Najdôležitejším úspechom ESUO bolo vytvorenie spoločného trhu. Zmluva priznala ESUO právnu subjektivitu a vybavila ho právomocami potrebnými na dosiahnutie cieľov. Takisto sa podľa článku 5 Zmluvy o ESUO stanovilo, že zoskupenie vykonáva svoje úlohy v prísnom súlade s článkami zmluvy pri rešpektovaní zvrchovanej právomoci štátov. Spojené kráľovstvo Veľkej Británie a Severného Írska k zmluve nepristúpilo kvôli svojim kolóniám v zámorí a neochvejnému presvedčeniu o vlastnom globálnom význame. Ďalšia dohoda o založení Európskeho hospodárskeho spoločenstva bola základným dokumentom, ktorý dal podnet na rozvoj integrácie. Integračné procesy sa však rozvíjali najmä v hospodárskej oblasti. Všetky možné pokusy o rozšírenie spolupráce a prechod k politickej alebo obrannej spolupráci neboli také úspešné, ako ukázala skúsenosť s vytvorením Európskeho obranného spoločenstva.

¹⁹⁵2/ La déclaration du 9 mai 1950, Schuman, R.: *Pour l'Europe*, s. 201.

Avšak plodom tých Spoločenstiev je možné považovať Európsku úniu, ktorá nastúpila na ich miesto a súčasne vykonáva podobné úlohy. Jej neustále snahy o mier v jednotnej Európe prispievajú k jeho udržaniu a dá sa povedať, že zatiaľ daný systém Únie funguje. Pretože, preskúmavajúc a pozerajúc na skutkový stav si všimneme: dodnes žiadna vojna nevypukla medzi členskými štátmi Európskej únie. Ale otázkou je čím sa tak líšili Spoločenstva od ostatných medzinárodných organizácií? Keďže už boli vytvorené desiatky alebo stovky medzinárodných organizácií s tým istým alebo podobným cieľom, ako napríklad Spoločnosť Národov po prvej svetovej vojne, z akého dôvodu Spoločenstva dosiahli takéhoto úspechu? Odpoveďou je právo. Právo Spoločenstiev ovládalo takými špecifikami, ktoré vtedajšie klasické medzinárodné právo, ktorým sa riadili tie organizácie, ani nepoznalo. Právo Spoločenstiev, alebo tzv. komunitárne právo sa odlišuje od medzinárodného práva najprv tým, že je relatívne samostatné¹⁹⁶ a je „*integrálnou súčasťou ... právneho poriadku použiteľného na území každého členského štátu*“.¹⁹⁷ V zmysle rozhodnutí Európskeho súdneho dvora (ESD) sa „*samostatnosťou*“ rozumie, že komunitárne právo prestalo byť druhom medzinárodného práva, ale stalo sa novým právnym poriadkom, ktorý pochádza z autonómneho prameňa – zo zmluvy. Samostatnosť komunitárneho práva je podľa ESD daná predovšetkým tým, že komunitárne právo sa opiera o vlastné základné normy ústavnej povahy¹⁹⁸; normy komunitárneho práva je oprávnená autoritatívne vykladať a aplikovať jediná konečná a obligatórna inštancia – Súdny Dvor Európskych Spoločenstiev a komunitárne právo si vystačí samo o sebe. Inou osobitosťou jeho je to, že zaväzuje nielen členské štáty, ale aj jednotlivcov. *Zmluva o založení ES „vytvára nový právny poriadok (...), ktorého subjektmi sú nielen členské štáty ale aj ich štátni príslušníci“*.¹⁹⁹ Teda na to, aby komunitárne zmluvy zakladali práva pre jednotlivcov sa nevyžaduje, aby sa príslušné ustanovenia zakladajúcich zmlúv výslovne zmieňovali o jednotlivcoch ako o subjektoch práva; stačí, ak ukladajú členským štátom jasne určené povinnosti.

Na rozdiel od bežných medzinárodných zmlúv komunitárne právo má priamy účinok v práve členského štátu²⁰⁰, ktorý spočíva v priznaní práv a ukladaní povinností, a to priamo a bez pomoci iného právneho predpisu, pričom fyzická osoba alebo právnická osoba sa môže následne dovolať konkrétneho právneho aktu Európskych spoločenstiev priamo pred súdom. Predpokladom priameho účinku je spravidla priama aplikovateľnosť, čo je vlastnosť práva Európskych spoločenstiev, ktorá znamená, že na jeho uplatňovanie zo strany členských štátov nie je prípustné jeho prevzatie vnútroštátnym zákonodarstvom. To znamená, že k aplikácii dochádza bez pomoci vnútroštátnej normy. Dokonca podľa Súdneho dvora vnútroštátny súd pri aplikácii ustanovenia komunitárneho práva je povinný z vlastnej úradnej moci neuplatniť každé

¹⁹⁶BÚRCA, G. D.: *The European Court of Justice and ...* 2009, s. 4-7.

¹⁹⁷Rozsudok Súdneho Dvora z 9. marca 1978, prípad 106/77 Amministrazione delle Finanze dello Stato v. Simmenthal SpA, [1978], ECR 629. (Simmenthal II).

¹⁹⁸Rozsudok Súdneho dvora z 15. júla 1964, C-6/64 Costa v. E.N.E.L.

¹⁹⁹Rozsudok Súdneho Dvora z 5. februára 1963, prípad 26/62 Van Gend en Loos - Súdny dvor zopakoval neskôr aj vo svojom stanovisku 1/91.

²⁰⁰Rozsudok Súdneho Dvora z 5. februára 1963, prípad 26/62 Van Gend en Loos.

vnútroštátne ustanovenie, a to bez ohľadu na čas prijatia, ktoré je v rozpore s právom ES a to bez toho, aby musel najprv žiadať na jeho zrušenie legislatívnou cestou alebo iným postupom, zakotveným v ústave.²⁰¹ Čo preukazuje na ďalšiu špecifiku, a to prednosť práva Spoločenstiev pred vnútroštátnym právom členských štátov.

3. Porovnanie Versaillskej zmluvy a Schumanovej deklarácie

Predovšetkým, základným rozdielom je to, že to sú vo svojej podstate odlišné dokumenty: ako je zrejmé z názovu, mierová zmluva a deklarácia. Zatiaľ, čo Versaillská zmluva je záväzná pre štáty, Schumanova deklarácia – nie je. Ďalej skutočnosť, že pri Versaillskej mierovej zmluve Nemecku, ako zodpovednému štátu, neumožnili sa zúčastniť na rokovaníach o ustanoveniach zmluvy, ktoré sa ho priamo týkali. Nejaké spravodlivé podmienky ani neprechádzali do úvahy. Pri Schumanovej deklarácii však každá zo zúčastnených krajín mala možnosť vyjadriť nesúhlas. Taktiež v rámci ESÚO existovali jednotlivé orgány, ktoré zastupovali záujmy samotných členských štátov. Takýmto spôsobom sa bránilo zanedbávaniu a pri rozhodovaní bol každý štát vypočutý. Nemecko tú spoluprácu potrebovalo, lebo ako poznamenal Alfred Grosser, vďaka týmto významným zmenám mladý nemecký štát bol okamžite považovaný za partnera s plnými právami, najmä po prihlásení sa k Schumanovmu Európskemu spoločenstvu uhlia a ocele.²⁰²

Naopak Versaillská zmluva zdôraznila priepasť medzi porazenými a víťazmi, kde len poslední mali právo rozhodovať. Okrem toho nemecký národ musel uznať, že má ako jediný vinu na vypuknutí vojny. Takýto postoj Nemci nemohli akceptovať. Z jednej strany, tvrdé sankcie uvalené na Nemecko znemožnili dokonca upevnenie nemeckej demokracie a z inej neboli dostatočne tvrdé na to, aby garantovali neschopnosť Nemecka na nový nástup. Čo sa týka Schumanovej deklarácie, tak spoločná regulácia hlavných surovín, nevyhnutných v zbrojnom priemysle, myslím si je spoľahlivou zárukou. Keďže každá zo strán mala s toho výhody a ich činnosť dohliadal a kontroloval nezávislý nadštátny orgán. Ďalej treba uviesť aj to, že Spoločnosť Národov, vytvorená na základe tejto mierovej zmluvy, ako organizácia, ktorá mala slúžiť na zaistenie mieru, vôbec nedokázala splniť svoju úlohu.

Záver

Pri analýze týchto dvoch dokumentov môžeme povedať, že každý z nich mal významný vplyv na medzinárodné vzťahy vo svete. Nakoniec sa však ukázalo, že Schumanova deklarácia bola oveľa účinnejším spôsobom udržania mieru. Za dôvody je možné označiť neefektívnosť Spoločnosti národov, neexistenciu žiadnej garancie dodržiavania Versaillskej zmluvy novými politickými vodcami, „zmiešanie“ rôznych národov v dôsledku nového rozdelenia území, príliš tvrdý sankčný režim, respektíve

²⁰¹Rozsudok Súdneho Dvora z 9. marca 1978, prípad 106/77 Amministrazione delle Finanze dello Stato v. Simmenthal SpA, [1978], ECR 629. (Simmenthal II).

²⁰²Grosser, A.: *L'Allemagne en Occident*. s. 67.

nespravodlivé podmienky a “jednostrannost” Versaillskej zmluvy, kde Nemecko nedostalo ani možnosť vyjadriť sa, a bolo uznané ako jediný, kto nesie vinu na vypuknutí vojny, a taktiež aj to, že pri uzatváraní tohto dohovoru každý štát myslel len na vlastné výhody a mier sa nepodarilo udržať natrvalo. Schumanova deklarácia, za výsledok ktorej je možné považovať Európsku úniu, na základe nového právneho poriadku, zásad rovnosti a solidarity zjednotila Európu do jednej nadnárodnej spoločnosti v boji za mier. Slúži ako dôkaz tej skutočnosti, že najviac štáty ovplyvňuje oblasť ekonomiky, resp. dá sa ich kontrolovať prostredníctvom rôznych ekonomických a hospodárskych sankcií, ako aj koná Európska únia. Vždy to tak bolo a vždy to tak bude: svetom vládnu peniaze.

Zoznam použitej literatúry a zdrojov

1. BÚRCA, G. D.: *The European Court of Justice and the International Legal Order after Kadi ...* Fordham Law Legal Studies Research Paper No. 1321313, 2009.
2. DRULÁK, P.: *Teorie mezinárodních vztahů*. Praha: Portál, 2003. ISBN 8071787256.
3. KUKLÍK, J., PETRÁŠ, R.: *Nadnárodní integrace v Evropě: příspěvek k aplikaci „Principů“ E. F. Smidaka*. Avenir edice. [Praha]: Havlíček Brain Team, 2007. ISBN 9788087109021.
4. LACINA, L., STREJČEK, P., BLÍŽKOVSKÝ, P.: *Učebnice evropské integrace*. 4., přeprac. a aktualiz. vyd. Brno: Barrister & Principal, 2016. ISBN 9788074851049.
5. NOVOTNÝ, A.: *Teorie a praxe mezinárodních vztahů*. 3. vyd. Žilina: Eurokódex, 2011. ISBN 9788089447374.
6. ONDROVÁ, D.: *Medzinárodná politika, medzinárodné vzťahy: (vybrané problémy)*. Vysokoškolské učebné texty. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2013. ISBN 9788070979952.
7. VESELÝ, Z.: *Dějiny mezinárodních vztahů*. 3. upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2014. ISBN 9788073804992.
8. Газін В. П. Новітня історія країн Європи та Америки 1918 – 1945 рр.: Підручник для студентів ВНЗ. – 2-е вид., доп., перероб. / В. П. Газін, С. А. Копилов. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2003.
9. Юридична енциклопедія: В 6 т. / [редкол.: Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) та ін.]. – К.: «Українська енциклопедія», 1998. – Т. 1: А – Г. – 672 с.: іл.
10. KOZIÁK, T., EŠTOK, G., BZDILOVÁ, R., ONUFRÁK, A., HREHOVÁ, M. et al.: *Dejiny európskej integrácie - vybrané kapitoly*. Vydanie: prvé. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika, 2015. ISBN 9788081523342.

Význam Parížskych mierových zmlúv z pohľadu medzinárodnoprávnej ochrany práv menšín

Bc. Peter Kuko

Úvod

Cieľom predkladaného príspevku je zmapovať význam mierových zmlúv vypracovaných na Parížskej mierovej konferencii v rokoch 1919-1921 pre oblasť medzinárodnoprávnej ochrany príslušníkov menšín. Práva príslušníkov menšín boli upravené v jednotlivých mierových zmluvách medzi víťaznými mocnosťami a porazenými štátmi ako aj medzi nástupníckymi štátmi na obidvoch stranách. Z uvedeného dôvodu bude jedným z cieľov predkladaného príspevku analyzovať jednak zmluvy prijaté na Parížskej mierovej konferencii ako aj zmluvu o ochrane menšín medzi víťaznými mocnosťami a Československom. Garanciou medzinárodnej bezpečnosti a aj spravodlivosti mala byť Spoločnosť národov a Stály dvor medzinárodnej spravodlivosti. V nadväznosti na uvedené je cieľom predkladaného príspevku zmapovať činnosť Spoločnosti národov a rovnako aj najvýznamnejšie aktivity Stáleho dvora medzinárodnej spravodlivosti.

1. Pojem menšina v medzinárodnom práve verejnom a jeho historický vývoj v 20. storočí

Pojem menšina nie je jednotne definovaný v medzinárodnom práve, resp. existuje nemalé množstvo definícií tohto pojmu, a to v závislosti od konkrétneho typu menšiny. Nesporným faktom zostáva, že definície, resp. snahy o definície menšín (rasových, náboženských, národnostných) sa vo veľkej miere začali až po hrôzach spojených s 2. svetovou vojnou.²⁰³ Z uvedeného možno vyabstrahovať, že menšina nie je tzv. "samostatný" pojem, ale je závislý na jeho bližšom špecifikovaní, ktorým dochádza k upriameniu pozornosti na charakteristiku istej menšiny, či už vonkajšiu (rasa, farba pleti, etnikum, atď...) alebo vnútornú (náboženské presvedčenie, kultúrne tradície, jazyk, atď...). „Najčastejšie používaným z uvedených termínov je pojem národnostná menšina, ktorý vychádza z koncepcie vzťahu takzvaného materského národa, ktorý má spravidla vlastný štát a etnicky totožnej menšiny v inom štáte.“²⁰⁴ Z citovaného je zrejmé, že ostatné terminologické spojenia sú síce frekventované, ale vyjadrujú iné než národné spojenie, a to najčastejšie náboženské, ktoré nemá spojitosť s politicko-národnými cieľmi menšín, tzn. (najčastejšie) bez spojenia s právom na sebaurčenie, ktoré bolo prítomné počas celého dvadsiateho storočia. Politické a právne snahy o definovanie pojmu menšina možno badať tak vo vede medzinárodného práva ako aj v rozsudkoch súdnej praxe. Prvým rozsudkom, ktorý sa pokúšal vymedziť pojem menšina bol spor medzi Gréckom

²⁰³ Európsky dohovor o ľudských právach a základných slobodách (1950), Medzinárodný pakt o občianskych a politických právach (1966), Deklarácia o právach osôb patriacich k národnostným alebo etnickým jazykovým a náboženským menšinám Valného zhromaždenia OSN (1992).

²⁰⁴ JANKUV, J.: *Medzinárodnoprávna ochrana práv príslušníkov menšín*. Plzeň: Aleš Čenek, 2009. ISBN 978-80-7380-210-3. s. 21.

a Bulharskom²⁰⁵ spočívajúci v rozdielnom vnímaní Grécko-Bulharského dohovoru o imigrácii z roku 1927.²⁰⁶ Stály dvor medzinárodnej spravodlivosti definoval menšinu, vykladajúc článok 6 ods. 2 Grécko-Bulharského dohovoru o imigrácii tak, že menšinou (podľa doslovného prekladu spoločnosťou) je skupina osôb žijúcich na cudzom území, ktorých spája rasa, náboženstvo, jazyk, zvyky a kultúra, pričom takéto spoločstvo (ľudí) má záujem na zachovaní tradícií bez asimilácie s majoritným obyvateľstvom.

Vedecké definície pojmu menšina sa vo veľkej miere vyskytujú až po 2. svetovej vojne, napríklad v Memorande generálneho tajomníka OSN z roku 1950, v Návrhu definície menšín pre účely ochrany Spojenými národmi z rovnakého roku. Neskôr sa pojem menšina vyskytuje v štúdií týkajúcej sa súčasného postavenia menšín vo svete z roku 1954. Zásadná bola napokon definícia z roku 1979, v zmysle ktorej sú menšiny „*skupiny početne podriadené zvyšku populácie v nedominantnom postavení ktorých členovia sú štátnymi občanmi štátu sú nositeľmi etnických náboženských alebo jazykových črt odlišných od charakteristík zvyšku populácie a preukazujú aj keď iba implicitne zmysel pre spolupatričnosť zameraný smerom k zachovaniu ich kultúry tradícií náboženstva alebo jazyka*“²⁰⁷. Ide o najkomplexnejšiu definíciu spomedzi ponúkaných, keďže v sebe zahŕňa tak vonkajšie ako aj vnútorné charakteristické znaky typické pre to ktoré spoločstvo ľudí žijúcich na *de facto* pre nich cudzom území.

2. Medzinárodnoprávna úprava ochrany práv menšín Spoločnosti národov vo všeobecnosti

Po prvej svetovej vojne, rozpade niektorých monarchií a vzniku nových štátov, vznikla potreba upraviť práva príslušníkov menšín tak, aby nedošlo k ich perzekúcií. Ideálnym priestorom na vytváranie práv ochrany príslušníkov menšín (po prvej svetovej vojne ako kolektívnych práv až do obdobia po druhej svetovej vojne, keď došlo k zmene systému ochrany menšín prostredníctvom individuálnych práv s výnimkami priznanými iba niektorým subjektom považovaných za menšiny podľa medzinárodného práva) bola Parížska mierová konferencia. Počas konferencie bolo prijatých niekoľko medzinárodných zmlúv týkajúcich sa vytvorenia systému ochrany príslušníkov menšín ako aj ich práv. Ochranu práv menšín možno vnímať najmä v Saintgermainskej, Trianonskej, Neuillyskej a Lausannskej mierovej zmluve a v zmluvách o ochrane práv menšín medzi víťaznými mocnosťami a jednotlivými nástupníckymi štátmi. Okrem prijatia medzinárodných zmlúv evidujeme ako prameň práva aj jednostranné prehlásenia štátov voči Rade Spoločnosti národov, ktoré urobili Albánsko, Estónsko, Litva a Lotyšsko. „*Ustanovenia o ochrane práv menšín v jednotlivých zmluvách či jednostranných prehláseniach boli v určitých ohľadoch typologicky veľmi podobné a niekedy dokonca úplne totožné.*“²⁰⁸ Na základe vyššie citovaného sa preto budeme bližšie zaoberať ako aj analyzovať len Mierovú zmluvu medzi víťaznými mocnosťami a Československom.

²⁰⁵Prípád Grécko-Bulharské komunity. Dostupné z: <https://jsumundi.com/en/document/decision/en-greco-bulgarian-communities-advisory-opinion>.

²⁰⁶Greco-Bulgarian Agreement of 9 December, 1927.

²⁰⁷JANKUV, J.: *Medzinárodnoprávna ochrana práv príslušníkov menšín*. Plzeň: Aleš Čenek, 2009. ISBN 978-80-7380-210-3. s. 24.

²⁰⁸*Ibid.* s. 49.

Z dôvodu rozsiahlej úpravy práv menších naprieč jednotlivými mierovými zmluvami sa v predkladanom príspevku budeme venovať geopoliticky najvýznamnejším štátom a zmluvám s relevanciou pre dnešnú Slovenskú republiku. Inak povedané, pre formovanie samostatného štátu Čechov a Slovákov²⁰⁹ bola najpodstatnejšia Trianonská zmluva²¹⁰ v znení protokolu, ktorá explicitne upravuje práva menších v novovzniknutej Prvej demokratickej maďarskej republiky ako nástupníckeho štátu Maďarskej republiky rád, s ktorej predstaviteľmi nebola ochota rokovať pre ich výrazné revizionistické požiadavky. Druhou významnou zmluvou pre Československú republiku bola (tzv. malá) Saintgermainská zmluva, na základe ktorej bolo územie Podkarpatskej Rusi pripojené k Československu.

K zmluve zo Saint-Germain bola pripojená aj mnohostranná zmluva uzavretá medzi Hlavnými mocnosťami a Pridruženými mocnosťami na jednej strane a Československom na druhej strane o ochrane menších žijúcich na území Československa. Pre potreby predkladaného príspevku považujeme za dôležité objasniť články 2–14 Zmluvy, ktoré priamo upravujú práva menších. Československo sa v zmysle čl. 2 zaviazalo zabezpečiť ochranu života a slobody ako základných ľudských práv, a to bez ohľadu na ich národnosť, rasu alebo náboženstvo. Rovnako ako všetky nástupnícke štáty aj Československo muselo prijať za svojich štátnych príslušníkov *ipso facto* nemeckých, maďarských a rakúskych štátnych príslušníkov na základe ich obvyklého pobytu (čl. 3) bez ohľadu na to, či mali záujem stať sa občanmi Československa. Práve z uvedeného dôvodu sa na základe článku 4 Zmluvy mohli rozhodnúť a využiť opciu občianstva iného štátu, ale len do dvoch rokov od nadobudnutia československého občianstva. Generálnou klauzulou obsiahnutou v článku 6 bolo československé občianstvo priznané všetkým občanom na základe zásady *ius soli*. Čl. 7 garantoval pretavenie zásady rovnosti pred zákonom a rovnakým občianskym a politickým právam všetkým občanom Československa bez ohľadu na rasu, náboženstvo a jazyk. Sloboda používania iného ako českého jazyka bola priznaná menšinám v súkromných a obchodných stykoch ako aj pri výkone svojho vierovyznania. Veľmi významným z pohľadu práv menších na samostatnú — nezávislú (od štátu) činnosť možno považovať čl. 8, podľa ktorého majú menšiny rovnaké právo ako Česi a Slováci na zriaďovanie cirkevných a sociálnych zariadení vrátane škôl, v ktorých sú oprávnené používať vlastný jazyk. Toto ustanovenie sa nevzťahuje na verejné školstvo, v ktorom na základe čl. 9 možno zákonom nariadiť povinnú výučbu českého jazyka. Pre Rusínsku menšinu boli zásadnými ustanovenia v druhej kapitole Zmluvy t. j. čl. 10–14, ktoré upravovali ich práva vo vzťahu k Československej republike, obdobne ako aj samotná Ústava 1. ČSR. Podľa článku 10 sa Československo zaviazalo vytvoriť samostatné územie, spravované (pokiaľ možno) Rusínskym obyvateľstvom tak, ako je to vymedzené v článku 12 Zmluvy. Podľa čl. 11 mal československý zákonodarca povinnosť zriadiť Rusínsky

²⁰⁹Pôvodne sa samostatný štát kreoval aj s rusínskym obyvateľstvom, ktorý sa vyskytoval na území dnešnej Ukrajiny, vtedajšej Podkarpatskej Rusi prislúchajúcej Československej republike až do r. 1946, kedy na základe medzinárodnej zmluvy medzi povojnovou Československou republikou a ZSSR bola podpísaná Medzinárodná zmluva o odstúpení Podkarpatskej Rusi v prospech ZSSR. Označené ako Zmluva medzi Československou republikou a Zväzom sovietskych socialistických republík o Zakarpatskej Ukrajine č. 186/1946 Zb.

²¹⁰Treaty of Trianon (Treaty of Peace between the Allied and Associated Powers and Hungary) and Protocol. Dostupné z: <https://www.dipublico.org/100759/treaty-of-trianon-treaty-of-peace-between-the-allied-and-associated-powers-and-hungary/>.

Snem, ktorý mal mať výlučnú zákonodarnú právomoc vo vzťahu k jazykovým, náboženským a školským otázkam. Čl. 11 ponúka aj možnosť rozšíriť oprávnenia aj o iné oblasti ak sa tak rozhodne československý zákonodarca. Podľa dostupnej literatúry a zákonov Československej republiky sa tak v praxi nestalo. Zásadným pre ochranu už nadobudnutých práv pre všetky menšiny nielen v bývalej 1. Československej republike bol čl. 14, podľa ktorého sa rozsah už nadobudnutých práv a oprávnení jednotlivých menšín mohol meniť iba so súhlasom Rady Spoločnosti národov (ďalej aj RSN). Spoločnosť národov (League of Nations) je považovaná za predchodkyňu OSN, vznikla ako reakcia na známych 14 bodov prezidenta Woodrowa Wilsona a bola zriadená v roku 1920 účinnosťou Versaillskej mierovej zmluvy.

Podľa čl.14 zmenu už nadobudnutých práv a oprávnení jednotlivých menšín musí odsúhlasiť nadpolovičná väčšina členov RSN. Ide o neštandardné hlasovanie, keďže o ostatných návrhoch RSN rozhodovala kvalifikovanou, dvoj-tretinovou väčšinou, pričom počet členov RSN nebol nemenný a odvíjal sa od množstva členských štátov. Stabilní členovia boli 3 až do pristúpenia ZSSR²¹¹. „Menšiny, petičné právo v hojnej miere využívali, o čom svedčia stovky petícií od príslušníkov maďarskej menšiny v Rumunsku a nemeckých menšín v Poľsku a bývalom Československu.“²¹² Navzdory petíciám podaným proti Československej republike zo strany nemeckej menšiny bolo nepochybne potrebné vnímať, RSN ani SDMS ich nepovažovali za opodstatnené. Z uvedeného dôvodu v predkladanom príspevku považujeme za nutné upozorniť na prípad *Práva menšín v Hornom Sliezsku*, ktorý sa týkal sporu medzi nemeckou menšinou a Poľskom o výklad Nemecko-poľskej zmluvy o Hornom sliezsku, konkr. článkov 74, 106 a 131 Zmluvy. Uvedené články ustanovujú, či má jednotlivec podľa tejto zmluvy neobmedzenú slobodu vyhlásiť podľa vlastného svedomia a na vlastnú zodpovednosť, že patrí, alebo nepatrí k rasovej, jazykovej alebo náboženskej menšine a zvoliť si vyučovací jazyk a zodpovedajúcu školu pre dieťa, za vzdelanie ktorého je zo zákona zodpovedný bez toho, aby ho v akejkoľvek forme overovali, spochybnili, vyvíjali nátlak alebo prekážku v akejkoľvek forme orgány, že akékoľvek opatrenie vyčleňujúce menšinové školy v ich neprospech je nezlučiteľné s rovnakým zaobchádzaním.²¹³ Inak povedané, či má jednotlivec právo na slobodnú a neobmedzenú voľbu príslušnosti k rasovej, jazykovej alebo náboženskej menšine.²¹⁴ SDMS rozhodol, že jednotlivec má právo (jednostranným) sa vyhlásením prihlásiť k menšine podľa svojho uváženia bez toho, aby štátny orgán spochybnil takéto vyhlásenie.

Okrem priameho obrátenia sa na SDMS podľa malej Saintgermainskej zmluvy sa Rada mohla obrátiť na SDMS so žiadosťou o jeho poradné stanovisko. Posudok, resp. poradné stanovisko z 15.09.1923 ohľadom *Nadobudnutia Poľského občianstva* sa týkalo určovania občianstva osôb žijúcich v tom čase na poľskom (pred vojnou nemeckom) území. SDMS

²¹¹Rezolúcia z 13.06.1929, upravovala možnosť rozšíriť Radu vo výnimočných prípadoch na 5 členov.

²¹²JANKUV, J.: *Medzinárodnoprávna ochrana práv príslušníkov menšín*. Plzeň: Aleš Čenek, 2009. ISBN 978-80-7380-210-3. s. 44.

²¹³Bližšie pozri Rozsudok práva menšín v Hornom Sliezsku. Dostupné z: <https://jumsundi.com/en/document/decision/en-rights-of-minorities-in-upper-silesia-minority-schools-judgment-thursday-26th-april-1928>

²¹⁴JANKUV, J.: *Medzinárodnoprávna ochrana práv príslušníkov menšín*. Plzeň: Aleš Čenek, 2009. ISBN 978-80-7380-210-3. s. 44 – 47.

v tejto veci vyložil čl. 4 Zmluvy medzi hlavnými mocnosťami a Poľskom tak, že občianstvo sa určuje podľa bežného pobytu rodičov na tom ktorom území. Podľa nášho názoru išlo o nešťastnú výrokovú konštrukciu, keďže bez poľského občianstva sa životné podmienky nemeckej menšiny výrazne zhoršovali.

3. Ochrana menšín v prvej Československej republike

V nadväznosti na hore uvedenú medzinárodnoprávnu úpravu si dovoľíme analyzovať aj vnútroštátnu úpravu v oblasti ochrany práv príslušníkov menšín. Novovznikajúca Prvá Československá republika bola multietnickým štátom už od svojich teoretických vymedzení pred Parížskou mierovou konferenciou. Napokon „13 611 349 obyvateľov Československa rozdelilo sčítanie ľudu z 15. februára 1921 na 8 760 937 Čechoslovákov, 3 123 568 Nemcov, 745 431 Maďarov, 461 466 Rusínov a 75 852 Poliakov. V tomto oficiálnom sčítaní boli Česi a Slováci počítaní ako "Čechoslováci".“²¹⁵ Obyvateľstvo, ktoré inklinovalo k slovenským zvykom a tradíciám ako aj k slovenskému jazyku, bolo vnímané ako súčasť väčšinového obyvateľstva, i napriek, podľa nášho názoru, *prima facie* zrejým odlišnostiam Slovákov od obyvateľov českých zemí, ktorí sa dokonca sami v nejakej miere identifikovali odlišne. Badateľné rozdiely boli medzi obyvateľmi Moravsko-sliezka a zvyšnými českými krajinami. Z vedeckých poznatkov možno určiť, že približne 2 000 000 osôb žijúcich prevažne vo východnej polovici spoločného štátu boli Slováci oproti zvyšku, ktorý tvorilo približne 6 800 000 Čechov. Z politických dôvodov spojených s vyhlásením samostatného štátu musela Československá delegácia prijať opatrenie spojené s vnímaním Čechov a Slovákov ako jednej rasy a národa tak, aby tieto národy tvorili dostatočne silnú personálnu "základňu" novovznikajúceho štátu.

Z uvedených dát je zrejmé, že nemecká, maďarská a rusínska menšina tvorila nezanedbateľné množstvo obyvateľov Republiky, s čím sa vtedajší zákonodarcovia museli vyrovnáť tak, aby (po vzore Parížskych mierových zmlúv) jednotlivé menšiny neutrpeli na svojom osobnom, politickom, občianskom a náboženskom statuse, resp. slobode. Ústava Prvej Československej republiky vo svojej VI. Hlave poskytovala široký diapazón práv menšín, i keď upriamovala pozornosť výlučne na náboženské, rasové a národné menšiny. Analýzou jednotlivých ustanovení možno vnímať značnú mieru podobnosti medzi Trianonskou mierovou zmluvou a Ústavou 1. ČSR, pričom rozdiely možno badať skôr v technických záležitostiach, ako napríklad množstvo persón patriacich do menšiny na zriadenie škôl v inom než úradnom jazyku. Podľa § 128 Ústavy (ktorého zásady boli prevzaté z mierových zmlúv, najmä z Trianonskej a Lausanskej mierovej zmluvy²¹⁶) štátni občania Československej republiky mohli využívať iný ako štátny jazyk v súkromnom, obchodnom styku, v tlači a vo veciach spojených s prejavom náboženskej slobody. Absolútnu slobodu používať minoritný jazyk a praktizovať vieru

²¹⁵BROZ, A.: *Minority Rights in the Czechoslovak State*. Foreign Affairs. [online], 1947. [cit. 2024-11-12]. Dostupné z: <https://www.foreignaffairs.com/southeastern-europe/minority-rights-czechoslovak-state>.

²¹⁶Zmluva medzi Britským impériom, Francúzskom, Talianskom, Gréckom a Bulharskom na jednej strane a Tureckom ako porazeným nástupníckym štátom na strane druhej. Zmluva mala veľký význam na ochranu menšín žijúcich v Grécku, Bulharsku a Turecku po rozpade pôvodného Osmanského impéria najmä v súvislosti s právom na vzdelanie v školách s vyučovacím jazykom menšín a náboženských slobôd pre pravoslávnu cirkev, ktorej čelný predstaviteľ – patriarcha mal oprávnenie zdržiavať sa v Istanbule za účelom náboženských záležitostí.

pre štátnych občanov 1. ČSR zakotvil § 130 Ústavy, podľa ktorého ak na vlastné náklady založili štátni občania náboženské a sociálne školy či iné ústavy, a to bez ohľadu na národnosť alebo rasu, mohli užívať svoj jazyk, zvyky a kultúrne tradície, pokiaľ ich správanie nebolo v rozpore so zákonom alebo s dobrými mravmi. Na území Československa bolo od 180 000 do 330 000 Židov, ktorí sa zakrátko stali jednými z najväčších podporovateľov československého štátneho zriadenia práve vďaka prejavom náboženskej slobody v tak širokom meradle²¹⁷. Tak, ako uvádzame vyššie, Československá republika sa musela vyrovnávať najmä s tromi najväčšími národnostnými menšinami na svojom území, ktorými boli nemecká, maďarská a rusínska národnostná menšina.

Práve nemecká menšina bola najpočetnejšou a jej výskyt na území dnešnej Českej a Slovenskej republiky možno s istotou vnímať od 17. storočia, i keď germánska "kolonizácia" začala už na prelome 12. a 13. storočia v českých krajinách a po mongolských vpádoch v rokoch 1241-1242 aj na území dnešného Slovenska, a to najmä v okolí banských miest na (dnešnom) strednom a východnom Slovensku. Tzv. Sudetskí Nemci ako nezanedbateľná časť obyvateľstva priamo na hraniciach s Weimarskou republikou boli relatívnou hrozbou pre československú vládu²¹⁸ najmä ak prejavovali snahu o emancipáciu. S nástupom Adolfa Hitlera k moci vo Weimarskej republike sa súčasne vytvárala Sudetonemecká strana a Karpatonemecká strana, ktorá podrývala autoritu vládnej moci v Prahe. Nemecká minorita vnímala susedné štáty, Rakúsko a Weimarskú republiku ako zdroj ochrany a prejavovala k nim sympatie. Ústava síce zamedzila právne tolerovateľné rozdiely tak, ako ich vymedzujú §§ 128 a nasl. o rovnosti, bez ohľadu na rasu, jazyk a náboženstvo, na strane druhej tá istá vláda nezákonne túto menšinu presúvala hlbšie do československého územia tak, aby vznikla istá "bariéra" medzi Sudetskými Nemcami ako menšinou na území Československa a Nemcami v okolitých štátoch.

Druhou najpočetnejšou menšinou na území bývalej Československej republiky bola maďarská minorita, ktorá sa prirodzene vyskytovala zväčša na území dnešného Slovenska a Podkarpatskej Rusi, dnes prislúchajúcej Ukrajine. Maďarská menšina zostávala predstaviteľom inteligencie, pretože slovenská časť obyvateľstva nebola v prevažnej miere vzdelanou ako dôsledok silnej maďarizácie a odnárodňovacích programov počas uhorskej vlády. Slovenskí ani rusínski (v Podkarpatskej Rusi) obyvatelia sa takpovediac z večera do rána stali majoritným obyvateľstvom bez zabezpečeného prechodu vzdelávania obyvateľov či výkonu štátnej a verejnej správy inými než maďarsky hovoriacimi obyvateľmi Československa. Ako reakciu na parížsky mierový systém sa do § 134 ústavy dostala úprava, ktorá zakazovala odnárodňovanie obyvateľstva, tzn. že najmä maďarská menšina mohla naďalej praktizovať svoje kultúrne a iné tradície.

Tretou národnostnou menšinou v Československu boli Rusíni, ktorí žili takmer výlučne na území Podkarpatskej Rusi. Podľa Saintgermainskej dohody sa malo celé

²¹⁷Bližšie pozri: LARSON, L.-B.: *The minorities of Czechoslovakia and Poland : of treaties and human nature*. Portland state University. Dissertations and Theses. Paper 2871. [online], 1978. [cit. 2024-11-12]. Dostupné z: https://pdxscholar.library.pdx.edu/open_access_etds/2871/.

²¹⁸*Ibid.* s.21.

územie Podkarpatskej Rusi pripojiť k Československej republike, avšak s podmienkou a zárukou najširšej autonómie zlučiteľnej s jednotnosťou Československa (čl. 10). Spomedzi všetkých menšín sa Rusínom dostalo najviac práv najmä z dôvodu, že o tom rozhodli víťazné mocnosti. Podľa mierovej zmluvy zo Saint-Germain sa rusínske územie malo spravovať vlastným snemom, na ktorého čele stál gubernátor, ktorého menoval prezident republiky. Rusínom sa priznal aj štandard ochrany menšín v podobe možnosti používať vlastný jazyk, praktizovať svoju vieru a mať vlastnú správu vecí verejných. Podľa Zmluvy sa mal kreovať aj Rusínsky Snem, ktorý mal mať vyhradené právo nad správou vecí verejných v Podkarpatskej Rusi, pričom Československý snem nemal mať žiadne oprávnenia na prijatie zákonov v oblastiach patriacich do výlučnej právomoci Rusínskeho Snemu. Do verejných funkcií sa mali vyberať primárne a prednostne obyvatelia z Podkarpatskej Rusi, pričom títo mali mať rusínsky etnický pôvod (čl. 11-12). Domnievame sa, že šlo o nesplniteľnú podmienku vzhľadom na vzdelanie Rusínov, ktorí boli rovnako ako Slováci pod silným maďarským vplyvom a počas druhej polovice 19. storočia u nich prebiehala rovnako prísna dôkladná maďarizácia ako na území Slovenska. Práve z uvedených dôvodov rovnako ako na Slovensku, tak aj v Podkarpatskej Rusi prichádzala inteligencia prevažne z českých zemí, ktorá si so sebou prinášala aj svoje kultúrne zvyky a zvyklosti. Pozitívom právnej úpravy Saintgermainskej mierovej zmluvy boli ustanovenia o *de facto* povinnom vzdelávaní národnostnej menšiny Rusínov, pričom výsledok a úspech Československa možno demonštrovať na dátach. Kým v roku 1918 bolo v Podkarpatskej Rusi približne 600 základných a stredných škôl so súčtom približne 1 000 učiteľov. Už v roku 1928 sa na rovnakom území vyskytovalo 800 škôl, 1 univerzita a 2 700 učiteľov.²¹⁹

Záverom možno skonštatovať, že Prvá Československá republika bola multikultúrnou krajinou, ktorá sa od svojho vzniku musela zaoberať problémami spojenými s otázkou menšín tak, ako sme ich načrtli v predkladanom príspevku. Saintgermainská zmluva, Trianonská zmluva a Lausannská zmluva boli zásadnými pre tvorbu práv menšín v celom európskom priestore, pričom z historických prameňov je zrejmé, že Československá republika sa usilovala o podporu a rozvoj menšín v medziach jej štátnopolitických a ekonomických záujmov.

4. Vplyv Trianonskej mierovej zmluvy na menšiny v prvej Maďarskej demokratickej republike

Mierová zmluva medzi víťaznými mocnosťami²²⁰ a Maďarskom (ďalej len Trianonská zmluva) mala zásadný geopolitický dopad na celú strednú a juhovýchodnú Európu. Upravovala územné, občianske, obchodné a vojenské zmeny v "maďarských krajinách". V oddielu VI. Trianonskej zmluvy sa Maďarsko zaväzuje zabezpečiť ochranu národnostným ako aj náboženským či jazykovým menšinám a zároveň ich vyhlasuje za maďarských štátnych príslušníkov *ipso facto*. Faktom zostáva, že podľa Trianonskej zmluvy sa museli osoby prihlásiť o štátne občianstvo k jednému z nástupníckych štátov

²¹⁹*Ibid.* s. 135.

²²⁰Spojené štáty americké, Britské impérium, Francúzsko, Taliansko, Japonsko - tieto mocnosti sú v tejto zmluve opísané ako hlavné spojenecké a pridružené mocnosti, Belgicko Čína, Kuba, Grécko, Nikaragua, Panama, Poľsko, Portugalsko, Rumunsko, Srbsko-Chorvátsko-Slovinský štát, Siam a Československo.

obsiahnutých v bývalom Uhorsku, a to do 12 mesiacov, pričom opcia manžela platila na jeho manželku a opcia rodičov na ich deti, ktoré v čase voľby občianstva nedovršili vek 18 rokov. Ak si zvolili občianstvo iného štátu než toho, v ktorom sa nachádzali po zmene hraníc a kreácii nových štátov, mali takýto občania povinnosť sa do 12 mesiacov od priznania občianstva presťahovať do štátu podľa svojho novonadobudnutého občianstva. Domnievame sa, že týmto opatrením sa mali znižovať množstvá jednotlivých národnostných menšín naprieč novými štátmi, a to najmä z dôvodu ľahšej asimilácie. Odborná historická literatúra uvádza, že maďarskí občania, resp. maďarsky hovoriace osoby, mali generálne nemalé ťažkosti so zmenou svojho spoločenského statusu z "ovládajúcich" na "ovládaných".

Všetkým maďarským štátnym príslušníkom musí byť priznaná rovnosť pred zákonom bez ohľadu na náboženské presvedčenie. V otázkach náboženskej slobody bola situácia v novovzniknutom Maďarsku podobná ako v iných nástupníckych štátoch. Pestré zloženie rímskokatolíkov, evanjelikov, židov a pravoslávnych veriacich muselo byť nejakým spôsobom sanované priznaním rovnakých práv všetkým. Náboženské rozdiely boli v Maďarsku problémom už od dôb rozdelenia monarchie Rakúsko-uhorským vyrovnaním, keďže sa najvýznamnejšie šľachtické rody vtedajšieho Uhorska rozdelili na protestantov a rímskokatolíkov. Z uvedeného dôvodu počas existencie monarchie ako aj Prvej Maďarskej republiky, Maďarskej republiky rád a Prvej maďarskej demokratickej republiky boli osoby s iným náboženským presvedčením perzekvované a boli im znemožnené úradne funkcie a štátne vyznamenania. Článok 58 oddielu VI. Trianonskej zmluvy preto prikazuje rovnosť pred zákonom všetkým náboženským menšinám. Bez ohľadu na náboženstvo všetci občania Maďarska mali mať možnosť uchádzať sa o verejné funkcie, ako aj praktizovať vieru a viesť rôzne náboženské spolky, (súkromné) školy a charitatívne organizácie na vlastné náklady.

Jazykovým menšinám musí Maďarsko poskytnúť primerané prostriedky na komunikáciu v jazyku národnostnej menšiny pre orgánmi verejnej moci a vo verejných školách v okresoch, kde sa zdržiava značná časť maďarských štátnych príslušníkov používajúcich iný ako maďarský jazyk. Vplyv Trianonskej mierovej zmluvy ako súčasti celého systému mierových zmlúv je imanentne významný pre nemalé množstvo národov a národností v európskom priestore. Príslušníci národov,²²¹ ktorých časť sa aj po vzniku nástupníckych štátov nachádzala ako menšina v Maďarsku, mala mať vďaka Trianonskej zmluve rovnaké práva ako maďarskí občania. Maďarsko, ako porazený štát, nemalo veľký vplyv na jej tvorbu, pričom možno hovoriť, že šlo o naoktrojovanú mierovú zmluvu, čo však nebolo nič neštandardné v minulom storočí. Jej uplatňovanie je predmetom mnohých akademických a vedeckých prác, pričom je zrejmé, že Trianonská zmluva sa, v rámci mnohých z nich, dodnes vníma ako krivda spáchaná na Maďarsku a maďarskom ľude.

²²¹Podľa súčtu obyvateľov z roku 1910 sa na území aktuálneho Maďarska nachádzali Slováci, Rakúšania, Slovinci, Chorváti, Rumuni, Ukrajinci, Rusíni a Srbi.

Záver

Ciele vytýčené v úvode predkladaného príspevku spojené s analýzou Parížskych mierových zmlúv, ktoré boli vypracované na Parížskej mierovej konferencii v rokoch 1919-1921 v súvislosti s úpravou práv príslušníkov menšín možno zhodnotiť ako relatívne úspešne. Na základe prezentovanej úpravy v (malej aj veľkej) Sain-Germanskej, Trianonskej zmluve a v zmluvách medzi Hlavnými mocnosťami a Československom alebo Poľskom sa v priebehu vývoja medzinárodného práva začala vytvárať precizovaná úprava práv príslušníkov menšín, ktorá mala (najmä po druhej svetovej vojne) veľmi dôležitý význam v súvislosti s cieľom medzinárodného spoločenstva na vytvorení medzinárodného mieru. Záverom je potrebné dodať, že medzinárodné spoločenstvo nedokázalo prijať záväznú definíciu menšín, čím aj v dnešnom období dochádza k nejasnostiam s právom na sebaurčenie a následným vojenským a polovojenským konfliktom.

Zoznam použitej literatúry a zdrojov

1. BROZ, A.: *Minority Rights in the Czechoslovak State*. Foreign Affairs. [online], 1947. [cit. 2024-11-12]. Dostupné z: <https://www.foreignaffairs.com/southeastern-europe/minority-rights-czechoslovak-state>.
2. Deklarácia o právach osôb patriacich k národnostným alebo etnickým jazykovým a náboženským menšinám Valného zhromaždenia OSN (1992).
3. Európsky dohovor o ľudských právach a základných slobodách (1950).
4. Greco-Bulgarian Agreement of 9 December, 1927.
5. JANKUV, J.: *Medzinárodnoprávna ochrana práv príslušníkov menšín*. Plzeň: Aleš Čenek, 2009. ISBN 978-80-7380-210-3. 316 s. ISBN 978-80-7380-210-3.
6. LARSON, L.-B.: *The minorities of Czechoslovakia and Poland : of treaties and human nature*. Portland state University. Dissertations and Theses. Paper 2871. [online], 1978. [cit. 2024-11-12]. Dostupné z: https://pdxscholar.library.pdx.edu/open_access_etds/2871/.
7. LARSON, L.-B.: *The minorities of Czechoslovakia and Poland : of treaties and human nature*. Portland state University. Dissertations and Theses. Paper 2871. [online], 1978. [cit. 2024-11-12]. Dostupné z: https://pdxscholar.library.pdx.edu/open_access_etds/2871/.
8. List Václava Bénéša o československej demokracii a jej problémoch, dostupné na: https://pdxscholar.library.pdx.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=3877&context=open_access_etds
9. Medzinárodný pakt o občianskych a politických právach (1966).
10. Prípád Grécko-Bulharské komunity. Dostupné z: <https://jusmundi.com/en/document/decision/en-greco-bulgarian-communities-advisory-opinion>
11. Prípád Grécko-Bulharské komunity. Dostupné z: <https://jusmundi.com/en/document/decision/en-greco-bulgarian-communities-advisory-opinion>

12. Rezolúcia z 13.06.1929, upravovala možnosť rozšíriť Radu vo výnimočných prípadoch na 5 členov.
13. Rozsudok SDMS práva menšín v Hornom Sliezsku, dostupné na: <https://jusmundi.com/en/document/decision/en-rights-of-minorities-in-upper-silesia-minority-schools-judgment-thursday-26th-april-1928>
14. Treaty of Trianon (Treaty of Peace between the Allied and Associated Powers and Hungary) and Protocol. Dostupné z: <https://www.dipublico.org/100759/treaty-of-trianon-treaty-of-peace-between-the-allied-and-associated-powers-and-hungary/>.

Význam Parížskej mierovej konferencie z pohľadu medzinárodného trestného práva

Bc. Dominika Komarová

Úvod

Parížska mierová konferencia konaná v rokoch 1919 – 1920, t. j. po prvej svetovej vojne bola zásadným medzníkom v medzinárodnej diplomacii a vzťahoch medzi štátmi, no v oblasti trestného práva predstavovala aj začiatok hlbšieho premýšľania o individuálnej zodpovednosti za zločiny podľa medzinárodného práva. Mnohé z týchto otázok a princípov sa od tej doby rozvíjali a pretvárali, ale základné myšlienky, ktoré vtedy vznikli, sa stali stavebnými kameňmi pre súčasné medzinárodné trestné právo. Z uvedeného dôvodu sa tento príspevok okrem iného zameriava na analýzu vplyvu Parížskej mierovej konferencie na oblasť medzinárodného trestného práva, predovšetkým na zavedenie individuálnej zodpovednosti jednotlivcov. Rovnako príspevok tiež analyzuje, ako Parížska mierová konferencia ovplyvnila a inšpirovala neskoršie medzinárodné tribunály a sudy, ktoré sa zaoberali, resp. zaoberajú zločinmi podľa medzinárodného práva.

Príspevok má vo svojom výsledku ponúknuť ucelený pohľad na historický význam Parížskej mierovej konferencie a jej dlhodobý vplyv na súčasné medzinárodné trestné právo. Cieľom je zdôrazniť, ako rozhodnutia prijaté vyše pred sto rokmi ovplyvnili dnešné chápanie zodpovednosti za zločiny podľa medzinárodného práva a ich porušovanie.

1. Parížska mierová konferencia a jej dopady na oblasť medzinárodného trestného práva

Parížska mierová konferencia, ktorá sa konala v rokoch 1919 – 1920, predstavovala prelomovú udalosť nielen z hľadiska ukončenia prvej svetovej vojny, ale aj z hľadiska rozvoja moderného medzinárodného práva. Zástupcovia hlavných mocností Dohody, t. j. Spojených štátov amerických, Francúzska, Spojeného kráľovstva Veľkej Británie a Severného Írska a Talianska sa na konferencii zišli s cieľom vytvoriť rámec, ktorý by zaručil dlhodobý mier a spravodlivosť.²²² Výsledkom ich snáh sa stala séria mierových zmlúv, medzi ktorými bola najvýznamnejšia Versailleská mierová zmluva. Táto zmluva nielenže ustanovila prísne podmienky pre Nemecko a jeho spojencov, ale po prvýkrát zaviedla myšlienku individuálnej trestnoprávnej zodpovednosti za zločiny podľa medzinárodného práva, čo malo zásadný význam pre ďalší vývoj trestného práva na medzinárodnej úrovni. Parížska konferencia teda otvorila otázku, či by nemali byť trestne zodpovedné aj konkrétne osoby – najmä vojenská a politická lídri, ktorí mali priamu kontrolu nad vojenskými operáciami a rozhodnutiami. Týmto spôsobom sa zmenil dovtedajší pohľad na vojnu a jej dôsledky, keďže sa uznalo, že rozhodnutia jednotlivcov,

²²²NIEBERG, S. M.: *The treaty of Versailles. A very short introduction*. Oxford: Oxford University Press, 2018. ISBN: 9780190645007. s. 51.

ktorí viedli vojenské operácie, môžu byť nezávisle potrestané. Parížska mierová konferencia bola priekopnícka aj z toho pohľadu, že položila základy skutkových podstát vojnových zločinov a zločinov proti mieru, hoci tieto pojmy ešte neboli presne definované, ale postupne rozvinuli a stali sa základom pre povojnové súdy, akými boli Norimberský a Tokijský tribunál, t. j. tribunály zriadené po druhej svetovej vojne a neskôr viedli k vytvoreniu Medzinárodného trestného súdu. Konferencia mala tiež veľký vplyv na formovanie myšlienky kolektívnej bezpečnosti, ktorá našla svoje vyjadrenie v založení Spoločnosti národov. Aj keď Spoločnosť národov v praxi nenaplnila očakávania, jej vznik bol dôležitým krokom na ceste k spolupráci medzi národmi a k rozvoju kolektívneho prístupu k riešeniu medzinárodných konfliktov. Totiž pred začiatkom prvej svetovej vojny medzinárodné právo nemalo vymedzené pravidlá trestnej zodpovednosti jednotlivcov, ale vo všeobecnosti bolo orientované na úpravu vzťahov medzi štátmi a nezaoberalo individuálnou zodpovednosťou.²²³ Medzinárodné zmluvy sa sústredili najmä na úpravu pravidiel vedenia vojny a zásad pre ochranu civilného obyvateľstva, no nedokázali účinne riešiť otázky spravodlivosti a potrestania za zločiny podľa medzinárodného práva. Medzi medzinárodné zmluvy podľa predchádzajúcej vety môžeme príkladom zaradiť Ženevský dohovor o zlepšení osudu ranených a nezvestných pri armádach v poli (1864), Deklarácia o vrhaní striel alebo výbušných látok z balónov (1899), Dohovor o kladení podmorských dotykových mín (1907) a podobne.

Jedným z prvých pokusov kodifikovať pravidlá vedenia vojny boli **Haagske mierové konferencie** z rokov 1899 a 1907,²²⁴ ktoré sa zamerali na ochranu civilného obyvateľstva a zavedenie pravidiel v ozbrojených konfliktoch. Tieto dohody napríklad zakazovali používanie určitých zbraní (napr. dusivých plynov) a spôsobov vedenia boja, pričom určovali základné pravidlá pre humánne zaobchádzanie s vojnovými zajatcami. Aj keď Haagske konvencie prispeli k určitému formálnemu obmedzeniu spôsobov a prostriedkov vedenia vojny, nemali zavedené žiadne mechanizmy na individuálne trestanie zodpovedných osôb, a teda ani na potrestanie zločinov ako takých. Všetky formy spravodlivosti sa stále riešili na úrovni medzištátnych dohôd a postihy sa týkali celých štátov, nie jednotlivcov²²⁵ (napríklad Parížska mierová zmluva s Ruskom po Krymskej vojne (1856), Alabamská arbitráž (1872)). Hoci v uvedených prípadoch nešlo o priame potrestanie zločinov podľa medzinárodného práva, tak uvedené (ale aj mnoho iných) zmluvy obsahovali rôzne obmedzenia, ktoré pre dotknuté štáty znamenali ujmu.

1.1 Versaillská mierová zmluva a klauzuly o trestnej zodpovednosti

Parížska mierová konferencia viedla k podpisu niekoľkých dôležitých mierových zmlúv, z ktorých najvýznamnejšia bola Versaillská zmluva s Nemeckom. Táto zmluva,

²²³ KLUČKA, J.: *Medzinárodné právo verejné (všeobecná a osobitná časť)*. 3. doplnené a prepracované vydanie. Košice : Wolters Kluwer SR s. r. o., 2017. ISBN 978-80-8168-744-0. s. 495.

²²⁴ *Ibid.* 27s.

²²⁵ International Encyclopedia of the First World War: *The Paris Peace Conference and its consequences*. [online], 2022. Dostupné z: <https://encyclopedia.1914-1918-online.net/article/the-paris-peace-conference-and-its-consequences-1-1/>.

podpísaná 28. júna 1919, stanovila prísne podmienky pre Nemecko²²⁶, ktoré zahŕňali finančné reparácie, územné straty a vojenské obmedzenia. Okrem toho obsahovala niekoľko revolučných klauzúl týkajúcich sa medzinárodného práva, ktoré sa sústredili na otázku trestnoprávnej zodpovednosti jednotlivcov. Medzi najdôležitejšie patrili články 227 až 230, ktoré zaviedli pojem individuálnej trestnej zodpovednosti za zločiny podľa medzinárodného práva a umožňovali trestné stíhanie jednotlivcov, nielen štátu ako celku.²²⁷ Článok 227 výslovne požadoval postavenie bývalého nemeckého cisára Wilhelma II. pred medzinárodným súd za „vrcholný zločin proti medzinárodnej morálke a svätosti zmlúv“. Aj keď Holandsko cisárovi poskytlo azyl a odmietlo jeho vydanie, tento článok vytvoril precedens, ktorý otvoril diskusiu o medzinárodnej zodpovednosti jednotlivcov. Články 228 až 230 Versaillskej zmluvy stanovili, že Nemecko bude povinné odovzdať jednotlivcov, ktorí sa podieľali na vojnových zločinoch, spojeneckým mocnostiam, aby mohli byť súdení vojenskými tribunálmi. Aj keď tieto procesy viedli k obmedzenému počtu súdnych stíhaní, položili základ pre ideu, že zločiny môžu byť riešené medzinárodne a že jednotlivci nesú zodpovednosť za svoje činy, čo bol dovtedy revolučný princíp. Aplikácia článkov 227-230 Versaillskej zmluvy, ktoré sa týkali trestného stíhania jednotlivcov za vojnové zločiny a zločinov proti mieru, čelila mnohým prekážkam, ktoré viedli k tomu, že nedošlo k plnému uplatneniu týchto článkov po prvej svetovej vojne.²²⁸ Medzi hlavné dôvody, prečo neboli tieto články efektívne realizované môžeme príkladom zaradiť:

- **Politické napätie a obavy z destabilizácie²²⁹:** Po prvej svetovej vojne bolo európske kontinentálne politické prostredie veľmi napäté. Vzniklo množstvo nových štátov a mnohé národy sa snažili stabilizovať po prvej svetovej vojne. Spojenecké mocnosti sa obávali, že súdne procesy s nemeckými lídrami by mohli vyvolať nové napätie a nevraživosť, čo by mohlo ohroziť krehkú stabilitu regiónu.
- **Zamietnutie vydania Wilhelma II.:** Nemecký cisár Wilhelm II. sa uchýlil do Holandska, ktoré mu poskytlo azyl a odmietlo jeho vydanie.²³⁰ Týmto sa zmarenie realizácie článku 227, ktorý požadoval postavenie cisára pred súd, stalo jasným signálom, že plánované trestné stíhanie sa nemôže uskutočniť bez podpory štátu, kde sa obvinený nachádza. Hoci táto snaha napokon nebola úspešná, tento pokus

²²⁶National Geographic: *Jun 28, 1919 CE: Treaty of Versailles*. [online]. Dostupné z: <https://education.nationalgeographic.org/resource/treaty-versailles-ends-wwi/>.

²²⁷Mírová smlouva 217/1921 Sb. - mezi mocnostmi spojenými i sdruženými a Německem a Protokol, podepsané ve Versailles dne 28. června 1919 úplné a aktuální znění | ASPI | Wolters Kluwer ČR, a. s.

²²⁸LEVIE, S. H.: *The History and Status of the International Criminal Court*. s. 249. [online]. Dostupné z: https://digital-commons.usnwc.edu/cgi/viewcontent.cgi?params=/context/ils/article/1427/&path_info=vol_75_X_levie_the_history_and_status_1_.pdf.

²²⁹RONCHINI, M-A.: *The Treaty of Versailles: An Overview of Its Contents & Effects*, 2024. [online]. Dostupné z : <https://www.thecollector.com/treaty-versailles-overview-contents-effects/>.

²³⁰KLUČKA, J.: *Medzinárodné právo verejné (všeobecná a osobitná časť)*. 3. doplnené a prepracované vydanie. Košice : Wolters Kluwer SR s. r. o., 2017. ISBN 978-80-8168-744-0. s. 493.

vytvoril precedens, ktorý neskôr inšpiroval vznik Norimberského a Tokijského tribunálu.

- **Obmedzené kapacity a prostriedky:** Spojenecké mocnosti nemali dostatočné kapacity na to, aby efektívne viedli hromadné súdne procesy. Napriek tomu, že sa viedli vojenské tribunály voči jednotlivcom, ako napríklad v rámci procesov v Lipsku (1921), tak tieto procesy sa ukázali byť skôr symbolickými a nedostatočnými na splnenie ambícií, ktoré sa spájali s článkami z Versailleskej zmluvy, nakoľko mnohí obžalovaní dostali nízke tresty alebo boli úplne oslobodení, čo viedlo k širokému presvedčeniu, že spravodlivosť nebola dosiahnutá.²³¹
- **Zameranie na iné priority:** Po vojne sa prioritou stala obnova a stabilizácia Európy, pričom pozornosť bola venovaná ekonomickým a politickým problémom, ako boli reparácie a územné usporiadania. Mnoho štátov, vrátane tých, ktoré sa podieľali na mierovej konferencii, sa rozhodlo zamerať na svoje vnútorné záležitosti a reformy, čo viedlo k odloženiu stíhaní vojnových zločinov.²³²
- **Nedostatočná legislatíva a právny rámec:** Hoci Versailleská zmluva stanovila určité rámce pre trestnú zodpovednosť jednotlivcov, neexistoval dostatočný legislatívny a právny rámec na implementáciu trestného stíhania. Medzinárodné právo, ako ho poznáme dnes, sa ešte len začínalo vyvíjať a zločiny proti ľudskosti alebo zločiny proti mieru neboli v tom čase dostatočne definované.
- **Nedostatok politickej vôle:** Nakoniec, aj keď existovali určité právne rámce, mnohé krajiny a ich vedúci predstavitelia nemali politickú vôľu na to, aby realizovali trestné stíhanie. Mnohé z krajín boli presvedčené, že realizácia týchto článkov by mohla prispieť k zhoršeniu vzťahov a destabilizácii mieru, čo viedlo k tomu, že viaceré prípadné snahy o realizáciu zostali iba na úrovni plánov.²³³

2. Zodpovednosť za zločiny podľa medzinárodného práva a ich stíhanie

Parížska mierová konferencia a najmä Versailleská zmluva zaviedli myšlienku individuálnej zodpovednosti jednotlivcov za vojnové zločiny a zločiny proti mieru čo bola v medzinárodnom práve zásadná novinka. Totiž pred Parížskou mierovou konferenciou sa vojna považovala za legitímny nástroj štátnej politiky, a až následne po prvej svetovej

²³¹GRAF, R.: *Transitional Injustice at Leipzig: Negotiating Sovereignty and International Humanitarian Law in Germany after the First World War*. Cambridge : Cambridge University Press, 2022. ISSN 1569-1616.

²³²EICHENGREEN, B.: *Versailles: the economic legacy*. Oxford Academic, 2019. ISSN 0020-5850. s. 10.

²³³Human Rights Watch: *Beyond the Hague: The Challenges of International Justice*, [online]. 2004. Dostupné z: <https://www.hrw.org/news/2004/01/26/beyond-hague-challenges-international-justice>.

vojne sa tento prístup zásadne zmenil. Prvé významné kroky zahŕňali **Pakt Spoločnosti národov (1919)**, ktorý obsahoval záväzky, ktoré mali podporiť mierové riešenie konfliktov, ale ešte nezakazoval vojnu ako takú. Rovnako **Briand-Kelloggov pakt (1928)** bol významným krokom k zákazu vojny ako prostriedku medzinárodnej politiky. Hoci pakt nemal účinné mechanizmy na vynucovanie tohto záväzku, bol jedným z prvých formálnych krokov k obmedzeniu vojny ako legitímneho prostriedku riešenia konfliktov. Až po druhej svetovej vojne **Charta OSN (1945)** definitívne zakázala použitie sily v medzinárodných vzťahoch s výnimkou sebaobrany alebo opatrení schválených Bezpečnostnou radou OSN. Článok 2(4) Charty OSN výslovne zakazuje „hrozbu silou alebo jej použitie proti územnej celistvosti alebo politickej nezávislosti ktoréhokolvek štátu“²³⁴.

V priebehu dejín sa objavilo niekoľko prípadov, ktoré inšpirovali myšlienku trestať zločiny proti mieru a vojnové zločiny na medzinárodnej úrovni. Napríklad po Napoleonských vojnách v 19. storočí sa objavili úvahy o potrestaní Napoleona za jeho činy, ktoré ohrozili mier a stabilitu Európy. Tieto snahy však nepriniesli vytvorenie medzinárodných trestnoprávných inštitúcií, ktoré by boli schopné riešiť takéto prípady na úrovni jednotlivcov.²³⁵ Prvá svetová vojna však spôsobila také rozsiahle utrpenie a škody, že sa myšlienka individuálnej zodpovednosti za vojnové zločiny stala súčasťou verejnej a politickej diskusie, medzi ktoré nepochybne patrí Parížska mierová konferencia, ale aj následné Norimberské procesy po druhej svetovej vojne a podobne. Bolo to predovšetkým pod vplyvom obrovských ľudských obetí a devastácie, ktorá sa odohrala na bojiskách po celej Európe, ako aj krutého zaobchádzania s civilným obyvateľstvom a vojnovými zajatcami. V dôsledku týchto hrôz začali predstavitelia víťazných mocností uvažovať o zriadení medzinárodných mechanizmov, ktoré by zabezpečili, že zodpovedné osoby budú postavené pred spravodlivosť. Práve Parížska mierová konferencia sa stala platformou, kde boli tieto myšlienky po prvýkrát seriózne prerokované.

Pred Parížskou mierovou konferenciou bola zodpovednosť za zločiny podľa medzinárodného práva považovaná za kolektívnu, pričom sankcie a reparácie sa uplatňovali na celé štáty a ich vlády, nie na jednotlivcov. Individuálna zodpovednosť jednotlivcov bola novinkou, ktorá viedla k významnému posunu vo vývoji medzinárodného trestného práva. Hoci plánované trestné stíhanie neboli uskutočnené, Versaillská zmluva mala významný symbolický dopad. Táto zmluva znamenala nielen ukončenie prvej svetovej vojny, ale aj vytvorenie precedensu pre trestné stíhanie zločinov na medzinárodnej úrovni. Práve Parížska mierová konferencia začala rozvíjať myšlienky o zločinoch proti mieru a vojnových zločinoch, ktoré sa neskôr kodifikovali v rámci Norimberskej charty a boli základom pre vznik ďalších medzinárodných trestných súdov, resp. orgánov, akým je Medzinárodný trestný súd (ICC).

²³⁴Charter of the United Nations, Article 2(4). (1945). United Nations.

²³⁵ROWE, A.: *Prometheus caged: The exiling of Napoleon and the Law of Nations*, s. 1814–1821. Cambridge University Press, 2023. ISSN 1478-9698. s. 501.

2.1 Vplyv Versailleskej mierovej zmluvy na neskoršie súdne procesy

Myšlienka, že zločiny podľa medzinárodného práva sú nielen kolektívnym, ale aj individuálnym zločinom, inšpirovala právne myslenie 20. storočia a poskytla rámec pre budovanie mechanizmov, ktorých cieľom bolo potrestať zločiny proti ľudskosti, vojnové zločiny a neskôr aj zločin genocídy. Prvým významným krokom v realizácii individuálnej zodpovednosti jednotlivcov bol Norimberský tribunál (1945 – 1946) a neskôr Tokijský tribunál (1946 – 1948), ktoré súdili vojnových zločincov druhej svetovej vojny. Norimberský proces bol historickým míľnikom v tom, že zaviedol jasné definície zločinov proti mieru (napr. osnovanie, príprava, podnecovanie alebo podniknutie útočnej vojny alebo vojny porušujúcej medzinárodné zmluvy, dohody alebo záruky), vojnových zločinov (napr. vraždenie rukojemníkov) a zločinov proti ľudskosti (napr. vražda, vyhladzovanie, zotročovanie, deportácie alebo iné ukrutnosti spáchané proti civilnému obyvateľstvu pred vojnou alebo počas vojny), a zároveň aplikoval princípy zakotvené vo Versailleskej zmluve.²³⁶ Uvedené zločiny podľa medzinárodného práva boli vymedzené v čl. 6 Charty pre Medzinárodný vojenský tribunál z roku 1945. Napriek tomu, že Versailleská zmluva nebola v tomto smere plne úspešná, inšpirovala víťazné mocnosti po druhej svetovej vojne, ktoré sa rozhodli, že tentoraz neostane potrestanie vojnových zločinov len na symbolickej úrovni.

Norimberský tribunál priniesol dve významné právne zásady:

31. Individuálna zodpovednosť – osoby, ktoré konali na základe rozkazov alebo v mene štátu, boli zodpovedné za svoje činy podľa medzinárodného práva. Versailleská zmluva bola jedným z prvých dokumentov, ktoré uznali, že jednotlivci, konkrétne politickí a vojenský lídri môžu niesť trestnú zodpovednosť za svoje činy počas vojny. V rámci Norimberského procesu sa tento princíp uplatnil vo veľkom rozsahu, keď vysoko postavených predstavitelia nacistického Nemecka boli súdení za vojnové zločiny, zločiny proti mieru a zločiny proti ľudskosti. Tento princíp stanovil, že osoby, ktoré priamo plánovali a vykonávali vojenské operácie alebo sa podieľali na politických rozhodnutiach s cieľom spáchať zločiny podľa medzinárodného práva, sú osobne zodpovedné a nemôžu sa skryť za štátnu moc.²³⁷

- Odmietnutie obhajoby založenej na plnení rozkazov – Norimberská charta odmietla možnosť, že by sa obžalovaní mohli brániť tvrdením, že len plnili rozkazy vyššej autority, čo Versailleská zmluva naznačila v myšlienke individuálnej zodpovednosti. Tento princíp v Norimbergu znamenal, že aj osoby na nižších pozíciách, ktoré priamo páchali zločiny podľa medzinárodného práva, nemohli uniknúť trestu iba preto, že konali podľa pokynov nadriadených. Norimberská

²³⁶United Nations. (n.d.): *The Charter and Judgment of the Nürnberg Tribunal – History and Analysis: Memorandum submitted by the Secretary-General* (p. 39). United Nations.

²³⁷AMBOS, K.: *Treatise on International Criminal Law: Volume I: Foundations and General Part (2nd Edition)*. Oxford: Oxford University Press, 2021. ISBN:9780191926952. s. 175.

charta uznala, že plnenie rozkazov môže byť v niektorých prípadoch považované za poľahčujúcu okolnosť, ale nie za dôvod na oslobodenie od trestu.²³⁸

Ako vyplýva z vyššie uvedeného Norimberský proces čerpal inšpiráciu z princípov, ktoré Versaillská mierová zmluva zakotvila, aj keď ich plné vykonanie nebolo v jej čase realizovateľné. Tieto princípy tvorili základ pre Norimberskú chartu, ktorou sa proces riadil, a zároveň položili základy moderného medzinárodného trestného práva. Medzi zločiny podľa medzinárodného práva, zavedené Versaillskou mierovou zmluvou, ktoré našli svoje uplatnenie v rámci Norimberského procesu, patria:

- **Zločiny proti mieru:** Versaillská zmluva zaviedla pojem „zločin proti mieru“ tým, že požadovala postavenie nemeckého cisára Wilhelma II. pred medzinárodný súd za jeho podiel na rozpútaní vojny. Uvedené sa v Norimbergu rozvinulo a stalo sa jedným z troch hlavných obvinení proti nacistickým lídrom. Zločiny proti mieru zahŕňali plánovanie, prípravu, začatie a vedenie agresívnej vojny, čím sa Norimberský tribunál riadil priamo myšlienkami z Versaillskej zmluvy.
- **Zločiny proti ľudskosti:** Aj keď Versaillská zmluva explicitne nehovorila o „zločinoch proti ľudskosti“, princípy ochrany civilného obyvateľstva a potrestania extrémnych foriem násilia voči nevinným ľuďom našli svoje korene práve v tejto zmluve. Norimberský tribunál zahrnul do svojho mandátu zločiny proti ľudskosti, ktoré zahŕňali prenasledovanie, deportácie, vraždy a ďalšie neľudské činy páchané na civilnom obyvateľstve.
- **Medzinárodná súdna právomoc nad zločinnami podľa medzinárodného práva:** Versaillská zmluva umožnila spojeneckým mocnostiam súdiť jednotlivcov za zločiny podľa medzinárodného práva, čo vytvorilo základy pre myšlienku, že môžu byť predmetom medzinárodného súdneho konania. Norimberský tribunál aplikoval tento princíp v plnej miere a stal sa prvým skutočným medzinárodným tribunálom, ktorý súdil zodpovedné osoby.

Práve tieto zásady, ktoré odkazovali na Parížsku mierovú konferenciu a Versaillskú zmluvu, sa stali základom pre moderné medzinárodné právo. Ďalšie desaťročia priniesli nové výzvy, ktoré opäť vyžadovali orgány, ktoré by riešili vojnové zločiny. V 90. rokoch bol zriadený Medzinárodný trestný tribunál pre bývalú Juhosláviu (ICTY), do ktorého pôsobnosti boli zavedené tri druhy zločinov podľa medzinárodného práva, t. j. vojnové zločiny (tieto sa podľa štatútu členili na tie, ktoré znamenali závažné porušenia Ženevských zmlúv, napr. protiprávna deportácia a väznenie civilistov, a tie, ktoré tvoria porušenia zákonov a obyčajov vojny, upravené v čl. 3 štatútu ICTY, napr. vykrádanie

²³⁸United Nations.: *Principles of International Law Recognized in the Charter of the Nürnberg Tribunal and in the Judgment of the Tribunal*, 1950. United Nations. [online]. Dostupné z: https://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/draft_articles/7_1_1950.pdf.

verejného a súkromného majetku), genocída, zločiny proti ľudskosti.²³⁹ Obdobne v roku 1994 bol zriadený Medzinárodný trestný tribunál pre Rwandu (ICTR), ktorý mal podľa čl. 2-4 Štatútu ICTR za úlohu súdiť vojnové zločiny, zločiny proti ľudskosti a genocídu v týchto regiónoch.²⁴⁰ Tieto tribunály sa opierali o myšlienky zavedené počas Parížskej konferencie a na Norimberskom tribunáli, a potvrdili, že medzinárodné spoločenstvo je pripravené trestne stíhať osoby zodpovedné za zločiny podľa medzinárodného práva.²⁴¹ V roku 2002 bol založený Medzinárodný trestný súd (ICC), ktorý je prvým stálym medzinárodným trestným súdom a jeho poslaním je súdiť osoby obvinené z genocídy, vojnových zločinov, zločinov proti ľudskosti a zločinov agresie.²⁴²

Záver

Dlhodobý prínos Parížskej mierovej konferencie spočíva predovšetkým v jej vplyve k formovaniu myšlienky, že medzinárodné spoločenstvo má nielen právo, ale aj povinnosť zabezpečiť, aby zločiny podľa medzinárodného práva nezostali bez odzvy.²⁴³ Individuálna zodpovednosť, ktorá bola kodifikovaná v rámci Versailleskej zmluvy, vytvorila rámec, na ktorom boli neskôr zriadené medzinárodné trestné orgány. Hoci Parížska mierová konferencia priamo nevytvorila mechanizmy pre medzinárodné trestné právo, tak jej princípy zmenili pohľad na zodpovednosť štátov a jednotlivcov za zločiny podľa medzinárodného práva. Konferencia otvorila cestu myšlienkam, ktoré formovali ďalší vývoj medzinárodného práva, najmä po druhej svetovej vojne, keď sa myšlienky o kolektívnej bezpečnosti a trestnom stíhaní jednotlivcov stali jeho súčasťou. Parížska mierová konferencia sa tak stala trvalou inšpiráciou a dôležitým historickým predpokladom, ktorý viedol k vytvoreniu moderného medzinárodného trestného práva. Tento systém dnes zabezpečuje, že trestný čin genocídy, zločiny proti ľudskosti, vojnové zločiny a trestný čin agresie môžu byť súdené na globálnej úrovni, a stali sa základným kameňom pre zabezpečenie spravodlivosti v medzinárodnom kontexte.

Zoznam použitej literatúry a zdrojov

1. AMBOS, K.: *Treatise on International Criminal Law: Volume I: Foundations and General Part (2nd Edition)*. Oxford: Oxford University Press, 2021. ISBN 9780191926952.
2. BAZYLER, M.: *Holocaust, Genocide, and the Law: A Quest for Justice in a Post-Holocaust World*. Oxford : Oxford University Press, 2016. s. 240. ISBN 9780199362912.
3. EICHENGREEN, B.: *Versailles: the economic legacy*. Oxford Academic, 2019. ISSN 0020-5850

²³⁹VÁLEK, P.: *Klíčová rozhodnutí medzinárodných trestných tribunálů ve světle medzinárodného práva*. C. H. Beck – Praha, 2009. ISBN 9788074001512. s.10.

²⁴⁰Štatút ICTR čl. 2-4

²⁴¹BAZYLER, M.: *Holocaust, Genocide, and the Law: A Quest for Justice in a Post-Holocaust World*. Oxford : Oxford University Press, 2016. ISBN:9780199362912. s. 240.

²⁴²Dostupné online: https://www.flaw.uniba.sk/fileadmin/praf/Aktuality/2024/MTS_final.pdf.

²⁴³IVOR, J., POLÁK, P., ZÁHORA, J.: *Trestné právo procesné II. Priebeh trestného konania*. 2. vydanie. Bratislava : Wolters Kluwer SR s. r. o., 2021. ISBN 978-80-571-0334-9. s. 455.

4. GRAF, R.: *Transitional Injustice at Leipzig: Negotiating Sovereignty and International Humanitarian Law in Germany after the First World War*. Cambridge : Cambridge University Press, 2022. ISSN 1569-1616.
5. Human Rights Watch: *Beyond the Hague: The Challenges of International Justice*. [online], 2004. Dostupné z: <https://www.hrw.org/news/2004/01/26/beyond-hague-challenges-international-justice>.
6. Charter of the United Nations. (1945). United Nations.
7. International Encyclopedia of the First World War: *The Paris Peace Conference and its consequences*. [online], 2022. Dostupné z: <https://encyclopedia.1914-1918-online.net/article/the-paris-peace-conference-and-its-consequences-1-1/>.
8. IVOR, J., POLÁK, P., ZÁHORA, J.: *Trestné právo procesné II. Priebeh trestného konania*. 2. vydanie. Bratislava : Wolters Kluwer SR s. r. o., 2021. s. 455. ISBN 978-80-571-0334-9.
9. KLUČKA, J.: *Medzinárodné právo verejné (všeobecná a osobitná časť)*. 3. doplnené a prepracované vydanie. Košice : Wolters Kluwer SR s. r. o., 2017. ISBN 978-80-8168-744-0.
10. LEVIE, S. H.: *The History and Status of the International Criminal Court*. [online]. s. 249. Dostupné z: https://digital-commons.usnwc.edu/cgi/viewcontent.cgi?params=/context/ils/article/1427/&path_info=vol_75_X_levie_the_history_and_status_1_.pdf.
11. Mírová smlouva 217/1921 Sb. - mezi mocnostmi spojenými i sdruženými a Německem a Protokol, podepsané ve Versailles dne 28. června 1919 úplné a aktuální znění | ASPI | Wolters Kluwer ČR, a. s.
12. National Geographic: *Jun 28, 1919 CE: Treaty of Versailles*. [online]. Dostupné z: <https://education.nationalgeographic.org/resource/treaty-versailles-ends-wwi/>.
13. NIEBERG, S. M.: *The treaty of Versailles. A very short introduction*. Oxford : Oxford University Press, 2018. ISBN 9780190645007.
14. RONCHINI, M-A.: *The Treaty of Versailles: An Overview of Its Contents & Effects*. [online], 2024. Dostupné z : <https://www.thecollector.com/treaty-versailles-overview-contents-effects/>.
15. ROWE, A.: *Prometheus caged: The exiling of Napoleon and the Law of Nations, s. 1814–1821*. Cambridge University Press, 2023. ISSN 1478-9698.
16. SHARP, A.: *International Encyclopedia of the First World War*. [online], 2022.: <https://encyclopedia.1914-1918-online.net/article/the-paris-peace-conference-and-its-consequences-1-1/>.
17. Štatút Medzinárodného trestného súdu pre Rwandu (ICTR). [online] Dostupné online: https://unictr.irmct.org/sites/unictr.org/files/legal-library/100131_Statute_en_fr_0.pdf
18. United Nations. (n.d.): *The Charter and Judgment of the Nürnberg Tribunal – History and Analysis: Memorandum submitted by the Secretary-General* (p. 39). United Nations.
19. United Nations.: *Principles of International Law Recognized in the Charter of the Nürnberg Tribunal and in the Judgment of the Tribunal*, 1950. United Nations.

Dostupné

z:

https://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/draft_articles/7_1_1950.pdf.

20. VÁLEK, P.: *Klíčová rozhodnutí mezinárodních trestních tribunálů ve světle mezinárodního práva*. C. H. Beck – Praha, 2009. ISBN 9788074001512.

ODKAZ 105. VÝROČIA PARÍŽSKEJ MIEROVEJ KONFERENCIE

Zborník príspevkov z XVIII. ročníka študentského sympózia z medzinárodného a európskeho práva konaného dňa 15. novembra 2024

Editorka: Mgr. Laura Gazdagová

Vydavateľ: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach
Vydavateľstvo Šafárik Press

Rok vydania: 2025

Počet strán: 93

Rozsah: 6,26 AH

Vydanie: prvé

DOI: <https://doi.org/10.33542/PMK-0399-9>

ISBN 978-80-574-0399-9 (e-publikácia)

